

Mali Mevzuat Uygulamalarında

ZAMANAŞIMI REHBERİ

- ✓ BORÇLAR HUKUKUNDA ZAMANAŞIMI
- ✓ TÜRK TİCARET KANUNUNA GÖRE ZAMANAŞIMI
- ✓ KOOPERATİFLER KANUNUNDA ZAMANAŞIMI
- ✓ İCRA İFLAS KANUNUNDA ZAMANAŞIMI
- ✓ TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUNDA ZAMANAŞIMI
- ✓ BANKALAR KANUNUNDA ZAMANAŞIMI
- ✓ VERGİ USUL KANUNUNUN KAPSAMINDAKİ VERGİLERDE
TAHAKKUK ZAMANAŞIMI
- ✓ VERGİ CEZALARI ve VERGİ KAÇAKÇILIĞI SONUCU VERİLEN
HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZALARDA ZAMANAŞIMI
- ✓ GÜMRÜK VERGİLERİNDE ve CEZALARINDA TAHAKKUK
ZAMANAŞIMI
- ✓ 6183 SAYILI KANUN KAPSAMINDA TAKİP EDİLEN KAMU
ALACAKLARI İÇİN TAHSİL ZAMANAŞIMI
- ✓ 6183 SAYILI KANUNA GÖRE HÜKÜMSÜZ SAYILMADA ZAMANAŞIMI
- ✓ KARAPARA AKLAMA SUÇUNDA ZAMANAŞIMI
- ✓ İŞ HUKUKUNDA ZAMANAŞIMI
- ✓ SSK MEVZUATINDA ZAMANAŞIMI

Doğan ALANTAR
Maliye Müfettişi

TÜRMOB YAYINLARI- 251
ANKARA - 2004
Sirküler Rapor Serisi
Seri No: 2004 - 12

TÜRMOB Adına Sahibi
Mehmet TİMUR

Sorumlu Yazışleri Müdürü
Ali E. DOĞANOĞLU

Dizgi - Düzenleme

TÜRMOB
Basın - Yayın Servisi

Baskı
Matsa Basımevi
(0.312) 395 20 54

Sirküler Rapor kitaplarında yer alan yazılarda ileri sürülen görüşler yalnızca yazarlarına aittir. Yayıncı kuruluş TÜRMOB' u bağlamaz.

ÖNSÖZ

Muhasebecilik, mali müşavirlik mesleği sürekli bir gelişim ve değişim içinde kendini yenilemek zorundadır. Bu yüzden TÜRMOB'un temel politikalarından birini eğitim faaliyetleri oluşturmaktadır. TÜRMOB ve Odalarımızın en fazla ağırlık verdiği konuların başında eğitim seminerleri ve yayınlar gelmektedir.

Meslektaşlarımızın ve aday meslek mensuplarımızın ihtiyaç duyacakları bilgiye, en kolay şekilde ulaşmalarını sağlamak, TÜRMOB'un temel hedeflerinden birisidir. Geniş bir yayım yelpazesi ile bu eğitim ve bilgilenmeye yönelik ihtiyacı karşılamaya çalışıyoruz. **Sirküler Rapor** yayınımla mevzuatta meydana gelen değişiklikleri ve uygulamaya yönelik bilgilendirmeyi sağlama gayreti içindeyiz.

Sirküler Rapor kitaplarımız bir okuma komisyonu tarafından incelendikten sonra basılarak sizlerin istifadesine sunulmaktadır.

Siz değerli meslektaşlarımızın ve stajyerlerimizin beğeni ve takdirini toplayacağına inandığımız 2004-12 Seri Numaralı bu kitabı; Maliye Müfettişi Doğan ALANTAR tarafından hazırlanan "**Mali Mevzuat Uygulamalarında Zamanaşımı Rehberi**" isimli eser oluşturuyor. Bu çalışma bir kaynak kılavuz niteliğinde olup konuyu örnekleri ile açıklamaktadır.

Sirküler kitaplarımız, bir plan doğrultusunda hazırlanarak, her ay bir kitap olarak sizlere ulaştırılmaktadır. Kitabın, meslek camiamıza ve uygulamacılara faydalı olmasını diliyorum. Eğitim serimize gösterilen ilgi ve destekten dolayı meslektaşlarımıza ve stajyerlerimize teşekkürlerimi sunarım.

Nail SANLI
Genel Sekreter

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM BORÇLAR HUKUKUNDA ZAMANAŞIMI

I. KAPSAM	1
II. ZAMANAŞIMI- HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE AYRIMI ..	1
III. BORÇLAR HUKUKUNDA ZAMANAŞIMI	3
III.1. Genel Olarak Zamanaşımının Dayandığı Esas	3
III.2. Zamanaşımının Şartları ve İşlemeyeceği Haller	3
III.3. Zamanaşımı Süreleri	4
1- Normal Zamanaşımı Süresi	4
2- Beş Yıllık Zamanaşımı Süresi	5
3- Haksız Fiilden Doğan Tazminat Davalarının Tabi Olduğu Zamanaşımı	5
III.4. Zamanaşımı Süresinin Başlangıcı	7
III.5. Zamanaşımı Süresinin Hesaplanması	7
III.6. Zamanaşımının Kesilmesi (Katı)	7
III.7. Zamanaşımının Kesilmesinin 3. Şahıslara Etkisi	9
III.8. Zamanaşımının Durması	10
III.9. Zamanaşımı Defi İleri Sürme Hakkının Kötüye Kullanımı	11
III.10 Borçlar Hukukunda Zamanaşımı ile İlgili Yargı Kararları	12

İKİNCİ BÖLÜM TÜRK TİCARET KANUNUNA GÖRE ZAMANAŞIMI

I. KAPSAM	16
------------------------	-----------

II. TİCARİ SÖZLEŞMELERLE ZAMANAŞIMININ DEĞİŞTİRİLEMEYECEĞİ ESASI	16
III. TÛCCARLAR ARASINDAKİ TİCARİ SATIŞLARDA ZAMANAŞIMI	17
IV. HAKSIZ REKABET DAVALARINDA ZAMANAŞIMI	18
V. CARİ HESAPLA İLGİLİ UYUŞMAZLIKLARDA DAVA ZAMANAŞIMI	19
VI. TİCARET İŞLERİ TELLALLIĞI ÜCRETİNİN TALEBİNDE ZAMANAŞIMI	20
VII. ŞİRKET TASFİYE MEMURLARINA KARŞI AÇILACAK DAVALARDA ZAMANAŞIMI	21
VII.1 Tasfiye Memurlarının Sorumluluğu	21
VII.2 Zamanaşımı	21
VIII. ANONİM ŞİRKETİLE İLGİLİ TAZMİNAT DAVALARINDA DAVA ZAMANAŞIMI	22
VIII.1 Anonim Şirketin Kuruluşundan Doğan Sorumluluk ve Dava Zamanaşımı	22
a) Sorumluluk Halleri	22
b) Zamanaşımı	22
VIII.2 Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumlulukları ve Bunlara Karşı Açılacak Davalarda Zamanaşımı	23
1) Rekabet Yasağına Aykırı Fiillerden Sorumluluk ve Dava Zamanaşımı	23
2) Kanuna Aykırı Diğer Fiillerden Sorumluluk ve Dava Zamanaşımı	24
a) Sorumluluk Halleri	24
b) Dava Zamanaşımı	25
VIII.3 Anonim Şirket Murakıplarının Sorumluluğu ve Bunlara Karşı Açılacak Davalarda Zamanaşımı	25

VIII.4 Anonim Şirket Müdürlerinin Sorumluluğu ve Bunlara Karşı Açılacak Davalarda Zamanaşımı	26
VIII.5 Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarına Karşı Açılacak Davalarda Zamanaşımı	27
VIII.6 Anonim Şirket Tasfiye Memurlarının Sorumluluğu ve Bunlara Karşı Açılacak Davalarda Zamanaşımı	27
IX. LİMİTED ŞİRKET İLE İLGİLİ TAZMİNAT	
DAVALARINDA ZAMANAŞIMI	28
IX.1 Limited Şirkette Rekabet Yasağına Aykırı Fiillerden Sorumluluk ve Dava Zamanaşımı	28
IX.2 Limited Şirket Müdürlerinin Sorumluluğu ve Bunlara Karşı Açılacak Davalarda Zamanaşımı	28
IX.3 Limited Şirket Murakıplarının Sorumluluğu ve Bunlara Karşı Açılacak Davalarda Zamanaşımı	29
IX.4 Limited Şirketlerde Haksız Alınan Kar Paylarının Geri Verilmesi Talebini İçeren Davalarda Zamanaşımı	29
IX.5 Limited Şirket Tasfiye Memurlarının Sorumluluğu ve Bunlara Karşı Açılacak Davalarda Zamanaşımı	30
X. KIYMETLİ EVRAKTA ZAMANAŞIMI	30
X.1 Poliçeyi Kabul Edene Karşı Açılacak Davalarda Zamanaşımı	30
1) Zamanaşımı Süresi	30
2) Zamanaşımının Kesilmesi	31
X.2 Çekte Hamilin Müracaat Hakkı Zamanaşımı ve Zamanaşımının Kesilmesi	32
X.3 Makbuz Senetleri ve Varantlarda Zamanaşımı	32
X.4 Taşıma Sözleşmesinden Doğan Alacaklarda Zamanaşım	32
a) Zamanaşımı Süresi	32
b) Zamanaşımının Başlangıcı	33
c) Zamanaşımının Uygulanmayacağı Haller	33

XI. TAŞIMA İŞLERİ KOMİSYONCULUĞUNDAN DOĞAN DAVALARDA ZAMANAŞIMI	33
XI.1 Zamanaşımı Süresi	33
XI.2 Zamanaşımının Başlangıcı ve Uygulanmayacağı Haller	34
XII. DENİZ TİCARET HUKUKUNDA ZAMANAŞIMI ..	34
XII.1 Gemilerde İktisabi Zamanaşımı	34
a) Adi İktisabi Zamanaşımı ve Zamanaşımının Durması .	34
b) Fevkalade İktisabi Zamanaşımı ve Zamanaşımının Durması	35
XII.2 Zamanaşımına Tabi Olmayan Tadil İsteme Hakları	35
XII.3 Zamanaşımına Tabi Olmayan Mutalebeler	36
XII.4 Akdi İpoteklerle Tescil Edilmemiş Bulunan Kanuni İpoteklerin Zamanaşımı İle Düşmesi	36
XII.5 Gemi Alacakları ve Yük Alacaklarında Zamanaşımı	36
1) 1 Yıllık Zamanaşımına Tabi Alacaklar	36
2) 2 Yıllık Zamanaşımına Tabi Alacaklar	38
3) Şahsi Alacaklar Hakkında Zamanaşımı	38
4) Zamanaşımının Başlangıcı	38
5) Özel Haller	40
XIII. SEBEBSİZ ÖDENEN SİGORTA PRİMİ VEYA SİGORTA BEDELİNİN TALEP EDİLMESİNDE ZAMANAŞIMI	40
XIV. TÜRK TİCARET KANUNU İLE İLGİLİ YARGI KARARLARI	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KOOPERATİFLER KANUNUNDA ZAMANAŞIMI

- I. KOOPERATİFTEN ÇIKAN VEYA ÇIKARILAN
ORTAKLAR İLE MİRASÇILARIN HAKLARI
BAKIMINDAN ZAMANAŞIMI42
- II. KOOPERATİF ALACAKLARININ HAKLARI
ZAMANAŞIMI42

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İCRA İFLAS KANUNUNDA ZAMANAŞIMI

- I. İLAMA DAYANAN TAKİPLERDE ZAMANAŞIMI . 43
- II. İLAMIN ZAMANAŞIMINA UĞRADIĞI İDDİASI .. 43
- III. İTİRAZIN İPTALİ DAVASINDA
HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE 43
- IV. ACİZ VESİKASIALINMASI DURUMUNDA
ZAMANAŞIMI 44
- V. MÜFLİSİN TARAFOLDUĞU HUKUK DAVALARI
BAKIMINDAN ZAMANAŞIMININ İŞLEMESİ . 44
- VI. İPTAL DAVASINDA HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE 45
- VII. KONKORDATODA MÜHLET
VERİLMESİ VE ZAMANAŞIMI VE HAK
DÜŞÜRÜCÜ SÜRELERİN İŞLEMESİ 45
- VIII. İCRA VEZNELERİNDEKİ EMANETLER
HAKKINDA ZAMANAŞIMI 46
- IX. İCRA İFLAS KANUNU İLE İLGİLİYARGI KARARI46

BEŞİNCİ BÖLÜM
TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA
KANUNDA ZAMANAŞIMI

I.	AYIPLI MALLARDAN SORUMLULUK VE ZAMANAŞIMI	.48
	I.1 Ayıplı Mal Tanımı	.48
	I.2 Tüketicinin Sorumluluğu ve Hakları	.48
	I.3 Sorumluluk	.49
	I.4 Zamanaşımı	.49
II.	AYIPLI HİZMETLERDE SORUMLULUK VE ZAMANAŞIMI	.50
	II.1 Ayıplı Hizmetin Tanımı	.50
	II.2 Tüketicinin Sorumluluğu ve Hakları	.50
	II.3 Sorumluluk	.50
	II.4 Zamanaşımı	.51
III.	4077 SAYILI KANUNA GÖRE VERİLEN İDARİ PARA CEZALARINDA ZAMANAŞIMI	.52
	III.1 4077 Sayılı Kanuna Göre İdari Para Cezası Gerektiren Fiiller	.52
	III.2 4077 Sayılı Kanuna Göre İdari Para Cezaları Uygulamasında Zamanaşımı	.53

ALTINCI BÖLÜM
BANKALAR KANUNUNDA ZAMANAŞIMI

I.	ARANMAYAN MEVDUAT EMANET VE ALACAKLARDA ZAMANAŞIMI	.54
-----------	---	------------

II. FON TARAFINDAN BORÇ VE TAAHHÜTLERİN YÜKLENİLMESİ HALİNDE ZAMANAŞIMININ İŞLEMEMESİ54
III. İDARİ CEZALAR BAKIMINDAN ZAMANAŞIMI .	.55
III.1 İdari Cezayı Gerektiren Fiiller55
III.2 İdari Para Cezası Uygulama Zamanaşımı56
IV. CEZA DAVALARINDA DAVA ZAMANAŞIMINI DURDURAN HAL56
V. BANKALAR KANUNUNDAN KAYNAKLANAN FON VE HAZİNE ALACAKLARINDA ZAMANAŞIMI57

YEDİNCİ BÖLÜM

VERGİ USUL KANUNUN KAPSAMINDAKİ VERGİLERDE TAHAKKUK ZAMANAŞIMI

I. ZAMANAŞIMININ AMACI58
II. TAHAKKUK ZAMANAŞIMI59
II.1. Gelir Vergisinde Tahakkuk Zamanaşımı59
a) Yıllara Sari İnşaat ve Onarma İşlerinde Zamanaşımı .	.60
b) Yatırım İndirimi Uygulamasında Zamanaşımı60
c) Kurum Stopajında Zamanaşımı60
II.2. Kurumlar Vergisinde Tahakkuk Zamanaşımı61
II.3. Emlak Vergisinde Tahakkuk Zamanaşımı62
II.4. Veraset ve İntikal Vergisinde Tahakkuk Zamanaşımı .	.62
II.5. Damga Vergisinde Tahakkuk Zamanaşımı63
III. DÜZELTME ZAMANAŞIMI63
III.1 Zamanaşımı Süresinin Son Yılında Tarh ve Tebliğ Olunan Vergiler63
III.2 İlanen Tebliğle Tahakkuk Eden Vergiler64

III.3 Ödeme Emrinin İlan Yolu İle Tebliğ Edilmesi Durumunda65
III.4 Şikayet Hakkının Kullanımı65
IV. VERGİ İNCELEMESİ VE TARH ZAMANAŞIMI66
V. MÜCBİR SEBEP NEDENİYLE GECİKME HALİNDE ZAMANAŞIMI66
VI. ZAMANAŞIMINI SÜRESİNİN DURMASI66
VII. ZAMANAŞIMININ KESİLMESİ68
VIII.TAHAKKUK ZAMANAŞIMI İLE İLGİLİ YARGI KARARLARI69

SEKİZİNCİ BÖLÜM
VERGİ CEZALARI ve VERGİ KAÇAKÇILIĞI SONUCU
VERİLEN HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZALARDA
ZAMANAŞIMI

I. GENEL OLARAK80
II. VERGİ ZİYAI CEZASINDA ZAMANAŞIMI80
III. ÖZEL USULSÜZLÜK CEZALARINDA ZAMANAŞIMI81
IV. GENEL USULSÜZLÜK CEZALARINDA ZAMANAŞIMI81
V. VERGİ CEZALARINDA CEZA ZAMANAŞIMININ DURMASI81
VI. HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZALARDA ZAMANAŞIMI82
VI.1 Dava Zamanaşımı82
1) Genel Olarak Dava Zamanaşımı82
2) VUK 359/a' da Yer Alan Fiiller Bakımından Dava Zamanaşımı84

3) VUK 359/b de Yer Alan Fiiller Bakımından Dava Zamaşıımı86
4) VUK 359 da Yer Alan Fiillere İştirak Bakımından87
VI.2 Dava Zamaşıımı Süresinin Başlangıcı88
VI.3 Dava Zamaşıımının Kesilmesi ve Durması89

DOKUZUNCU BÖLÜM
GÜMRÜK VERGİLERİNDE ve CEZALARINDA
TAHAKKUK ZAMANAŞIMI

I. GÜMRÜK VERGİLERİNDE TAHAKKUK ZAMANAŞIMI90
I.1 Zamaşıımının Başlangıcı ve Süresi90
I.2 Zamaşıımının Durması90
I.3 Zamaşıımının Türk Ceza Kanununa Göre Belirlenmesi Hali90
II. GÜMRÜK KANUNUNA GÖRE VERİLEN CEZALARDA ZAMANAŞIMI91
II.1 Cezaların Mahiyeti91
II.2 Gümrük Kanununun 234'üncü Maddesine Göre Verilen Para Cezalarında Zamaşıımının Başlangıcı91
II.3 234'üncü Madde Haricindeki Para Cezaları İçin Zamaşıımının Başlangıcı91
II.4 Zamaşıımının Süresi92
III. YARGI KARARLARI92

ONUNCU BÖLÜM
6183 SAYILI KANUN KAPSAMINDA TAKİPEDİLEN
KAMU ALACAKLARI İÇİN TAHSİL ZAMANAŞIMI

I.	TAHSİL ZAMANAŞIMININ MAHİYETİ96
II.	KANUNUN KAPSAMINDAKİ ALACAKLAR97
	a)Alacağın Aidiyeti98
	b)Alacağın Mahiyeti98
III.	6183 SAYILI KANUNA TABİ ALACAKLARIN ALACAK TÜRÜ İTİBARIYLA SINIFLANDIRILMASI99
	1)Vergi, Resim, Harçlar Zam ve Cezaları99
	2)Ek Mali Yükümlülükler99
	3)SSK Prim ve Diğer Alacakları100
IV.	TAHSİL ZAMANAŞIMININ BAŞLANGICI103
	IV.1 Özel Kanunlarda Ödeme Vadesi Belli Edilen Alacaklarda Tahsil Zamanaşımının Başlangıcı.104
	IV.2 Sürelerin Uzaması Halinde Tahsil Zamanaşımının Başlangıcı104
	IV.3 İkmalen Re'sen ve idarece Tarh Edilen Vergilerde Tahsil Zamanaşımının Başlangıcı.105
	IV.4 Uzlaşma Konusu Vergilerde Tahsil Zamanaşımını Başlangıcı106
	IV.5 Vergi Cezalarında Tahsil Zamanaşımının Başlangıcı	.107
	IV.6 Pişmanlıkla Beyan Edilen Matraha Ait Vergilerde Tahsil Zamanaşımının Başlangıcı.107
	IV.7 Gümrük Vergisi Alacaklarında Tahsil Zamanaşımının Başlangıcı108
	IV.8 SSK Prim Alacaklarında Tahsil Zamanaşımının Başlangıcı109
	IV.9 Para Cezalarında Tahsil Zamanaşımının Başlangıcı	.109

IV.10 Fonlarda Tahsil Zamaşıımının Başılangıcı	110
V. TAHSİL ZAMANAŞIMININ KESİLMESİ	110
1) Ödeme	112
2) Haciz Tatbiki	112
3) Cebren Tahsil ve Takip Muameleleri Sonucu Yapılan Her Çeşit Tahsilat	115
4) Ödeme Emri Tebliği	115
5) Mal Bildirimi, Mal Edinme Ve Artmalarının Bildirilmesi	116
6) 5 Sırada Gösterilen Muamelelerden Herhangi Birinin Kefile Veya Yabancı Şahıs ve Kurumlar Mümessillerine Tatbiki veya Bunlar Tarafından Yapılması	116
7) İhtilafı Amme Alacaklarında Kaza Mercilerince Bozma Kararı Verilmesi	116
8) Amme Alacağıın Teminata Bağlanması	116
9) Kaza Mercilerince İcaramın Tehirine Karar Verilmesi	117
10) İki Amme İdaresi Arasında Mevcut Bir Borç İçin Alacaklı Amme İdaresi Tarafından Borçlu Amme İdaresine Borcun Ödenmesi İçin Yazı İle Müracaat Edilmesi	117
11) Amme Alacağıın Özel Kanunlara Göre Ödenmek Üzere Müracaatta Bulunulması ve/veya Ödeme Planına Bağlanması	117
VI. ZAMANAŞIMINI KESİLMESİNİN DOĞURDUĞU SONUÇLAR	118
VII. ZAMANAŞIMININ İŞLEMESİ	119
VIII.TAHSİL ZAMANAŞIMI İLE İLGİLİ YARGI KARARLARI	120

ONBİRİNCİ BÖLÜM
6183 SAYILI KANUNA GÖRE HÜKÜMSÜZ
SAYILMADA ZAMANAŞIMI

- I. KANUNİ DÜZENLEMELER130**
I.1Bağışlama ve İvazsız Tasarruflar130
I.2 Hükümsüz Sayılan Diğer Tasarruflar131
I.3 Amme Alacağının Tahsiline İmkan Bırakmamak
Maksadıyla Yapılan Tasarruflar131
II. ZAMANAŞIMINI (HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE)
MAHİYETİ132
III. HÜKÜMSÜZ SAYILMADA ZAMANAŞIMI
İLE İLGİLİYARGITAY KARARI133

ONİKİNCİ BÖLÜM
KARAPARA AKLAMA SUÇUNDA ZAMANAŞIMI

- I. KARAPARA AKLAMA SUÇUNUN TANIMI134**
II. KARAPARA AKLAMA SUÇUNUN CEZASI134
III. KARAPARA AKLAMA SUÇLARINDA
ZAMANAŞIMI SÜRESİ136
IV. KARAPARA AKLAMA SUÇLARINDA
ZAMANAŞIMININ KESİLMESİ136

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İŞ HUKUKUNDA ZAMANAŞIMI

- I. İŞÇİ ÜCRET ALACAKLARINDA ZAMANAŞIMI .137**

II. İŞÇİ ÜCRETLERİNDE ZAMANAŞIMININ BAŞLANGICI	137
III. İŞÇİ ÜCRETLERİNDE ZAMANAŞIMININ İŞLEMEDİĞİ HALLER	138
1) Ev Hizmetlerinde Çalışan İşçilerin Ücret Alacakları	138
2) Sözleşmenin Sona Ermesi Halinde İzin Ücreti İçin Zamanaşımı	138
3) Gemi adamlarının tazminat ve ücret alacaklarında zamanaşımı	139
IV. KIDEM TAZMİNATINDA ZAMANAŞIMI	140
V. HİZMETLERİN BİRLEŞTİRİLMESİ DURUMUNDA KIDEM TAZMİNATINDA ZAMANAŞIMI	141
VI. İHBAR TAZMİNATLARINDA ZAMANAŞIMI	142
VII. İŞ HUKUKUNDA ZAMANAŞIMI İLE İLGİLİ YARGI KARARLARI	142

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM
SSK MEVZUATINDA ZAMANAŞIMI

I. KAPSAM	144
II. BAZI GELİR VE AYLIKLARIN TALEP EDİLMESİNDE ZAMANAŞIMI	144
II.1. İş Kazaları Meslek Hastalıkları ve Ölüm Sigortalarından Hak Kazanılan Gelir ve Aylıklarda Zamanaşımı	144
II.2. Diğer Haklar İle Hastalık ve Analık Sigortasından Doğan Haklar İçin Zamanaşımı	146
II.3. Geçici İş Görmezlik Ödeneği ve Herhangi Bir Döneme İlişkin Gelir veya Aylık İçin Zamanaşımı	146

II.4.Doğum Yardımı İçinTalep Süresi.	146
II.5.Yaşlılık Aylığı Bağlanmasında Grev ve Lokavtta Geçen Sürelerin Borçlanılması İçin Başvuru ve Ödeme Süreleri	146
III. İŞVERENE KARŞI AÇILACAK TAZMİNAT DAVALARINDA ZAMANAŞIMI	147
IV. ZAMANAŞIMININ BAŞLANGICI	147
V. ZAMANAŞIMININ BAŞLANGICINA İLİŞKİN YARGI KARARLARI	148
VI. SSK ve BAĞ-KUR RÜCU DAVALARINDA ZAMANAŞIMI	149
VI.1 SSK Rucu Davaları ve Zamanaşımı	149
VI.2 Bağ-Kur Rucu Davalarında Zamanaşımı	150
VI.3 Sigorta Rucu Davalarında Zamanaşımı İle İlgili Yargı Kararları	150
VII. TESPİT DAVALARINDA HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE .151	
VII.1. Kanun Hükümü	151
VII.2. Tesbit Davasının Koşulları	152
VII.3. Tesbit Davasında Süre	152
VII.4. Tesbit Davasında Süreye İlişkin Bazı Yargıtay Kararları	153
VII. 5. Hak Düşürtücü Sürenin Uygulanmayacağı Durumlar	154
VIII.HESAP KARTLARI İÇİN YAPILACAK İTİRAZDA ZAMANAŞIMI	155
IX. SOSYAL SİGORTALAR KURUMUNCA VERİLECEK İDARİ PARA CEZALARINDA ZAMANAŞIMI	156
IX.1 İdari Para Cezaları	156
IX.2. İdari Para Cezalarının Ödeme Vadesi ve Zamanaşımı	158

BİRİNCİ BÖLÜM

BORÇLAR HUKUKUNDA ZAMANAŞIMI

I. KAPSAM

Bu bölümde borç sözleşmelerinde ortaya çıkan borç ilişkilerinde zamanaşımının uygulanması tartışılacaktır. Bu kapsamda yeri geldiğinde Medeni Kanun, Borçlar Kanunu ve İcra ve İflas Kanununun ilgili hükümleri yorumlanacak ve konuya açıklık getirilmeye çalışılacaktır. Ancak öncelikle “zamanaşımı” ve “hak düşürücü süre” kavramları arasındaki fark irdelenecektir.

II. ZAMANAŞIMI- HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE AYRIMI

Zamanaşımı Borçlar Kanununun, “borçların sukutu”na ait üçüncü babında düzenlenmiştir. Alacaklının belli bir süre içinde alacağını elde etmek hususunda hareketsiz kalması alacağın dava edilmesine engel olmaktadır. Bu tür zamanaşımı “hak düşürücü süre” (ıskatî müruruzaman) olarak da adlandırılır.

Zamanaşımının alacak hakları ile beraber bazen dava yolu ile kullanılan ve aslında hak düşürücü süreye tabi olmaları gereken bazı yenilik doğuran haklar için de kabul edildiği görülmektedir¹. Bu sebeple kanunlardaki dava açma sürelerinin zamanaşımı mı yoksa hak düşürücü süre mi olduğu tartışmalara yol açmaktadır. Kanunların yapılışında kullanılan ibarelerde titizlik gösterilmemiş olması, ayrı

1 Mesela ölüme bağlı tasarrufların iptali ve tenkisi davalarına ait süreler

ca güçlük yaratmaktadır. Halbuki bu sürenin hak düşürücü süre mi, zamanaşımı mı olduğunun büyük önemi vardır². Şöyleki;

Hakim hak düşürücü süreyi resen nazara alabildiği halde zamanaşımını resen nazara alamaz.(BK. md.140)

Bu hükmün pratik sonucu şudur: borçlunun zamanaşımına uğramış borcu ifa etmesi bir bağış sayılmayacağı gibi, alacaklının sebepsiz yere zenginleştiği borç olmayan şeyin ifası da değildir. Bu bakımdan borcun zamanaşımına uğradığını bilmediğinden hataen ödeyen kişi, hataya düştüğünü ispat etse bile BK.md.62'ye dayanarak iade talep edemez.

Zamanaşımı süresinin işlemesinin durması veya kesilmesi mümkün olduğu halde (BK,m132,133) hak düşürücü sürenin işlemesi durmaz veya kesilmez.

Bu sebeple de dava açmak için konulmuş bir sürenin niteliğini tayin zarureti ile karşılaşınca, müessesenin niteliği ve süre koyan hükmün amacı göz önünde tutularak bir sonuca varılmalıdır. Alacak hakkına ait bir talep söz konusu olan hallerde sürenin zamanaşımı, bir yenilik doğuran hakkın kullanılmasının söz konusu olan hallerde sürenin hak düşürücü süre olduğu prensip itibarıyla kabul edilmelidir. Fakat süre koyan hükmün amacı farklı bir sonucu gerektiriyorsa ona göre hareket edilecektir.

Geniş anlamda borç ilişkisi değil, bundan doğan dar anlamda borç ilişkileri zamanaşımına tabidir. Yani bir borç sözleşmesinin zamanaşımına uğramasından söz edilemez bu sözleşmeden doğan her borç için zamanaşımı söz konusu olur

2 Prof. Dr. M.Kemal OĞUZMAN, Pr. Dr. M. Turgut ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler,3. Bası, sf.148

III. BORÇLAR HUKUKUNDA ZAMANAŞIMI

III.1. Genel Olarak Zamanaşımının Dayandığı Esas

Bir borçlunun zamanaşımını ileri sürerek alacaklının talebini redde debilmesi olanağı çeşitli gerekçelere dayanmaktadır

1- Mahkemeler aradan zaman geçtiği için araştırılması zorluk arzeden olaylarla uğraşmaktan kurtulur

2- Borçlarını ifa etmiş borçlular ifaya ilişkin belgeleri sonsuz bir şekilde saklama zahmetinden kurtulur.

Bu bakımdan aslında zamanaşımı ileri sürebilme imkanı **kamu yararını**” ilgilendirmektedir. Nitekim zamanaşımına dayanmaktan önceden feragat edilememesi (BK. md.139.f.1) ve zamanaşımı sürelerinin değiştirilememesi (BK.md.127) bu esasa dayanır

Aslında Kanunda öngörülen zamanaşımı sürelerinin uzatılmaması kamu yararı ile ilgili ise de kanunkoyucu alacaklıların durumunun güçleştirilmesine engel olmak için zamanaşımı sürelerinin kısaltılmasını da yasak etmiştir³.

III.2. Zamanaşımının Şartları ve İşlemeyeceği Haller

Bir alacağın zamanaşımına uğraması için alacak zamanaşımına tabi olmalı ve zamanaşımı süresi geçmelidir

Borçlar Kanununun 125'inci maddesinde Kanunda aksi bir hüküm yoksa her davanın 10 yıllık zamanaşımına tabi olduğu belirtilmekte

3 OĞUZMAN, ÖZ, a.g.e, sf.450

dir. Buradaki “dava” kelimesi ile kastedilen şey “**alacak hakkı**” dır. Aynı borç ilişkisinden doğmuş her alacak ayrı ayrı dikkate alınmalıdır Aynı borç ilişkisinden doğmuş alacaklar için farklı zamanaşımı süreleri öngörülmüş olabilir. Hangi nedene dayanırsa dayansın her alacak için belli bir zamanaşımı süresi mevcuttur Bir alacak ey-şa hukuku veya miras hukuku ilişkilerine dayansa bile zamanaşımı söz konusudur.

Bununla beraber bir alacak için zamanaşımının işlemesine engel durumlar vardır. Gerçekten 4721 sayılı Medeni Kanununun 864'üncü maddesine göre'a göre bir alacağın gayrimenkul rehni ile teminat altına alınması halinde (Rehnin tapu kütüğüne tescil edilmesinden sonra) alacak için zamanaşımı cereyan etmez⁴.

Zamanaşımının işlemeyeceği bir hal de İcra İflas Kanununun 143. maddesinde yer almaktadır. Bu maddeye göre bir aciz vesikasında tespit edilen alacak, borçluya karşı zamanaşımına tabi değildir Fakat borçlu ölünce mirasçılarının mirası kabullerinden itibaren bir yıl içinde alacaklı hakkını aramazsa mirasçılar zamanaşımını iddia edebilirler.

III.3. Zamanaşımı Süreleri

1- Normal Zamanaşımı Süresi:

Borçlar Kanununun 125'inci maddesine göre kanunda başka surette hüküm yoksa her dava **10 yıllık** zamanaşımına tabidir

4 OĞUZMAN, ÖZ, a.g.e, sf.451

2- Beş Yıllık Zamanaşımı Süresi:

Borçlar Kanununun 126'inci maddesinde düzenlenmiştir.

- 1) Adi ve hasılat kira bedelleri, bir anaparanın faizleri, ve belirli zamanlarda ödenecek diğer aidat hakkındaki davalar,
- 2) Erzak bedelleri, nafaka, otel ve lokanta masraflarına ilişkin davalar,
- 3) Sanatkarların ve esnafın emeklerinin karşılığı perakendecilerin sattıkları malların parası, noterlerin meslek hizmetlerinin karşılığı, başkalarının mahiyetinde çalışan veya müstahdemi olan kimselerin, hizmetçilerin, yevmiyecilerin ve işçilerin ücret alacakları hakkındaki davalar,
- 4) Ticari olsun olmasın, bir şirket akdine dayanan ve ortaklar arasında veya şirketle ortaklar arasında açılmış bulunan bütün davalar ile bir şirketin müdürleri, temsilcileri, murakıpları ile şirket veya ortakları arasındaki davalar vekalet aktinden, komisyon akdinden, acentalık sözleşmesinden, ticari tellallık ücreti davası hariç tellallık aktinden doğan bütün davalar, müteahhidin kasıt veya ağır kusuru ile akdi hiç ve gereği gibi yerine getirmemiş, bilhassa ayıplı malzeme kullanmış veya ayıplı bir iş meydana getirmiş olması sebebiyle açılacak davalar hariç olmak üzere istisna akdinden doğan bütün davalar

5 yıllık zamanaşımına tabidir

3- Haksız Fiilden Doğan Tazminat Davalarının Tabi Olduğu Zamanaşımı

Borçlar Kanununun 41 ve devam eden maddelerinde haksız fiil olarak nitelenen olaylardan doğan bütün davalara ve hiç kusuru bu-

lunmasa dahi haksız fiillerin doğurduğu sonuçların aynı doğuran (benzer) zararları giderme yükümlülüklerine ve ayrıca zorda kalma(ıztırar) durumundan doğan zararın giderimi davalarına genel hüküm niteliğinde ki Borçlar Kanununun 60'ıncı maddesi uygulanır

60'ıncı madde hükmü aşağıdaki gibidir

'Borçlar Kanununun 60'ıncı maddesine göre, zarar ve ziyan veya manevi zarar namıyla nakdi bir meblağ tediyesine (verilmesine) ilişkin dava, zarar gören tarafın zarara ve failine itilaf (öğrenme) tarihinden itibaren **bir sene** ve her halde zarara müstelzim(yol açan) fiilin gerçekleşmesinden itibaren **on sene** mururundan sonra istima (kabul) olunmaz.

Şu kadar ki zarar ve ziyan davası, ceza kanunları mucibince (gereğince) süresi daha uzun mururu zamana (zamanaşımına) tabi cezayı müstelzim(gerektiren) bir fiilden neşet etmiş(doğmuş) olursa şahsi davaya da o mururu zaman(zamanaşımı) tatbik olunur.

Eğer haksız bir fiil, mutazarrır olan (zarar gören) taraf aleyhinde bir alacak tevhit etmiş (doğmuş) olursa, mutazarrır (zarar gören) kendisinin tazminat talebi mururuzaman ile sakıt(düşmüş) olsa bile, o alacağı vermektten imtina edebilir.

Tersine bir hüküm yoksa yukarıda belirttiğimiz 60'ıncı madde Borçlar Kanunun öteki fasıllarında yer alan haksız fiillerden doğan zararlar içinde geçerlidir. Özel kanunlarda da ayrı bir hüküm yoksa, bu Kanunlarla ilgili haksız fillere ve zararlı sonuç doğuran sorumluluklara 60'ıncı madde uygulanacaktır

Borçlar Kanunun 60'ıncı maddesinde 3 tür zamanaşımı süresi yer almış olup, bu süreler 1 yıllık nispi süre on yıllık kesin süre ve fiilin

suç niteliği taşıması durumunda (uzamış) ceza zamanaşımı süresidir.

60'ıncı maddede söz konusu olan düzenlemeler zamanaşımı değil hak düşürücü mahiyettedir.

III.4. Zamanaşımı Süresinin Başlangıcı

Borçlar Kanununun 128'inci maddesine göre zamanaşımı süresi **alacağın muaccel olduğu zamandan itibaren** başlar. Alacağın muacceliyeti, bir ihbarın yapılmasına tabi ise zamanaşımı süresi bu haberin verilebileceği günden itibaren işler.

Zamanaşımının işlemeye başlaması için alacaklının alacağın muaccel olduğunu, hatta alacağı bulunduğunu bilmesine gerek yoktur. Fakat Borçlar Kanununun 66'ıncı maddesine göre sebepsiz zenginleşmede iade talebinde bir yıllık zamanaşımının işlemeye başlaması için alacaklının bazı hususları bilmesi aranmıştır. Keza haksız fiilden doğan alacaklar ile ölüme bağlı tasarruflar sonucu ortaya çıkan alacaklarda da genel prensipten sapılmıştır.

III.5. Zamanaşımı Süresinin Hesaplanması

Borçlar Kanununun 130'uncu maddesine göre sürenin hesabında zamanaşımının başladığı gün dikkate alınmaz, zamanaşımı ancak sürenin son gününün geçmesiyle tamamlanmış olur.

Eğer zamanaşımı süresinin son günü kanuni tatil gününe rastlarsa zamanaşımı tatili takip eden ilk iş günü sonunda tamamlanmış olur.

III.6. Zamanaşımının Kesilmesi (Kat'ı)

Zamanaşımını kesen nedenler Borçlar Kanunu madde 133'de sıralanmıştır. Bu sebeplerden biri zamanaşımının işlemeye başlamasını

dan sonra ve henüz süre tamamlanmadan ortaya çıkarsa zamanaşımı kesilmiş olur. Aşağıdaki hallerde zamanaşımı kesilmiş olur

1-Borçlu borcu kabul eden irade açıklamaları yaparsa örneğin faiz veya borcuna mahsuben bir miktar para öderse veya rehin verir yahut kefil gösterirse,

2-Alacaklı dava veya defî zımında mahkemeye veya hakeme müracaatla veya icrai takibat yahut iflas masasına müdahale ile hakkını talep ederse,

Bu halde zamanaşımının kesilmesi için yalnızca harcın yatırılması yeterli olup, ödeme emrinin borçluya tebliğ edilmiş olması gerekli değildir⁵.

Mahkemede davanın açılması bu konudaki dilekçenin mahkeme kalemine kaydı ile olur(HUMK. md. 178)

Borçluya gönderilen ödeme emrinin şikayet yolu ile tetkik mercii tarafından iptal edilmiş olmasının zamanaşımının kesilmiş sayılmasına bir etkisi yoktur⁶.

3-Bir dava açılması veya defî hakkının kullanılması ile zamanaşımı kesildikten sonra, davanın devamı sırasında iki tarafın mahkemeye müteallik her muamelesi ve hakimın her emir ve hükmü ile zamanaşımı yeniden kesilmiş olur.(BK.m136/1)

Keza icra takibi ile zamanaşımı kesildikten sonra takibe müteallik her muamele zamanaşımını yeniden keser⁷

5 Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E.5510/11090, 16.12.1985

6 ÇELİK Ahmet Çelik, Tazminat ve Alacaklarda Zamanaşımı, Legal Yayıncılık, sf. 104

7 Journal des Tribunaux 1956 I 509, (OĞUZMAN, ÖZ, a.g.e, sf.450)

Zamanaşımı kesildikten sonra işleyecek yeni süre kural olarak eski sürenin aynıdır Ancak Borçlar Kanunu md.135'e göre borçlu borcunu bir senette kabul eder veya borç bir hüküm ile sabit olursa zamanaşımı daima 10 yıl olacaktır Yeni sürenin başlangıcı ikrar halinde ikrarı takip eden gündür. Dava açılmaması veya def'i hakkının kullanılması halinde tarafların mahkemeye müteallik her muamelesinden ve hakim'in her hükmünden itibaren zamanaşımı kesilip yeniden işlemeye başlar. Mahkeme sonucu alacaklı lehine hüküm verilirse bu hükmün borçluya tebliği ile on yıllık zamanaşımı işlemeye başlar.(BK.md.135)

İcra takibinde de benzer şekilde takibe ilişkin her işlem den itibaren zamanaşımı kesilip yeniden işlemeye başlar.(BK.md.135)

III.7. Zamanaşımının Kesilmesinin 3. Şahıslara Etkisi

Kural olarak zamanaşımının kesilmesi ancak borcunu kabul eden veya hakkında adli işlem yapılan borçluya karşı hüküm ifade eder Fakat Borçlar Kanununun 134'üncü maddesi ile bu temel kurala bazı istisnalar getirilmiştir.

- 1) Bir müteselsil borçluya karşı kesilen zamanaşımı diğer müteselsil borçlulara karşı da kesilmiş olur.
- 2) Bölünemeyen bir borcun müşterek borçlularından birine karşı kesilen zamanaşımı diğerlerine karşı da kesilmiş olur.
- 3) Asıl borçluya karşı kesilen zamanaşımı kefile karşı da kesilmiş olur. Fakat kefile karşı kesilen zamanaşımı asıl borçluya karşı kesilmiş olmaz.

III.8. Zamanaşımının Durması

Bazen bir alacağın dava edilmesi çeşitli sebeplerle güçlük arzedebilir. Kanun koyucu bu haller için zamanaşımının durmasını öngörmüştür. Zamanaşımının durması halinde zamanaşımını durduran sebep ortadan kalkıncaya kadar zamanaşımı işlemez. Zamanaşımını durduran sebepler Borçlar Kanununun 132'inci maddesinde altı bent halinde sayılmıştır. Bu sebepler aşağıdaki gibidir:

- 1- Velayet devam ettiği sürece çocukların ana babalarına karşı olan alacakları
- 2- Vesayet devam ettiği müddetçe, vesayet altında bulunanların vasi veya sulh hakimi ve asliye mahkemesi hakimlerine karşı olan alacakları
- 3- Evlilik devam ettikçe karı kocadan birinin diğerine karşı olan alacakları
- 4- Hizmet ilişkisinin devamı süresince hizmetçilerin-yani ev işlerinde çalışanların- kendilerini istihdam edenlere karşı alacaklarından
- 5- Borçlu alacak üzerinde intifa hakkını haiz olduğu müddetçe
- 6- Alacağı bir Türk Mahkemesi huzurunda iddia etme imkanı olmadığı müddetçe

Borçlar Kanununda sayılan zamanaşımını kesen haller bunlarla sınırlıdır ancak başka kanunlarda da zamanaşımını kesen sebepler sayılmıştır. Bunlardan bazıları aşağıda yer almaktadır:

- Resmi defter tutulması devam ettiği sürece mirasbırakanın borçla

rı için icra takibi yapılamaz; bu süre içinde zamanaşımı işlemez (MK.md.625)

- İflas ve konkordato hallerinde de İcra ve İflas Kanunu zamanaşımının işlemeyeceğini öngören hükümler koymuştur.

- Gayrimenkul üzerinde bir rehlin tescili (MK.md.779)⁸ halinde.

III.9. Zamanaşımı Defi İleri Sürme Hakkının Kötüye Kullanımı

Bir borçlunun borcunu zamanaşımına uğradığını ileri sürerek ödemekten kaçınması kanunen kendisine tanınmış bir haktır Zamanaşımını ileri süren borçlunun davranışının dürüstlüğe aykırı olduğundan bahsedilemez. Fakat bazı hallerde borçlunun zamanaşımı def'ini ileri sürmesi dürüstlikle bağdaşmayabilir. Mesela alacaklının dava açmasına engel olmak için, onu oyalayacak hareketlerde bulunmak, suretiyle zamanaşımı süresini geçirten borçlunun bu def'iyi ileri sürmesi dürüstlüğe aykırıdır Borçlu defi hakkını kötüye kullanmış olur. Bir görüşe göre, böyle hallerde alacaklının Borçlar Kanununun 41. maddesine göre tazminat davası açma hakkı vardır Bu dava ile alacaklı, zamanaşımına uğrayan **alacağının karşılığını tazminat olarak elde edecektir.** Başka bir görüşe göre ise zamanaşımı definin kötüye kullanıldığı hallerde **def'in nazara alınmaması** gerektiği belirtilmektedir.

⁸ Bu durum BK.md.133'de belirtildiği gibi borçlu borcunu ikrar etmiş olacak ve zamanaşımı kesilecektir. Gayrimenkul üzerindeki rehin tesisi halinde rehin kalktığı zaman zamanaşımı evvelce işlemiş süre dikkate alınmaksızın yeniden işlemeye başlayacaktır.

III.10. Borçlar Hukukunda Zamanaşımı ile İlgili Yargı Kararları⁹

1) *Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü memurları tarafından ve genel müdürlük aleyhine ikame edilen intibak hatasından doğan tazminat davaları Borçlar Kanunu 125'inci maddesindeki 10 yıllık zamanaşımına tabidir. (İBK.3.2.1954, 21/4, RG.8650)*

2) *Bir kimsenin başkasına ait olduğunu bildiği veya bilecek durumda olduğu bir taşınmaz malı kendi malıymış gibi kiraya verip kiraları toplamış olması sebebiyle hak sahibinin o kimseden kiraların alınması için açacağı davanın gerek Borçlar Kanununun 414'üncü maddesine dayanan gerekse medeni Kanunun 908'inci maddesine dayanan bir dava olarak tasvifi mümkündür. Fakat tereddüt halinde, Borçlar Kanununun 414'üncü maddesine dayanan menfaatlerin devri davası sayılır ve bundan dolayı 10 yıllık zamanaşımı uygulanır. (İBK. 04.06.1958, 15/6, RG.10021)*

3) *Mukataa ve icareteynli vakıf gayrimenkul malların mukataa ve icarei müeccelesinde 5 yıllık zamanaşımı uygulanır. (İBK. 03.04.1940, 12/65, RG.4570.)*

4) *Özet: Ecrimisilin tahsilinde, borçlar yasasında yer alan genel zamanaşımı süresi gözönünde bulundurulmalı, idare tarafından fuzuli işgalin tesbit edildiği tarihten geriye doğru 10 yıllık süreyi geçen bölümün zamanaşımına uğradığı dikkate alınarak uyumsuzluk çözülmelidir.*

İstemin Özeti: İzmir 2. İdare Mahkemesinin Danıştay Altıncı Daire

⁹ Bu Bölümdeki yargı kararları Prof. Bilge ÖZTAN'ın Türk Medeni Kanunu, Borçlar Kanunu ve İçtihadı Birleştirme Kararları (Turhan Kitapevi, 1999 Ekim) Kitabından ve www.bahum.gov.tr adresinden alınmıştır.

sinin 04.12.1995 günlü, E: 1995/2962, K: 1995/4832 sayılı bozma kararına uymayarak, dava konusu ecrimisil ihbarnamesinin 1.326.000 TL'lık bölümünün iptali, 5.685.400 TL'lık bölümüne ilişkin davanın ise reddi yolundaki ilk kararında ısrarına ilişkin bulunan 22.10.1996 günlü, E: 1996/198, K: 1996/693 sayılı kararın iptale ilişkin kısmını davalı idare temyiz etmekte ve bozulmasını istemektedir.

Türk milleti adına hüküm veren Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulunca gereği görüldü: ..., ... Mahallesi, 87 pafta, 7502 ada, 5 parsel sayılı taşınmaz maldaki hazine payının işgali nedeniyle 01.01.1984-31.12.1989 dönemi için 7.011.400 lira ecrimisil istenilmesine ilişkin 07.02.1991 günlü, 1666/91-1-4802 sayılı işlemin iptali istemiyle açılan davada, İzmir 2. İdare Mahkemesi 08.06.1994 günlü, E: 1991/208, K: 1994/573 sayılı kararıyla, ecrimisilde tahakkuk zamanasını ilkesinin uygulanıp uygulanmayacağı hususunda yasal boşluk bulunduğu, 2886 sayılı Kanunun 92'inci maddesinde bu kanunda yazılı sürelerin hesaplanmasında hüküm bulunmayan hallerde Borçlar Kanunu hükümlerinin uygulanacağı'nın hükme bağlandığı, fakat bu yollamanın 2886 sayılı Kanunda açıkça belirlenen sürelerin hesaplanmasıyla sınırlı olduğu, 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununun 93. maddesinin uygulanmasının hakkaniyet ilkesine uygun olacağı sonucuna varılarak ecrimisilin 01.01.1984-31.12.1985 dönemi için hesaplanan 1.326.000 liraya ilişkin kısmında mevzuata uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle işlemin bu kısmının iptaline, 01.01.1986-31.12.1989 dönemi için hesaplanan 5.685.400 liraya ilişkin kısmında ise mevzuata aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın bu kısmının reddine karar verilmiştir.

Bu kararın, iptale ilişkin kısmı temyiz incelemesi sonucunda Danış -

tay Altıncı Dairesinin 04.12.1995 günü, E: 1995/2962, K: 1995/4832 sayılı kararıyla; ecrimisil tahsilinde Borçlar Yasasında yer alan genel zamanaşımı süresinin gözönünde bulundurulması gerektiği, idare tarafından fuzuli işgalin tesbit edildiği tarihten geriye doğru 10 yıllık süreyi geçen bölümün zamanaşımına uğrayacağı nedeniyle ancak bu bölüm için ecrimisil istenemeyeceği hususu dikkate alınmak suretiyle uyuşmazlığın çözümlenmesi gerektiği belirtilerek bozulmuş ise de; İzmir 2. İdare Mahkemesi bozma kararına uymayarak dava konusu işlemin kısmen iptaline, kısmen de reddine dair ilk kararında ısrar etmiştir.

Davalı idare bu kez İzmir 2. İdare Mahkemesinin 22.10.1996 günlü, E: 1996/198, K: 1996/693 sayılı kararının iptale ilişkin kısmının temyizen incelenerek bozulmasını istemektedir.

2886 sayılı Yasanın 75. maddesinin 1. fıkrasında "Devletin özel mülkiyetinde veya hüküm ve tasarrufu altında bulunan taşınmaz malların, gerçek ve tüzel kişilerce işgali üzerine, fuzuli şagilden, bu kanunun 9. maddesindeki yerlerden sorulmak suretiyle, 13. maddesinde gösterilen komisyonca takdir ve tespit edilecek ecrimisil istenir. Ecrimisil talep edilebilmesi için Hazinesinin işgalden dolayı bir zarara uğramış olması gerekmez ve fuzuli şagilin kusuru aranmaz" hükmü yer almıştır. Aynı Yasanın 92. maddesinde de, bu kanunda yazılı sürelerin hesaplanmasında hüküm bulunmayan hallerde, Borçlar Kanunu hükümlerinin uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

2886 sayılı Yasanın 74. maddesi uyarınca çıkartılan Devlete Ait Taşınmaz Mal Satış, Trampa, Kiraya Verme, Mülkiyetin Gayri Ayni Hak Tesis, Ecrimisil ve Tahliye Yönetmeliğinin 2. maddesinde, ecrimisil; bir malın sahibinin rızası dışında ve onun bu malı kullanmakla bir zarara uğrayıp uğramayacağı söz konusu edilmeksizin bu maldan işgal, tasarruf veya her ne şekilde olursa olsun yararlanıl

ması nedeniyle fuzuli şagil tarafından ödenen veya idarece talep edilen tazminat olarak tanımlanmıştır.

Ecrimisilin tahsilinde, yukarıda anılan hükümler ve tanımlanan niteliği itibariyle Borçlar Yasasında yer alan genel zamanaşımı süresinin gözönünde bulundurulması ve idare tarafından fuzuli işgalin tesbit edildiği tarihten geriye doğru 10 yıllık süreyi geçen bölümün zamanaşımına uğraması nedeniyle bu bölüm için ecrimisil istenmeyeceği hususu dikkate alınmak suretiyle uyumsuzluğun çözümlenmesi gerekeğinden idare mahkemesince, dava konusu işlemin 01.01.1984-31.12.1985 dönemine ilişkin bölümünün 5 yıllık zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle iptaline karar verilmesinde isabet görülmemiştir

Açıklanan nedenlerle, davalı idarenin temyiz isteminin kabulüne, İzmir 2. İdare Mahkemesince verilen 22.10.1996 günlü, E: 1996/198, K: 1996/693 sayılı ısrar kararının temyiz edilen iptale ilişkin kısmının Danıştay Altıncı Dairesinin bozma kararı doğrultusunda BOZULMASINA, dosyanın anılan mahkemeye iadesine, 11.12.1998 günü oyçokluğu ile karar verildi. (Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu K. 1998/663 E.1997/167 11.12.1998 tarihli Karar)¹⁰

¹⁰ www.bahum.org.tr'den alınmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK TİCARET KANUNUNA GÖRE ZAMANAŞIMI

I. KAPSAM

Bu bölümde Türk Ticaret Kanununda düzenlenen zamanaşımına ilişkin esaslara yer verilmiştir. Türk Ticaret Kanununun Medeni kanunun ayrılmaz bir parçasıdır Ticaret Kanununda yazılı hükümler ile bir ticarethane veya fabrika ya da ticari şekilde işletilen herhangi bir müesseseyi ilgilendiren işlem, fiil ve işlere dair diğer kanunlarda yazılı özel hükümler “ticari hüküm” niteliğindedir. Aşağıda, tüccarlar arası ilişkilerde, şirketlerin yönetim ve denetim birimlerine karşı açılacak davalarda, ticari senetlerde ve deniz ticaret hukukunda zamanaşımı ayrıntılı olarak incelenecektir

II. TİCARİ SÖZLEŞMELERLE ZAMANAŞIMININ DEĞİŞTİRİLEMEYECEĞİ ESASI

29.06.1956 tarih ve 6726 Sayılı Türk Ticaret Kanununun “Başlangıç Hükümleri” arasında yer alan “Zamanaşımı” başlıklı 6'ncı maddesine göre, kanunda aksine hüküm olmadıkça ticari hükümler koyan kanunlarla tayin olunan zamanaşımı süreleri sözleşme ile değiştirilemez.

III. TCCARLAR ARASINDAKİ TİCARİ SATIŞLARDA ZAMANAŞIMI

Türk Ticaret Kanununun 25/4'üncü maddesinde, Borçlar Kanununun 207'nci maddesindeki zamanaşımı süresi tccarlar arasındaki ticari satışlarda **altı ay** olacağı belirtilmiştir. Ancak bu sürenin azaltılabileceği hükmü yer almaktadır.

*Borçlar Kanununun 207'inci maddesinde ise “Bayi daha uzun süre için kefalet etmemiş ise, mebi (satılan şey) ayıba karşı tekeffülden (kefil olma) mütevellit her türlü dava, mebideki ayıp daha sonra meydana çıksa bile müşteriye teslim vukuundan itibaren **bir sene** geçmekle sakıt olur (düşer).*

Fakat müşterinin, bayi tarafından aleyhine ikame edilen davaya karşı malın tesliminden itibaren bir sene geçmeksizin ihbar ettiği ayıptan dolayı defi hakkı sene geçmekle düşmeyip devam eder. Bayi müşteriyi iğfal etmiş ise bu bir senelik zamanaşımundan istifade edemez.” hükmüne yer verilmiştir.

Bu iki hüküm birlikte değerlendirildiğinde tacirler arasındaki mal satışında zamanaşımı süresi sözleşmede süreyi azaltan özel bir hüküm yoksa bir sene değil **altı ay** olarak dikkate alınacaktır.

Öğretideki görüşler Borçlar Kanununun 207/3'üncü maddesinde satıcının hilesi durumunda yasalardaki zamanaşımı süresinin uygulanmayacağı hükmünün ticari satışlar için de geçerli olacağı şeklindedir¹¹.

11 ÇELİK Ahmet elik, a.g.e., sf. 350

IV. HAKSIZ REKABET DAVALARINDA ZAMANAŞIMI

Haksız rekabet davaları Türk Ticaret Kanununun 58'inci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, haksız rekabet yüzünden müşterileri, kredisi, mesleki itibarı, ticari işletmesi veya diğer iktisadi menfaatleri bakımından zarar gören veya böyle bir tehlikeye maruz bulunan kimse:

- a) Fiilin haksız olup olmadığının tesbitini;
- b) Haksız rekabetin men'ini;
- c) Haksız rekabetin neticesi olan maddi durumun ortadan kaldırılmasını, haksız rekabet yanlış veya yanıltıcı beyanlarla yapılmışsa bu beyanların düzeltilmesini;
- d) Kusur varsa zarar ve ziyanın tazminini;
- e) Borçlar Kanununun 49 uncu maddesinde gösterilen şartlar mevcutsa manevi tazminat verilmesini;

istiyebilir.

...

Haksız rekabet yüzünden iktisadi menfaatleri haleldar olan müşteriler de birinci fıkrada yazılı davaları açabilirler

Ticaret ve sanayi odaları, esnaf dernekleri, borsalar ve nizamnamelerine göre azalarının iktisadi menfaatlerini korumaya yetkili bulunan diğer mesleki ve iktisadi birlikler dahi kendilerinin veya şubelerinin azaları bir ve ikinci fıkralar gereğince dava açmak hakkını haiz oldukları takdirde (a), (b) ve (c) bentlerinde yazılı davaları açabilirler.

Birinci fıkranın b ve c bentleri gereğince bir kimse aleyhine verilmiş olan hüküm, haksız rekabete mevzu olan malları, doğrudan doğruya veya dolayısıyla ondan elde etmiş olan şahıslar hakkında da icra olunur.

Türk Ticaret Kanununun 58'inci maddesinde yukarıda yazılı davalar için zamanaşımı süresi aynı Kanunun 62'inci maddesinde hükme bağlanmıştır. Buna göre 58 inci maddede yazılı davalar, davaya hakkı olan tarafın bu hakların doğumunu öğrendiği günden itibaren bir yıl ve her halde bunların doğumundan itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Şu kadar ki; ceza kanunları gereğince daha uzun bir zamanaşımı süresine tabi olan, cezayı gerektiren bir fiil işlenmiş bulunursa, bu süre hukuk davaları hakkında da geçerli olacaktır.¹²

V. CARİ HESAPLA İLGİLİ UYUŞMAZLIKLARDA DAVA ZAMANAŞIMI

Türk Ticaret Kanununun 87'inci maddesinde cari hesap; “İki kimsenin para, mal, hizmet ve diğer hususlardan dolayı birbirlerindeki alacaklarını ayrı ayrı istemekten karşılıklı olarak vazgeçip bunları kalem zimmet ve matlup şekline çevirerek hesabın kesilmesinden çıkacak bakıyeyi isteyebileceklerine dair bulunan sözleşme” olarak tanımlanmıştır¹³ Bu sözleşme yazılı olmadıkça geçerli değildir.

12 İsviçre Haksız Rekabet kanunu bu hallerde zamanaşımı süresi olarak 1 ve 5 yıl kabul etmiştir.

13 Alman Ticaret Kanunu “cari hesaptan” bahsedebilmek için taraflardan en az birinin tacir olmasını şart koşar.

Aynı Kanunun 99'uncu maddesinde ise zamanaşımı belirlenmiştir. Buna göre, cari hesabın tasfiyesine, kabul edilen veya hükmen tayin olunan bakiyeye veya faiz bakiyelerine, hesap hata ve zuhullerine, cari hesaptan hariç addolunmak lazım gelen veya haksız olarak cari hesaba geçirilmiş olan kalemlere veya mükerrer kayıtlara ilişkin bulunan davalar, beş yıl geçmekle zamanaşımına uğrarlar.

VI. TİCARET İŞLERİ TELLALLIĞI ÜCRETİNİN TALEBİNDE ZAMANAŞIMI

Türk Ticaret Kanununun 100'üncü maddesinde "tellal" şöyle tanımlanmıştır: "Taraflardan hiçbirine ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya müstahdem yahut acente gibi bir sıfatla daimi bir surette bağlı olmaksızın, ücret karşılığında, ticari işlere ilişkin sözleşmelerin akdi hususunda taraflar arasında aracılık yapmayı meslek edinen kimseye "tellal" denir.

Aynı Kanunun 106'ncı maddesinde ise tellallık ücretinin talebinde zamanaşımı düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, muamele yapılırken veya sözleşme bir şarta bağlı ise şart tahakkuk edince bordroyu vermiş olan tellal ücretini istemek hakkını haizdir. Bu hak muamelenin yapıldığı günden itibaren bir yıl geçince zamanaşımına uğrar. Eğer sözleşme yapılmaz veya talik olduğu şart tahakkuk etmezse, tellal, bu işteki teşebbüslerinden dolayı ücret isteyemez.

VII. ŞİRKET TASFİYE MEMURLARINA KARŞI AÇILACAK DAVALARDA ZAMANAŞIMI

VII.1 Tasfiye Memurlarının Sorumluluğu

Türk Ticaret Kanununun 224'üncü maddesine göre Kanun, şirket sözleşmesi veya iş görme şartlarını tesbit eden diğer hükümlere aykırı hareket ederek üçüncü şahısların veya ortakların zararına neden olan kolektif şirket tasfiye memurları kusursuz olduklarını ispat etmedikçe müteselsil olarak sorumlu tutulurlar.

Tasfiye memurları, tayin ve istihdam ettikleri kimselerin kanun, şirket sözleşmesi veya iş görme şartlarını tespit eden diğer hükümlere aykırı hareketlerinden dolayı da Borçlar Kanununun 100'üncü maddesi hükmünce gerek üçüncü şahıslara gerekse ortaklara karşı müteselsil olarak sorumludurlar.

VII.2 Zamanaşımı

Zarara uğrayanlar tarafından kolektif şirket tasfiye memurları aleyhine açılacak davalar, davacının zararı ve failini öğrendiği tarihten itibaren **iki yılda** ve her halde zararı doğuran fiilden itibaren **beş yılda** zamanaşımına uğrar. Ancak, zararı doğuran fiil bir suç teşkil ettiği ve Ceza Kanununa göre seresi daha uzun bir zamanaşımına tabi olduğu takdirde tazminat davasına da o zamanaşımı süresi uygulanır.

Türk Ticaret Kanununun 267, 450 ve 467 ve 556'inci maddelerine göre Kolektif şirket tasfiye memurlarına karşı açılacak davalarda zamanaşımına ilişkin hükümler, **komandit şirket, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket, anonim şirket ve limited şirket** için de geçerlidir.

VIII. ANONİM ŞİRKET İLE İLGİLİ TAZMİNAT DAVALARINDA DAVA ZAMANAŞIMI

VIII.1 Anonim Şirketin Kuruluşundan Doğan Sorumluluk ve Dava Zamanaşımı

a) Sorumluluk Halleri

Anonim şirketin kuruluşunda kanuna aykırı bazı fiiller ile karşılaşılabilir. Bunlar ; Türk Ticaret Kanununun;

305'inci maddesinde “vesikaların doğru olmaması”

306'ıncı maddesinde “esas sermaye hakkında yanlış beyanı”

307'inci maddesinde “aynı neviden sermayeye değer biçilmesinde hile”

308'inci maddesinde ise “İlk idare meclisi ve murakabe heyeti azalarının ihmali”

olarak düzenlenmiştir.

b) Zamanaşımı

Aynı Kanunun 309'uncu maddesinde ise, “şirketin 305, 306, 307 ve 308 inci maddelerde yazılı fiillerle zarara uğratılması halinde, bundan, dolayısıyla zarar gören pay sahipleri ve şirket alacaklılarının dava hakları vardır Ancak, hükmolunacak tazminat şirkete verilir.” hükmüne yer verilmiştir.

309'uncu maddede ayrıca, sorumlu olan kimselerin tümü aleyhinde şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesinde dava açılacağı, sorumlu olan kimselere karşı tazminat istemek hakkının davacının zararı ve mesul olan kimseyi öğrendiği tarihten itibaren **iki yıl** ve her

halde zararı doğuran fiilin vukuu tarihinden itibaren beş yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacağı belirtilmiştir

Diğer taraftan, aynı maddeye göre ; bu fiiller cezayı müstelzim olup Ceza Kanununa göre daha uzun zamanaşımına tabi bulunuyorsa tazminat davasına da o zamanaşımı uygulanacaktır

Anonim şirketin açacağı sorumluluk davası Borçlar Kanununun 126/4'üncü maddesine göre **5 yıllık** zamanaşımına tabi olmalıdır Ticaret Kanununun 309'uncu maddesi sadece pay sahipleri ile şirket alacaklılarının açacağı davalara uygulanmalıdır¹⁴ Ancak Yargıtay aksi görüştedir.

VIII.2 Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumlulukları ve Bunlara Karşı Açılacak Davalarda Zamanaşımı

1) Rekabet Yasasına Aykırı Fiillerden Sorumluluk ve Dava Zamanaşımı

Türk Ticaret Kanununun 335'inci maddesine göre yönetim kurulu üyelerinden biri genel kurulun müsaadesini almaksızın şirketin konusuna giren ticari işler türünden bir işi kendi veya başkası hesabına yapamayacağı gibi, aynı tür ticari işlerle meşgul bir şirkete sorumluluğu sınırlandırılmamış olan ortak sıfatıyla de giremez. Bu hükme aykırı harekette bulunan yönetim kurulu üyesinden şirket tazminat istemekte veya tazminat yerine yapılan işi(muameleyi) şirket namına yapılmış addetmekte ve üçüncü şahıslar hesabına akdolunan sözleşmelerden doğan menfaatlerin şirkete aidiyetini talep etmekte, serbesttir.

14 TEKİNALP, ÇAMOĞLU, Açıklamalı Notlu ve Karşılaştırmalı Türk Ticaret Kanunu, 8. Bası, sf.148

Bu haklardan birinin tercihi birinci fıkraya hükmüne aykırı harekette bulunan üyeden başka üyelere aittir.

Bu haklar, anılan ticari muamelelerin yapıldığını veyahut yönetim kurulu üyesinin diğer bir şirkete girdiğini diğer üyelerin öğrendikleri tarihten itibaren **üç aylık** ve herhalde vukularından itibaren **bir yıllık** zamanaşımına tabidir

2) Kanuna Aykırı Diğer Fiillerden Sorumluluk ve Dava Zama-naşımı

a) Sorumluluk Halleri

Türk Ticaret Kanununun 336'ncı maddesine göre anonim şirket yönetim kurulu üyeleri şirket namına yapmış oldukları sözleşme ve muamelelerden dolayı şahsen sorumlu olamazlar. Ancak aşağıda yazılı hallerde gerek şirkete gerek münferit pay sahiplerine ve şirket alacaklılarına karşı müteselsilen sorumludurlar

- 1) Hisse senetleri bedellerine mahsuben pay sahipleri tarafından gerçekleşen ödemelerin doğru olmaması,
- 2) Dağıtılan ve ödenen kar paylarının gerçek olmaması,
- 3) Kanunen tutulması gereken defterlerin mevcut olmaması veya bunların intizamsız bir surette tutulması,
- 4) Genel Kuruldan çıkan kararların sebepsiz olarak yerine getirilmemesi,
- 5) Gerek kanunun gerek esas sözleşmelerin kendilerine yüklediği sair vazifelerin kasten veya ihmâl neticesi olarak yapılmaması.

Beş numaralı bentte yazılı vazifelerden birisi 319'uncu madde gereğince yönetim kurulu üyelerinden birine bırakılmışsa, mesuliyetin ancak ilgili azaya yükletilmesi lazım gelip o muameleden dolayı müteselsilen mesuliyet cari olmaz.

Aynı Kanunun 337'inci maddesinde ise yeni seçilen veya atanan yönetim kurulu üyelerinin, seleflerinin belli olan yolsuz muamelelerini murakıplara bildirmek zorunda oldukları, aksi halde seleflerinin sorumluluklarına iştirak edecekleri belirtilmiştir.

b) Dava Zamanaşımı

Türk Ticaret Kanununun 340'ıncı maddesinde 336 ve 337'nci maddelerin hükümleri gereğince yönetim kurulu üyelerine yükletilen sorumluluk hakkında 309'uncu madde hükmünün uygulanacağı belirtilmiştir.

Buna göre yukarıda belirtilen fiillerden sorumlu olan yönetim kurulu üyelerinin tümü aleyhinde şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesinde dava açılacak, sorumlu olan yönetim kurulu üyelerine karşı tazminat istemek hakkı davacının zararı ve sorumlu olan yönetim kurulu üyesini öğrendiği tarihten itibaren **iki yıl** ve her halde zararı doğuran fiilin vukuu tarihinden itibaren **beş yıl** geçmekle zamanaşımına uğrayacaktır.

Diğer taraftan, yukarıda belirtilen fiiller cezayı gerektiriyor ve Ceza Kanununa göre daha uzun zamanaşımına tabi bulunuyorsa tazminat davasına da o zamanaşımı uygulanacaktır.

VIII.3 Anonim Şirket Murakıplarının Sorumluluğu ve Bunlara Karşı Açılacak Davalarda Zamanaşımı

Türk Ticaret Kanununun 359'uncu maddesinde, murakıpların, kanun

veya esas sözleşme ile kendilerine yükletilen vazifelerini hiç veya gereği gibi yapmamalarından doğan zararlardan dolayı kusursuz olduklarını ispat etmedikçe müteselsilen sorumlu oldukları ve bu sorumlulukları hakkında aynı kanunun 309 ve 341'inci maddeler hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

309'uncu maddeden ise, sorumlu olan murakıplara karşı tazminat istemek hakkının davacının zararı ve mesul olan murakıbbı öğrendiği tarihten itibaren **iki yıl** ve her halde zararı doğuran fiilin vukuu tarihinden itibaren **beş yıl** geçmekle zamanaşımına uğrayacağı anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan, aynı maddeye göre ; bu fiiller cezayı müstelzim olup Ceza Kanununa göre daha uzun zamanaşımına tabi bulunuyorsa tazminat davasına da o zamanaşımı uygulanacaktır.

VIII.4 Anonim Şirket Müdürlerinin Sorumluluğu ve Bunlara Karşı Açılacak Davalarda Zamanaşımı

Türk Ticaret Kanununun 342'inci maddesine göre şirket muamelelerinin icra safhasına taallük eden kısmı, esas sözleşme (mukavele) veya genel kurul veya yönetim kurulu kararıyla yönetim kurulu üyelerinden veya ortaklardan olmayan bir müdüre tevdi edildiği takdirde; müdür, kanun veya esas sözleşme yahut iş görme şartlarını tespit eden diğer hükümlerle yükletilen mükellefiyetleri, gereği gibi veya hiç yerine getirmemiş olması halinde yönetim kurulu üyesinin sorumluluğuna ait hükümler gereğince şirkete, pay sahiplerine ve şirket alacaklarına karşı sorumlu olur.

342'inci maddede sorumluluk bakımından yönetim kurulu üyelerine atıf yapılması müdürlere karşı açılacak tazminat davalarında söz konusu olan zamanaşımı süresini de içermektedir. Dolayısıyla zamanaşımı süresi Kanununun 309'uncu maddesine göre tespit edilir.

Buna göre, yukarıda belirtilen fiillerden sorumlu olan müdürlerin tümü aleyhinde şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesinde dava açılacak, sorumlu olan müdürlere karşı tazminat istemek hakkı davacının zararı ve sorumlu olan müdürü öğrendiği tarihten itibaren **iki yıl** ve her halde zararı doğuran fiilin vukuu tarihinden itibaren **beş yıl** geçmekle zamanaşımına uğrayacaktır

Diğer taraftan, yukarıda belirtilen fiiller cezayı müstelzim olup Ceza Kanununa göre daha uzun zamanaşımına tabi bulunuyorsa tazminat davasına da o zamanaşımı uygulanacaktır

VIII.5 Anonim Şirketlerde Genel Kurul Kararlarına Karşı Açılacak Davalarda Zamanaşımı

Türk Ticaret Kanununun 381'inci maddesine göre maddede belirtilen kişiler, kanun veya esas sözleşme hükümlerine ve bilhassa afaki iyi niyet esaslarına aykırı olan genel kurul (umumi heyet) kararları aleyhine, karar tarihlerinden itibaren **üç ay** içinde şirket merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemeye müracaatla iptal davası açabilirler:

Üç aylık hak düşüren sürenin sona ermesinden önce duruşmaya başlanamaz.

VIII.6 Anonim Şirket Tasfiye Memurlarının Sorumluluğu ve Bunlara Karşı Açılacak Davalarda Zamanaşımı

Bu konuda, bu Bölümde yer alan “VII. Şirket Tasfiye Memurlarına Karşı Açılacak Davalarda Zamanaşımı” bölümündeki açıklamalar geçerlidir.

IX. LİMİTED ŞİRKETİLE İLGİLİ TAZMİNAT DAVALARINDA ZAMANAŞIMI

IX.1 Limited Şirkette Rekabet Yasağına Aykırı Fiillerden Sorumluluk ve Dava Zamanaşımı

Türk Ticaret Kanununun 547'inci maddesine göre, müdür olan bir ortak, diğer ortakların muvafakati olmadan şirketin uğraştığı ticaret dalında ne kendi ve ne de başkası hesabına iş göremeyeceği gibi başka bir işletmeye sorumluluğu sınırlanmamış ortak, komanditer ortak veya limitet şirketin üyesi sıfatıyla iştirak dahi edemez. Bu yasak, sözleşmeye konacak hükümle bütün ortaklara teşmil edilebilir. Limited şirkette rekabet yasağına aykırı davranışlar nedeniyle açılacak tazminat davaları konusunda Kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte Kanunun 556'ncı maddesine göre limited şirket müdürlerine karşı açılacak davalarda zamanaşımı süresi kanunun bu hususta anonim şirket için getirdiği hükümlere göre belirlenir.

Kanunun anonim şirketlerde rekabet yasağını düzenleyen 355'inci maddesi göz önüne alındığında, rekabet yasağını ihlal eden limited şirket ortağı müdüre karşı açılacak davaların, limited şirkette müdür olan ortağın zikredilen ticari muameleleri yaptığının veyahut başka bir işletmeye sorumluluğu sınırlanmamış ortak, komanditer ortak veya limitet şirketin üyesi sıfatıyla iştirak ettiğinin öğrenildiği tarihten itibaren **üç aylık** ve herhalde vukularından itibaren **bir yıllık** zamanaşımına tabi olduğu anlaşılmaktadır.

IX.2 Limited Şirket Müdürlerinin Sorumluluğu ve Bunlara Karşı Açılacak Davalarda Zamanaşımı

Kanunun 556'ncı maddesine göre Limited şirket müdürlerine karşı

açılacak davalarda zamanaşımı süresi kanunun bu hususta anonim şirket için getirdiği hükümlere göre belirlenir. Bu hüküm Kanunun 309'uncu maddesinde yer almaktadır. Anılan madde hükmüne göre, sorumlu olan müdürlere karşı tazminat istemek hakkı davacının zararı ve sorumlu olan müdürü öğrendiği tarihten itibaren iki yıl ve her halde zararı doğuran fiilin vukuu tarihinden itibaren beş yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacaktır.

Diğer taraftan, aynı maddeye göre; bu fiiller cezayı müstelzim olup Ceza Kanununa göre daha uzun zamanaşımına tabi bulunuyorsa tazminat davasına da o zamanaşımı uygulanacaktır.

IX.3 Limited Şirket Murakıplarının Sorumluluğu ve Bunlara Karşı Açılacak Davalarda Zamanaşımı

Kanunun 548 ve 556'ıncı maddelerine göre Limited şirket murakıplarına karşı açılacak davalarda zamanaşımı süresi kanunun bu hususta anonim şirketler için getirdiği hükümlere göre belirlenir. Bu hususta anonim şirketlerle ilgili hüküm Kanunun 309'uncu maddesinde yer almaktadır. Anılan madde hükmüne göre, sorumlu olan murakıplara karşı tazminat istemek hakkı davacının zararı ve mesul olan murakıbı öğrendiği tarihten itibaren **iki yıl** ve her halde zararı doğuran fiilin vukuu tarihinden itibaren **beş yıl** geçmekle zamanaşımına uğrayacaktır.

Diğer taraftan, aynı maddeye göre; bu fiiller cezayı gerektiriyor ve Ceza Kanununa göre daha uzun zamanaşımına tabi bulunuyorsa tazminat davasına da o zamanaşımı uygulanacaktır.

IX.4 Limited Şirketlerde Haksız Alınan Kar Paylarının Geri Verilmesi Talebini İçeren Davalarda Zamanaşımı

Türk Ticaret Kanununun 535'inci maddesine göre haksız yere kar al-

mış olan ortak veya müdür, bunları geri vermekle mükelleftir

Hüsnüniyet sahibi oldukları takdirde ortak veya müdürün geri verme borcu, şirket alacaklılarının haklarını ödemek için lazım olan miktarı aşamaz.

Geri alma hakkı; paranın alındığı tarihten beş yıl, hüsnüniyete dayanan hallerde iki yıl sonra zamanaşımına uğrar

IX.5 Limited Şirket Tasfiye Memurlarının Sorumluluğu ve Bunlara Karşı Açılacak Davalarda Zamanaşımı

Bu konuda, bu Bölümde yer alan “VII. Şirket Tasfiye Memurlarına Karşı Açılacak Davalarda Zamanaşımı” bölümündeki açıklamalar geçerlidir.

X. KIYMETLİ EVRAKTA ZAMANAŞIMI

X.1 Poliçeyi Kabul Edene Karşı Açılacak Davalarda Zamanaşımı

1) Zamanaşımı Süresi

Türk Ticaret Kanununun 661'inci maddesine göre poliçeyi kabul edene karşı açılacak davalar vadenin geldiği tarihten itibaren **üç yıl** geçmekle zamanaşımına uğrar.

Hamilin; cirantalar ile keşideciye karşı açacağı davalar süresinde keşide edilen protesto tarihinden veya senette "Masrafsız iade olunacaktır" kaydı varsa vadenin bittiği tarihten itibaren **bir yıl** geçmekle zamanaşımına uğrar.

Bir cirantanın başka cirantalarla keşideci aleyhine açacağı davalar,

çirantanın poliçeyi ödediği veya poliçenin dava yolu ile kendisine karşı dermeyan edildiği tarihten itibaren **altı ay** geçmekle zamanaşımına uğrar

Çirantanın açacağı davalarda, zamanaşımının poliçenin dava yoluyla kendisine dermeyan edildiği tarihten başlaması hatalıdır Türk uygulamasında davanın 6 ayda bitmesi beklenemez. Normal olan zamanaşımının hükmün kesinleşmesi tarihinden başlamasıdır Bu sâkincanın giderilmesi için zamanaşımının kesilmesi olanakları aranmalıdır¹⁵

2) Zamanaşımının Kesilmesi

Türk Ticaret Kanununun 662'inci maddesinde poliçe ile ilgili olarak zamanaşımını kesen haller aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

- 1) dava açılması,
- 2) takip talebinde bulunulması,
- 3) davanın ihbar edilmesi
- 4) alacağın iflas masasına bildirilmesi

Zamanaşımını kesen işlem her kim hakkında gerçekleşmişse ancak ona karşı hüküm ifade eder. Zamanaşımı kesilince, süresi aynı olan yeni bir zamanaşımı işlemeye başlar. (md.663)

Türk Ticaret Kanununun 690'inci maddesinde Bononun mahiyetine aykırı düşmedikçe poliçeler hakkındaki zamanaşımına ilişkin hükümlerin bonolar için de uygulanacağı belirtilmiştir.

¹⁵ TEKİNALP/ ÇAMOĞLU, a.g.e., sf.301

X.2 Çekte Hamilin Müracaat Hakkı Zamanaşımı ve Zamanaşımının Kesilmesi

Türk Ticaret Kanununun 726'ncı maddesine göre hamilin; cirantalarla keşideci ve diğer çek borçlularına karşı haiz olduğu müracaat hakları ibraz süresinin bitiminden itibaren **altı ay** geçmekle zamanaşımına uğrar.

Çek borçlularından birinin diğerine karşı haiz olduğu müracaat hakları bu çek borçlusunun çeki ödediği veya çekin dava yolu ile kendisine karşı dermeyan edildiği tarihten itibaren **altı ay** geçmekle zamanaşımına uğrar uğrar.

Zamanaşımının kesilmesine ilişkin olarak yukarıda poliçe için yaptığımız açıklamalar çekler için de geçerlidir(md.730)

X.3 Makbuz Senetleri ve Varantlarda Zamanaşımı

Türk Ticaret Kanununun 760'ncı maddesine göre Makbuz senetleri ve varantlar, poliçeler hakkındaki zamanaşımına tabidir. Poliçelerde zamanaşımı ile ilgili açıklamalara yukarıda yer verilmiştir

Cirantalara karşı müracaat için zamanaşımı başlangıcı, eşyanın satış günüdür. (md.760)

X.4 Taşıma Sözleşmesinden Doğan Alacaklarda Zamanaşımı

a) Zamanaşımı Süresi

Taşıma işleri ve taşıma senedi Türk Ticaret Kanununun 762 ve takip eden maddelerinde düzenlenmiştir. Anılan Kanununun 767'inci maddesinde ise zamanaşımına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Madde hükmüne göre haksız olarak alınan taşıma ücretinin geri alınması ve taşıma ücreti dahil olmak üzere taşıma sözleşmesinden doğan bütün alacaklar **bir yılda** zamanaşımına uğrar

b) Zamanaşımının Başlangıcı

Bu süre, eşya taşımada eşyanın gönderilene vakı teslimi; yolcu taşımada yolcunun ulaşma tarihinden başlar.(md.767/2)

Eşya tamamen zayı olmuş veya yolcu ulaşmamış ise zamanaşımı süresi, eşyanın teslimi ve yolcunun ulaşması gereken tarihten itibaren işlemeye başlar. (md.767/3)

Gönderen ve gönderilen taşıyıcıya karşı olan haklarını, yılı içinde telgraf, taahhütlü mektup veya protesto ile istemiş olmak ve dava hakkı eşyanın kabulü ile düşmemiş bulunmak şartıyla, defî olarak her zaman ileri sürebilirler.(md.767/4)

c) Zamanaşımının Uygulanmayacağı Haller

Eşya; taşıyıcının hile veya ağır kusurundan dolayı zayı olmuş, noksanlaşmış veya bozulmuş yahut geç teslim edilmişse veya yolcu, taşıyıcının hilesi yahut ağır kusuru yüzünden geç ulaşmış veya meydana gelen bir kaza neticesinde cismani zarara uğramış veya ölmüş ise taşıyıcının mesuliyeti bu maddedeki zamanaşımına tabi olmaz. (md.767/5)

6085 sayılı KarayollarıTrafik Kanununun 50'nci maddesindeki zamanaşımı hükmü mahfuzdur.

XI. TAŞIMA İŞLERİ KOMİSYONCULUĞUNDAN DOĞAN DAVALARDA ZAMANAŞIMI

XI.1 Zamanaşımı Süresi

Taşıma işleri komisyonculuğu Türk Ticaret Kanununun 808 ve takip

eden maddelerinde düzenlenmiştir. Kanunun 815'inci maddesine göre taşıma komisyonculuğu akdinden doğan bütün davalar **bir yılda** zamanaşımına uğrar

XI.2 Zamanaşımının Başlangıcı ve Uygulanmayacağı Haller

Zamanaşımının başlangıcı, zamanaşımına uğramış hakkın defi olarak ileri sürülebilmesi, zararın komisyoncunun hile veya ağır kusurundan doğmuş bulunması halleri 767'nci madde hükümlerine tabidir.(md.815) Bu nedenle yukarıda “X.4 Taşıma Sözleşmesinden Doğan Alacaklarda Zamanaşımı” bölümünde yaptığımız açıklamalar bu bölüm için de geçerlidir.

XII. DENİZ TİCARET HUKUKUNDA ZAMANAŞIMI

XII.1 Gemilerde İktisabi Zamanaşımı

a) Adi İktisabi Zamanaşımı ve Zamanaşımının Durması

Türk Ticaret Kanununun 872'inci maddesine göre, mülkiyetini iktisap etmiş olmadığı halde gemi siciline bir geminin maliki olarak tescil edilmiş bulunan kimse;

- 1) tescil **beş yıl** devam etmek ve
- 2) kendisi de bu süre zarfında gemiyi fasılasız ve nizasız asli zilyed sıfatıyla yedinde bulundurmak,

şartlarıyla mülkiyetini iktisap eder. Bu sürenin hesabı, kesilmesi ve durması Borçlar Kanununun alacak zamanaşımı hakkındaki hükümlerine tabidir. Kaydın doğru olmadığı yolunda gemi sicilinde bir itiraz kayıtlı oldukça zamanaşımı durur

b) Fevkalade İktisabi Zamanaşımı ve Zamanaşımının Durması

Türk Ticaret Kanununun 873'üncü maddesine göre, sicile kayıtlı olmayan bir gemiyi **on yıl** süre ile fasılasız ve nizasız asli zilyed sıfatıyla yedinde bulunduran kimse o geminin kendi malı olmak üzere tescilini isteyebilir.

Sicilden maliki kim olduğu anlaşılmayan veya on yıl önce ölmüş yahut gaipliğine karar verilmiş bir kimse adına kayıtlı bulunan bir gemiyi, birinci fıkrada yazılı şartlar altında yedinde bulunduran kimse dahi o geminin maliki olarak tescil edilmesini talep edebilir. Zilyedlik süresinin hesabı kesilmesi ve durması Borçlar Kanununun alacak zamanaşımı hakkındaki hükümlerine tabidir.

Tescil ancak mahkeme kararı ile olur. Mahkeme bir süre tayin ederek ilgilileri itirazlarını bildirmeye ilan yolu ile davet eder. Bu süre içinde itiraz edilmez veya itiraz reddolunursa tescile karar verilir.

Tescile karar verilmeden önce üçüncü bir şahıs malik sıfatıyla tescil edilir veya üçüncü şahsın mülkiyeti dolayısıyla gemi sicilinin doğru olmadığı yolunda bir itiraz şerhi verilmiş olursa, tescil kararı üçüncü şahıs hakkında hüküm ifade etmez.

XII.2 Zamanaşımına Tabi Olmayan Tadil İsteme Hakları

Gemi sicilinin muhtevası, mülkiyet, gemi ipoteği, ipotek üzerindeki bir hak, intifa hakkı yahut 885 inci maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde yazılı neviden bir tasarruf tahdidi bakımından gerçek hukuki duruma uymadığı takdirde, hakkı tescil edilmemiş veya yanlış tescil edilmiş yahut mevcut olmayan bir hak veya tahdidin tescili neticesinde hakkı halele uğramış bulunan kimse, tadil neticesinde hakkı halele uğrayacak olan kimseden kaydın tadiline muvafakat etmesini isteyebilir.

Gemi sicili, ancak birinci fıkra gereğince mükellef olan kimsenin hakkı tescil edildikten sonra tadil olunabilecekse, bu kimse, talep üzerine hakkını tescil ettirmeye mecburdur

Yukarıki fıkralarda yazılı bulunan tadili isteme hakları zamanaşımına tabi değildir.(TTK.md.886)

XII.3 Zamanaşımına Tabi Olmayan Mutalebeler

Tescil edilmiş haklardan doğan mutalebeler zamanaşımına tabi değildir. Muayyen zamanda ifası lazım gelip de birikmiş olan edalarla tazminata ait mutalebeler bundan müstesnadır.

Tescil edilmiş bir itiraza konu oluşturan haklar da tescil edilmiş haklar hükmündedir.

Bir gemi ipotegininin tescili, alacak hakkında zamanaşımı cereyanına mani olur. (md.888)

XII.4 Akdi İpoteklerle Tescil Edilmemiş Bulunan Kanuni İpoteklerin Zamanaşımı İle Düşmesi

Gemi sicilinden haksız yere terkin edilmiş olan akdi ipoteklerle tescil edilmemiş bulunan kanuni ipotekler, alacaklının malike karşı hâiz bulunduğu mutalebenin zamanaşımına uğramasıyla düşerler (md.929)

XII.5 Gemi Alacakları ve Yük Alacaklarında Zamanaşımı

1) 1 Yıllık Zamanaşımına Tabi Alacaklar

Türk Ticaret Kanununun 1259'uncu maddesine göre aynı Kanununun 1235'inci maddesinin 1 ila 9 uncu bentlerinde yazılı alacaklar bir yılda zamanaşımına uğrar. Bu alacaklar aşağıda yer almaktadır:

- 1) Gemi cebri icra yolu ile satıldığı takdirde, geminin son limana girmesinden itibaren yapılan ve cebri icra masraflarından sayılmayan gemi ile teferruatının bekçilik ve muhafaza masrafları,
- 2) Gemi seyrüsefer ve liman resimleri ve hususiyle şamandıra, fener, karantina ve liman paraları,
- 3) Gemiadamlarının hizmet ve iş sözleşmelerinden doğan alacakları,
- 4) Kılavuz ücretleriyle kurtarma yardım, fidye ve itiraz ücret ve masrafları,
- 5) Geminin müşterek avarya garame borçları,
- 6) Deniz ödücüne karşı kendilerine gemi rehnedilmiş olan deniz ödücünü alacaklılarının alacakları ve geminin tamamına veya bir kısmına sahip olsa bile kaptanın bu sıfatla ve gemi bağlama limanı dışında bulunduğu sırada zaruret hallerinde 988 ve 1001 inci maddeler hükümleri gereğince yaptığı diğer kredi muamelelerinden doğan alacaklar. Bağlama limanı dışında bulunduğu sırada zaruret hallerinde ve ihtiyaçla mahdut olarak geminin bakımı veya yolculuğun başarılması için bir kredi açmaksızın, kaptana bu sıfatla verilmiş le vazımdan veya yapılmış hizmetlerden doğan alacaklar da bu hükmindedir,
- 7) Taşıyan aynı zamanda donatan olmasa bile, yük ile 1128 inci maddenin 2'nci fıkrasında yazılı bagajın teslim edilmemesinden veya hasara uğramasından doğan alacaklar ile yolcu veya mal taşıma akitlerinin hiç veya gereği gibi yerine getirilmemiş olmasından doğan peşin ödenmiş navlunun geri alınması dahil diğer bütün alacaklar,

8) Kaptanın hususi bir vekaletle değil sırf kaptan sıfatıyla haiz bulunduğu kanuni salahiyetine (Madde 948, fıkra 1, bent 1) dayanarak yaptığı hukuki muamelelerden ve donatan tarafından aktedilmiş olup ifası kaptana düşen bir sözleşmenin yerine getirilmemesinden yahut noksan veya fena ifasından doğan (Madde 948, fıkra 1, bent 2) ve yukarıki bentlere girmiyen alacaklar,

9) Geminin tamamına veya bir kısmına sahip olsa bile gemiadamlarından birinin kusurundan doğan (Madde 947, 948, fıkra 1, bent 3) alacaklar;

2) 2 Yıllık Zamanaşımına Tabi Alacaklar

Bununla beraber:

1) Ümit veya Horn burunlarının ötesinde hizmetlerinden çıkarılmış gemi adamlarının hizmet ve iş sözleşmelerinden doğan alacakları;

2) Çatmadan yahut 1220 nci maddeye giren bir hadiseden doğan tazminat alacaklarıyla kurtarma veya yardım ücreti alacakları;

için zamanaşımı iki yıldır

3) Şahsi Alacaklar Hakkında Zamanaşımı

Yukarıda ki maddede yazılı zamanaşımı, alacaklının donatan veya gemi adamlarından birine karşı şahsi talep haklarına da şamildir. (md.1260)

4) Zamanaşımının Başlangıcı

Gemi alacakları hakkındaki zamanaşımı, alacağın muaccel olduğu tarihten itibaren işlemeye başlar. Ancak:

- 1) 1235 inci maddenin 3 üncü bendinde yazılı gemi adamlarının alacakları hakkında hizmet veya iş münasebetinin bittiği tarihten;
- 2) 1235 inci maddenin 5 inci bendinde yazılı gemiye düşen dispeç raporiyle tesbit edilmiş bulunan müşterek avarya garame paylarından doğan alacaklar hakkında dispeç raporunun tasdikine ait kararın kesinleşmesinden, ilgililer tarafından dispeç yapmaya mecbur tutulması için kaptan veya donatana karşı açılacak davalar veya 1209 uncu maddenin ikinci fıkrasındaki salahiyetin kullanılması hakkında, müşterek avarya hareketinden sonra geminin 1207'nci madde hükmünce dispeçin yapılması lazımgelen yere vardığı tarihten;
- 3) 1235 inci maddenin 7 ve 9'uncu bentlerinde yazılı malların veya bagajın hasarlanmasından veya geç teslim edilmesinden doğan alacaklar hakkında malların teslimi tarihinden, malların teslim edilmesinden doğan alacaklar hakkında onların teslim edilmiş olmaları gereken tarihten;
- 4) Gemi adamlarından birinin kusurundan doğup 1235 inci maddenin 9 uncu bendinde yazılı ve fakat bu maddenin 2 nci bendine girmiyen alacaklar hakkında ilgilinin zararı öğrendiği tarihten, gemilerin çatmasından yahut 1220'nci maddeye giren bir hadiseden doğan tazminat alacakları hakkında ise hadisenin meydana geldiği tarihten;
- 5) Kurtarma ve yardım masraf ve ücretlerinden doğan alacaklar hakkında, kurtarma ve yardım işinin bittiği tarihten;

itibaren işleme başlar.

Gemi adamlarının avans veya taksit ödenmesini isteme hakları birinci bentte bildirilen zamanaşımı başlangıcını değiştirmez. (md.1261)

5) Özel Haller

Donatanların 1218'inci maddenin 2'nci fıkrasına göre aralarında haiz oldukları rücu hakları, bir yılda zamanaşımına uğrar. Zamanaşımı rücu hakkına sebep olan ödemenin yapıldığı günün geçmesiyle başlar.

Deniz ödüllü paraları ve müşterek avarya garame payından dolayı malları takyid eden alacaklarla bu paralar ve garame paylarının meydana getirdikleri şahsi talep hakları da **bir yılda** zamanaşımına uğrar.

Zamanaşımı; deniz ödüllü paraları bakımından muaccel oldukları tarihten, müşterek avarya garame payları bakımından ise dispeç raporuna ait kararın kesinleşmesinden başlar.

Kurtarma ve yardım ücret ve masraflarından dolayı malları takyid eden alacaklarla bu masraflardan doğan şahsi talep hakları, **iki yılda** zamanaşımına uğrar. Zamanaşımı kurtarma veya yardım işinin bittiği gün başlar.

Denizde yolcu ve yük taşıma akitlerinden veya konişmentodan taşıyan lehine doğan masrafların tazmini ve navlun dahil olmak üzere bütün alacaklar **bir yılda** zamanaşımına uğrar.(md.1262)

XIII. SEBEBSİZ ÖDENEN SİGORTA PRİMİ VEYA SİGORTA BEDELİNİN TALEP EDİLMESİNDE ZAMANAŞIMI

Türk Ticaret Kanununun 1268'inci maddesine göre sebepsiz yere ödenmiş bulunan primin veya sigorta bedelinin geri alınması alacakları dahil sigorta sözleşmesinden doğan bütün mutalebeler, **iki yılda** zamanaşımına uğrar.

XIV. TÜRK TİCARET KANUNU İLE İLGİLİYARGI KARARLARI

1)“...taşıma akdinin teminatı olarak verilen ve akit ifa edilmiş olmasına rağmen iade edilmemiş bulunan teminat mektubunun iadesi hakkında taşıyıcının taşıtan aleyhine açtığı davada taşıtan tarafından TTK'nun 767 maddesine dayanılmak suretiyle zamanaşımı defii ileri sürülemeyeceğini ve böyle bir defii karşısında sözü edilen maddenin tatbikinin mümkün bulunmadığına... oybirliği ile karar verildi. (İBK E.1966/16, K. 1967/7, 13.12.1967 tarihli karar)

2)“Bir deniz kazasında, donatanın ağır kusuru yüzünden cismani zarara uğrayan yolcu veya ölümü halinde desteğinden yoksun kalan kişiler tarafından açılacak tazminat davası TTK'nun 767/5'inci maddesi uyarınca 10 yıllık zamanaşımına tabidir.” (İBK, E. 1970/4, K. 1971/5, 20.12.1971 tarihli karar)¹⁶

3)Ticari senetler hakkında Borçlar Kanununun 135/2'inci maddesinin uygulanması gerekmez.(İBK., 23.02.1944, 10/5, RG.5717¹⁷)

16 TEKİNALP/ ÇAMOĞLU, a.g.e., sf.347-348'den alınmıştır.

17 ÖZTAN Bilge, Türk Medeni Kanunu Borçlar Kanunu ve İçtihadı Birleştirme Kararları, Turhan Kitabevi, sf.474

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOOPERATİFLER KANUNUNDA ZAMANAŞIMI

I. KOOPERATİFTEN ÇIKANVEYA ÇIKARILAN ORTAKLAR İLE MİRASÇILARIN HAKLARI BAKIMINDAN ZAMANAŞIMI

1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 17'inci maddesinde kooperatiften çıkan veya çıkarılan ortakların kendilerinin yahut mirasçılarının kooperatif varlığı üzerinde hakları olup olmadığı ve bu hakların nelerden ibaret bulunduğu anasözleşmede gösterilir. Bu haklar, yedek akçeler hariç olmak üzere, ortağın ayrıldığı yıl bilançosuna göre hesaplanır

Kooperatifin mevcudiyetini tehlikeye düşürecek nitelikteki iade ve ödemeler, anasözleşmede daha kısa bir süre tespit edilmiş olsa bile genel kurulca üç yılı aşmamak üzere geciktirilebilir. Bu durumda kooperatifin muhik bir tazminat isteme hakkı saklıdır. Çıkan veya çıkarılan ortaklar ile mirasçılarının alacak ve hakları bunları istiyebilecekleri günden başlayarak **beş yıl** geçmekle zamanaşımına uğrar.

II. KOOPERATIF ALACAKLARININ HAKLARI BAKIMINDAN ZAMANAŞIMI

1163 sayılı Kanunun 37'inci maddesine göre, alacaklıların, ortakların şahsi sorumluluklarından doğan isteme hakları, daha önce kanuni bir hüküm gereğince düşmedikçe iflas işlemlerinin sona ermesinden başlayarak daha **bir yıl** süre ile alacaklılardan her biri tarafından ileri sürülebilir.

Ortakların birbirine olan rücu hakları da bu hakka vücut veren ödemelerin yapıldığı andan başlamak üzere **bir yıl** içinde zamanaşımına uğrar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İCRA İFLAS KANUNUNDA ZAMANAŞIMI

I. İLAMA DAYANAN TAKİPLERDE ZAMANAŞIMI

İcra İflas Kanununun 39'uncu maddesine göre ilama dayanan takip, son muamele üzerinden **on sene** geçmekle zamanaşımına uğrar.

İİK'nun 38'inci maddesine göre ilam mahiyetinde olan noter senesine dayanan takip, senedin mahiyetine göre Borçlar Kanunu veya Ticaret Kanununda belirlenmiş olan zamanaşımına tabidir.

II. İLAMIN ZAMANAŞIMINA UĞRADIĞI İDDİASI

İlamın zamanaşımına uğradığı iddiası icra tetkik mercii tarafından resmi vesikalara müsteniden incelenerek icranın geri bırakılmasına veya devamına karar verilir.

Alacaklı, icranın geri bırakılması kararının kesinleştiğinin kendisine tebliğinden sonra, zamanaşımının vakı olmadığını ispat sadedinde ve 7 gün içinde umumi mahkemelerde dava açabilir. Aksi takdirde icrası istenen ilamın zamanaşımına uğradığı hususu kesin hüküm teşkil eder.(İİK.md.33/a)

III. İTİRAZIN İPTALİ DAVASINDA HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE

İcra İflas Kanununun 62'inci maddesinde “alacaklının takibine itiraz” a ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Buna göre İtiraz etmek isti-

yen borçlu, itirazını, ödeme emrinin tebliği tarihinden itibaren yedi gün içinde dilekçe ile veya sözlü olarak icra dairesine bildirmeye mecburdur. İtiraz, takibi yapan icra dairesinden gayrı bir icra dairesine yapıldığı takdirde bu daire gereken harç ve masrafları itirazla birlikte alarak yetkili icra dairesine gönderir.

İcra ve İflas Kanununun 67'maddesi uyarınca itirazın iptali davası, itirazın alacaklıya tebliğinden itibaren bir yıllık **hak düşürücü süreye** tabi olup, bu hususun mahkemece **resen dikkate alınması gerekir.**

IV. ACİZVESİKASI ALINMASI DURUMUNDA ZAMANAŞIMI

Haciz yoluyla takip durumunda İİK'nun 143'üncü maddesine göre, alacaklı alacağının tamamını alamamışsa kalan miktar için kendisi ne bir aciz vesikası verilir.

Alacaklı aciz vesikasını aldığı tarihten bir sene içinde takibe teşebbüs ederse yeniden ödeme emri tebliğine gerek yoktur.

Bu borç borçluya karşı zamanaşımına tabi değildir Fakat borçlunun mirasçıları, mirası kabullerinden **bir sene** içinde alacaklı hakkını aramamışsa, zamanaşımı iddia edebilirler.

V. MÜFLİSİNTARAF OLDUĞU HUKUK DAVALARI BAKIMINDAN ZAMANAŞIMININ İŞLEMESİ

İflas yolu ile takipte acele haller dışında müflisin davacı ve davalı olduğu hukuk davaları durur ve ancak alacaklıların ikinci toplanma

sından on gün sonra devam olunabilir. Ancak şeref ve haysiyete tecavülden, vücut üzerinde ika olunan zararlardan doğan tazminat davaları ile evlenme, ahvali şahsiye veya nafaka işlerine müteallik ihtilaflara, rehin paraya çevrilmesi yoluyla takiplerle ilgili olarak açılmış olan hukuk davaları bu kapsamda değildir

Dava durduğu sürece zamanaşımı ve hakkı düşüren müddetler işlemez. (İİK.md.194)

VI. İPTAL DAVASINDA HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE

İİK'nun 277'inci maddesinde hangi hallerde kimlerin iptal davası açabileceği düzenlenmiştir buna göre İptal davasından maksat aynı Kanununun 278, 279 ve 280 inci maddelerde yazılı tasarrufların butlanına hükmettirmektir. Bu davayı aşağıdaki şahıslar açabilirler:

- 1) Elinde geçici veya kesin aciz vesikası bulunan her alacaklı,
- 2) İflas idaresi veya 245'inci maddede ve 255'inci maddenin 3 üncü fıkrasında yazılı hallerde alacaklıların kendileri.

İİK'nun 284'üncü maddesine göre İptal davası hakkı, batıl tasarrufun vukuu tarihinden itibaren **beş sene** geçmekle düşer.

VII. KONKORDATODA MÜHLET VERİLMESİ VE ZAMANAŞIMI VE HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRELERİN İŞLEMESİ

İİK'nun 289'uncu maddesine göre, rehinli alacaklar hariç olmak üzere, mühlet içinde borçlu aleyhine hiçbir takip yapılamaz ve evvelce başlamış takipler durur; bir takip muamelesiyle kesilebilen

zamanaşımı ve hak düşüren müddetler cereyan etmez. Ancak 206 ncı maddenin birinci sırasında yazılı alacaklar için haciz yolu ile ya pılan takipler bu kapsamda değildir.

VIII. İCRA VEZNELERİNDEKİ EMANETLER HAKKINDA ZAMANAŞIMI

İcra veznesine tevdi yahut dairece tahsil olunan para veya icra muamelesi sebebiyle hıfzedilmekte olan eşya tevdi veya tahsil yahut hıfız tarihinden itibaren **on sene**ye kadar alakadarları tarafından müracaat olunmazsa talep hakkı Hazine lehine düşer.(İİK.md.362)

IX. İCRA İFLAS KANUNU İLE İLGİLİYARGI KARARI

1) İtiraz dilekçesinde zamanaşımı definde bulunmayan borçlu bunu duruşmada ileri süremez. Mercî kararının müddeti içinde temyizden tetkiki Alacaklı vekili tarafından istenmesi üzerine bu işle ilgili dosya mahallinden daireye 14.02.1995 tarihinde gönderilmiş olmakla okundu ve gereği görüşülüp düşünüldü: Borçlu icraya yapmış olduğu itirazında, senet bedelini daha önce ödediğini, kendisinden mükerrer talepte bulunulduğunu bildirerek ödeme definde bulunmuştur. İtiraz dilekçesinde açıkça zamanaşımı definde bulunmuştur. İİK. 62/4. maddesi uyarınca borçlu ancak itirazında sebep bildirmediği takdirde duruşmada senet metninden anlaşılan itiraz sebeplerini ileri sürebilir. Borçlu icraya yapmış olduğu itirazda sadece ödeme definde bulunduğundan duruşma sırasında ayrıca zamanaşımı itirazında bulunması anılan İİK. 62/4. maddesi hükmüne aykırıdır. İtirazın kaldırılma isteminin bu nedenle kabulü gerekirken aksine düşüncelerle yazılı şekilde karar verilmesi isabetsizdir. So -

nuç: Alacaklı vekilinin temyiz itirazının kabulü ile merci kararının yukarıda yazılı nedenle İİK.nun 366. ve HUMK.nun 428. maddeleri uyarınca (BOZULMASINA)15.03.1995 gününde oybirliğiyle karar verildi. (Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, E.1995/3242, 15/03/1995 Tarihli Karar)

2) İcra ve İflas Kanununun 67. maddesi uyarınca itirazın iptali davası, itirazın alacaklıya tebliğinden itibaren bir yıllık hak düşürücü süreye tabi olup, bu hususun mahkemece resen dikkate alınması gerekir.

Davaya konu olayda borçlunun icra takibine karşı itirazı alacaklıya 29/9/1998 tarihinde tebliğ" edilmiş, itirazın iptali davası ise bir yıllık hak düşürücü süre dolduktan sonar 27/1/2000 tarihinde açılmıştır.

Mahkemece, davanın hak düşürücü sürenin dolmuş olması sebebiyle reddi gerekirken yazılı şekilde esasla ilgili hüküm kurulmuş olması doğru görülmemiştir:

Bu itibarla yukarıda açıklanan nedenlerle C.Başsavcılığının temyiz itirazlarının kabulü ile hükmün HUMK.'nun 427. maddesi gereğince sonuca etkili olmamak kaydıyla kanun yararına BOZULMASINA ve gereği yapılmak üzere kararın bir örneği ile dosyanın C.Başsavcılığına gönderilmesine, 6/11/2000 gününde oybirliğiyle karar verildi.(Yargıtay 18.Hukuk Dairesi E. 2000/10700, K. 2000/11884, 6.11.2000 tarihli Karar)

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUNDA ZAMANAŞIMI

I. AYIPLI MALLARDAN SORUMLULUK VE ZAMANAŞIMI

I.1 Ayıplı Mal Tanımı

Ambalajında, etiketinde, tanıtma ve kullanma kılavuzunda ya da reklam ve ilanlarında yer alan veya satıcı tarafından bildirilen veya standardında veya teknik düzenlemesinde tespit edilen nitelik veya niteliği etkileyen niceliğine aykırı olan ya da tahsis veya kullanım amacı bakımından değerini veya tüketicinin ondan beklediği faydaları azaltan veya ortadan kaldıran maddi, hukuki veya ekonomik eksiklikler içeren mallar, ayıplı mal olarak kabul edilir (4077 sayılı Kanun. md.4/1)

I.2 Tüketicinin Sorumluluğu ve Hakları

Tüketici, malın teslimi tarihinden itibaren **otuz gün** içerisinde ayıplı satıcıya bildirmekle yükümlüdür. Tüketici bu durumda,

- bedel iadesini de içeren sözleşmeden dönme,
- malın ayıpsız misliyle değiştirilmesi,
- ayıp oranında bedel indirimi ya da
- ücretsiz onarım

isteme haklarına sahiptir. Satıcı, tüketicinin tercih ettiği bu talebi yerine getirmekle yükümlüdür. Tüketici bu seçimlik haklarından biri

ile birlikte ayıplı malın neden olduğu ölüm ve/veya yaralanmaya yol açan ve/veya kullanımdaki diğer mallarda zarara neden olan hallerde imalatçı-üreticiden tazminat isteme hakkına da sahiptir (4077 sayılı Kanun. md.4/1)

I.3 Sorumluluk

İmalatçı-üretici, satıcı, bayi, acente, ithalatçı ve 10 uncu maddenin beşinci fıkrasına göre kredi veren ayıplı maldan ve tüketicinin yukarıda belirtilen seçimlik haklarından dolayı müteselsilen sorumludur. Ayıplı malın neden olduğu zarardan dolayı birden fazla kimse sorumlu olduğu takdirde bunlar müteselsilen sorumludurlar. Satılan malın ayıplı olduğunun bilinmemesi bu sorumluluğu ortadan kaldırmaz. (4077 sayılı Kanun. md.4/2)

I.4 Zamanaşımı

Yukarıda belirtilen sorumlular, ayıba karşı daha uzun bir süre ile sorumluluk üstlenmemişlerse, ayıplı maldan sorumluluk, ayıp daha sonra ortaya çıkmış olsa bile malın tüketiciye teslimi tarihinden itibaren **iki yıllık** zamanaşımına tabidir. Bu süre konut ve tatil amaçlı taşınmaz mallarda **beş yıldır**. Ayıplı malın neden olduğu her türlü zararlardan dolayı yapılacak talepler ise **üç yıllık** zamanaşımına tabidir. Bu talepler zarara sebep olan malın piyasaya sürüldüğü günden başlayarak **on yıl** sonra ortadan kalkar. Ancak, satılan malın ayıplı, tüketiciden satıcının ağır kusuru veya hile ile gizlenmişse zamanaşımı süresinden yararlanılamaz. (4077 sayılı Kanun. md.4/3)

Ayıplı malın neden olduğu zararlardan sorumluluğa ilişkin hükümler dışında, ayıplı olduğu bilinerek satın alınan mallar hakkında yukarıdaki hükümler uygulanmaz. (4077 sayılı Kanun. md.4/4)

Bu hükümler, mal satışına ilişkin her türlü tüketici işleminde de uygulanır. (4077 sayılı Kanun. md.4/7)

II. AYIPLI HİZMETLERDE SORUMLULUK VE ZAMANAŞIMI

II.1 Ayıplı Hizmetin Tanımı

Sağlayıcı tarafından bildirilen reklam ve ilanlarında veya standardında veya teknik kuralında tespit edilen nitelik veya niteliği etkileyen niceliğine aykırı olan ya da yararlanma amacı bakımından değerini veya tüketicinin ondan beklediği faydaları azaltan veya ortadan kaldıran maddi, hukuki veya ekonomik eksiklikler içeren hizmetler, ayıplı hizmet olarak kabul edilir. (4077 sayılı Kanun. md.4A/1)

II.2 Tüketicinin Sorumluluğu ve Hakları

Tüketici, hizmetin ifa edildiği tarihten itibaren otuz gün içerisinde bu ayıbı sağlayıcıya bildirmekle yükümlüdür. Tüketici bu durumda;

- sözleşmeden dönme,
- hizmetin yeniden görülmesi veya
- ayıp oranında bedel indirimi

haklarına sahiptir. Tüketicinin sözleşmeyi sona erdirmesi, durumun gereği olarak haklı görülemiyorsa, bedelden indirim ile yetinilir. Tüketici, bu seçimlik haklarından biri ile birlikte 4 üncü maddede belirtilen şartlar çerçevesinde tazminat da isteyebilir. Sağlayıcı, tüketicinin seçtiği bu talebi yerine getirmekle yükümlüdür. (4077 sayılı Kanun. md.4A/1)

II.3 Sorumluluk

Sağlayıcı, bayi, acente ve 10 uncu maddenin beşinci fıkrasına göre kredi veren, ayıplı hizmetten ve ayıplı hizmetin neden olduğu her

türlü zarardan ve tüketicinin bu maddede yer alan seçimlik haklarından dolayı müteselsilen sorumludur. Sunulan hizmetin ayıplı olduğunun bilinmemesi bu sorumluluğu ortadan kaldırmaz. (4077 sayılı Kanun. md.4A/2)

II.4 Zamanaşımı

Daha uzun bir süre için garanti verilmemiş ise, ayıp daha sonra ortaya çıkmış olsa bile ayıplı hizmetten dolayı yapılacak talepler hizmetin ifasından itibaren **iki yıllık** zamanaşımına tabidir. Ayıplı hizmetin neden olduğu her türlü zararlardan dolayı yapılacak talepler ise **üç yıllık** zamanaşımına tabidir. Ancak, sunulan hizmetin ayıbı, tüketiciden sağlayıcının **ağır kusuru** veya **hile** ile gizlenmişse zamanaşımı süresinden yararlanılamaz. (4077 sayılı Kanun. md.4A/3)

Sağlayıcının ağır kusuru ve hilesi durumunda zamanaşımı süresinin ne olacağı belirgin değildir. Öğretideki görüşler, hile ve kandırma durumunda satıcıya karşı açılacak davalarda Borçlar Kanununun 125'inci maddesindeki on yıllık zamanaşımı süresinin uygulanacağı yönündedir. Bir başka görüşe göre de, satıcı davranışıyla tüketicide (alıcıda) bir dava açılmasının gerksizliği kanısını uyandırmış ve böylece tüm süreleri geçirtmiş ise, Medeni Kanunun 2'inci maddesi uyarınca satıcının, zamanaşımını ileri sürmesine izin verilmemelidir¹⁸.

Ayıplı hizmetin neden olduğu zararlardan sorumluluğa ilişkin hükümler dışında, ayıplı olduğu bilinerek edinilen hizmetler hakkında yukarıdaki hükümler uygulanmaz. (4077 sayılı Kanun. md.4A/4)

Bu hükümler, hizmet sağlamaya ilişkin her türlü tüketici işleminde de uygulanır (4077 sayılı Kanun. md.4A/5)

18 ÇELİK Ahmet Çelik, a.g.e., sf. 374

III. 4077 SAYILI KANUNA GÖRE VERİLEN İDARİ PARA CEZALARINDA ZAMANAŞIMI

III.1 4077 Sayılı Kanuna Göre İdari Para Cezası Gerektiren Fiiller

4077 sayılı Kanununun 25'inci maddesi uyarınca aşağıda belirtilen fiillerin gerçekleşmesi halinde aynı maddede belirtilen cezalar uygulanır. Para cezasını gerektiren fiiller şunlardır

- 1) Kanununun 6'ncı maddesinin yedinci fıkrası uyarınca, Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca (Bakanlık) belirlenen usul ve esaslara aykırılığı tespit edilen sözleşmeler,
- 2) Kanununun 4'üncü maddesinin yedinci fıkrasında, 5'inci maddesi, 6'ncı maddenin altıncı fıkrasında, 6/Amaddesinde, 6/B, 6/C maddeleri uyarınca Bakanlıkça belirlenen usul ve esaslarda, 7'inci maddenin beşinci fıkrasında, 9 uncu maddede, 9/A maddesinde, 10 uncu maddede, 10/A maddesinde, 11/A maddesinin ikinci ve dördüncü fıkralarına, 12, 13, 14, 15 ve 27 nci maddelerde belirtilen yükümlülüklere aykırı hareketler,
- 3) Kanununun 7'nci maddesinin dördüncü ve altıncı fıkralarıyla 8'inci maddede belirtilen yükümlülüklere aykırı hareketler, 20'nci maddenin ikinci fıkrası uyarınca Bakanlıkça tespit ve ilan olunan usul ve esaslara aykırılık, 18'inci maddeye aykırı hareket eden üretici-imalatçı ve ithalatçı, satıcı-sağlayıcılar hakkında
- 4) 19'uncu maddenin birinci fıkrasına aykırı hareket edenler hakkında
- 5) 11'inci maddeye aykırı hareket edenler hakkında
- 6) 16'ncı maddeye aykırı hareket edenler hakkında

7) 7'nci maddenin yedinci ve sekizinci fıkralarına aykırı hareket edenler hakkında

8) 7'nci maddenin ikinci fıkrasına aykırı hareket edenler hakkında

4077 sayılı Kanunda yazılı fiiller hakkında diğer kanunlarda da para cezası öngörülmüşse ağır olan ceza uygulanır

4077 sayılı Kanunda düzenlenen her türlü para cezası, idari niteliktedir. Bu cezalara karşı tebliğ tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde yetkili idare mahkemesine itiraz edilebilir. İtiraz, idarece verilen cezanın yerine getirilmesini durdurmaz ve zaruret görülmeyen hallerde evrak üzerinde inceleme yapılarak en kısa sürede sonuçlandırılır. İtiraz üzerine idare mahkemesince verilen kararlar kesindir. (4077 sayılı Kanun md.26)

25'inci maddeye göre verilen para cezaları, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil olunur. (4077 sayılı Kanun md.26)

III.2 4077 Sayılı Kanuna Göre İdari Para Cezaları Uygulamasında Zamanaşımı

4077 sayılı Kanununun 26'ncı maddesine göre, Kanunda düzenlenen idari para cezalarının verilmesine ilişkin cezai zamanaşımı süresi bir yıldır. Zamanaşımı süresi, 4077 sayılı Kanun hükümlerine aykırı fiilin işlendiği tarihte başlar.

Sürekli veya tekrarlanan ihlaller söz konusu ise süre, ihlalin sona erdiği ya da en son tekrarlandığı günden itibaren başlar. Karar aleyhine yargı yoluna başvurulmuş olması tahsil zamanaşımını keser

ALTINCI BÖLÜM

BANKALAR KANUNUNDA ZAMANAŞIMI

I. ARANMAYAN MEVDUAT EMANET VE ALACAKLARDA ZAMANAŞIMI

4389 sayılı Kanunun 10'uncu maddesine göre, Bankalar nezdindeki her türlü mevduat, emanet ve alacaklardan en son talep, işlem veya müddiin herhangi bir şekilde yazılı talimatı tarihinden başlayarak **on yıl** içinde aranmayanlar zamanaşımına tabidir. Zamanaşımına uğrayan mevduat, emanet ve alacaklar Fona gelir kaydedilir. Bununla ilgili esas ve usuller (Değişik : ibare, 26/12/2003 - 5020/30 md.) "Fon Kurulunca" belirlenir.

II. FON TARAFINDAN BORÇ VE TAAHHÜTLERİN YÜKLENİLMESİ HALİNDE ZAMANAŞIMININ İŞLEMEMESİ

4389 sayılı Kanunun 14/9-c maddesine göre, Fon tarafından, hisseleri kısmen veya tamamen kendisine intikal eden bir bankanın borçlarının, taahhütlerinin yüklenilmesi veya alacaklarının devralınması halinde, bu borç, taahhüt ve alacaklarla ilgili olarak, açılmış veya açılacak dava ve icra takiplerinde kanunlarda yazılı zamanaşımı ve hak düşürücü süreler dahil her türlü süre alacağın devralındığı veya borcun, taahhüdün yüklenildiği tarihten itibaren (Değişik : ibare, 26/12/2003 - 5020/20 md.) "Fon bakımından **üç ay** süreyle durur."

III. İDARİ CEZALAR BAKIMINDAN ZAMANAŞIMI

III.1 İdari Cezayı Gerektiren Fiiller

4389 sayılı Kanunun 21'inci maddesine göre aşağıda yazılı fiillerin işlenmesi halinde Kurul kararıyla ve gerekçesi belirtilmek suretiyle bankalara aynı maddelerde belirtilen idari cezalar verilir Bu fiiller aşağıdadır:

- 1) 4389 sayılı Kanunun (Kanunun) 8'inci maddesinin (2) numaralı fıkrası hükümlerine aykırılık,
- 2) Kanunun 9'uncu maddesinin (2) ve (3) numaralı fıkralarına aykırı şekilde atama yapılması veya (5) numaralı fıkrasında belirtilen kişilerin yasaklanan görevlerde çalıştırılması,
- 3) Kanunun 9'uncu maddesinin (6) numaralı fıkrasına aykırı şekilde şube ve temsilcilik açılması,
- 4) Kanunun 10'uncu maddesinin (2) numaralı fıkrasındaki yükümlülüğün yerine getirilmemesi,
- 5) Kanunun 11'inci maddesinin (2), (3), (7) ve (8) numaralı fıkralarındaki kredi sınırlarına uyulmaması halinde ve (9) numaralı fıkrasındaki kredi yasaklarına uyulmaması,
- 6) Kanunun 11'inci maddesinin (11) numaralı fıkrasına aykırı davranılması,
- 7) Kanunun 11'inci maddesinin (12) numaralı fıkrasına göre ayrılması gereken karşılıkların tesis edilmemesi,
- 8) Kanunun 12'nci maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki sınırlama ve yasaklamalara aykırı davranılması,

9) Kanunun 12'nci maddesinin (2) numaralı fıkrasındaki yasaklama ve sınırlamalara aykırılık,

10) Kanunun 13'üncü maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi ile (2) ve (4) numaralı fıkralarına aykırı davranılması,

11) Kanunun 20'nci maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca alınan kararlara ve yapılan düzenlemelere aykırı şekilde faiz alınması veya verilmesi ya da sair menfaat sağlanması,

12) Kanunun ilgili maddelerine göre, Bakanlar Kurulu ve Kurum tarafından bu Kanuna dayanılarak alınan kararlara, çıkarılan yönetmelik ve tebliğlere ve yapılan diğer düzenlemelere uyulmaması,

İdari para cezalarının uygulanmasından önce ilgili bankanın savunması alınır. Savunma istendiğine ilişkin yazının tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde savunma verilmemesi halinde savunma hakkından feragat edildiği kabul edilir. Verilen para cezaları bir taraftan ilgili bankaya tebliğ edilmekle beraber diğer taraftan tahsil ve gelir kaydı için Fona bildirilir.

III.2 İdari Para Cezası Uygulama Zamanaşımı

4389 sayılı kanunun 21'inci maddesine göre ceza uygulama hakkı, aykırılığın vuku bulduğu tarihten itibaren **beş yıllık** zamanaşımına tabidir.

IV. CEZA DAVALARINDA DAVA ZAMANAŞIMINI DURDURAN HAL

4389 sayılı Kanunun 7/.a maddesine göre Kanunun uygulaması ile ilgili olarak, anılan Kanunda ve diğer kanunlarda belirtilen cezala-

ra ilişkin suçlardan dolayı açılan ceza davalarında, gerekli görülen hallerde yaptırılacak bilirkişi incelemelerinde, bilirkişi raporunu, dosyanın kendisine verildiği tarihten başlayarak üç ay içinde mahkemeye verir. Bu süre hakim tarafından iki aya kadar uzatılabilir. Bu süre içerisinde de rapor mahkemeye verilmediği takdirde görev, ücret ödenmeksizin bilirkişiden alınır ve yeni bilirkişi atanır. Bilirkişilik görevi bu şekilde kendisinden alınan kişiler, bir yıl süreyle bu Kanun kapsamında hiçbir davada bilirkişi olarak atanamazlar. Bu kişiler, raporların süresinde verilmemesinin sebep olduğu masrafları ödemeye ve ayrıca beşyüz milyon liradan bir milyar beşyüz milyon liraya kadar hafif para cezasına mahkum edilirler. Dosyanın bilirkişiye tevdi tarihinde dava zamanaşımı süresi durur. Bilirkişinin raporunu mahkemeye verdiği tarihten itibaren bu süre kaldığı yerden işlemeye devam eder.

V. BANKALAR KANUNUNDAN KAYNAKLANAN FON VE HAZİNE ALACAKLARINDA ZAMANAŞIMI

4389 sayılı Kanunun 5020 sayılı Kanun ile getirilen Ek 3'üncü maddesine göre 4389 sayılı Bankalar kanunundan kaynaklanan Fon alacaklarına ve bu Kanuna göre Hazine alacağı sayılan alacaklara ilişkin dava ve takiplerde zamanaşımı süresi **yirmi yıldır**. Fon alacakları ve bu Kanuna göre Hazine alacağı sayılan alacaklar bakımından bu sürenin başlangıcı Fon tarafından ödeme yapılmasına veya yapılmamasına sebebiyet veren kişilerin fiillerinin gerçekleştiği tarihten itibaren başlar.

YEDİNCİ BÖLÜM

VERGİ USUL KANUNUN KAPSAMINDAKİ VERGİLERDE TAHAKKUK ZAMANAŞIMI

I. ZAMANAŞIMININ AMACI

Ödeme dışında vergi borcunu sona erdiren en önemli nedenlerden birisi zamanaşımıdır Bu nedenle alacaklı kamu idaresi yasaların belirlediği süreler içinde vergiyi tahakkuk ettirmediği ya da tahsil etmediği takdirde artık bu işlemleri yapma olanağını kaybeder Vergi hukukunda zamanaşımının kabul edilmesindeki başlıca neden özel hukukta olduğu gibi “**kamu yararı**”dır Yoksa zamanaşımının hukuki anlamda alacaklıyı cezalandırmak gibi bir amacı yoktur¹⁹

Devletin vergi alma yetkisinin zamanaşımı süreleri ile sınırlandırılması vergiden doğan hukuki ilişkinin uzun zaman askıda kalmasını önler; çünkü vergi idaresi alacaklarını takip etmek konusunda daha dikkatli olmak zorunluluğunu duyar²⁰. Buna paralel olarak düzeltme zamanaşımında da mükelleflerin haklarını takip etmede daha dikkatli davranmasını sağlar Böylece kamu yararı kadar kişilerin yararı da korunmuş olur.

Vergi hukukunda alacaklı vergi idaresinin vergi isteme yetkisini sınırlandıran iki çeşit zamanaşımı bulunmaktadır Bunlar tahakkuk zamanaşımı ve tahsil zamanaşımıdır Bu Bölümde tahakkuk zamanaşımı incelenecek ayrıca düzeltme zamanaşımına değinilecektir

19 M.Öncel, A.Kumrulu, N.Çağan, Vergi Hukuku, 8. Baskı, sf.131-132

20 M.Öncel, A.Kumrulu, N.Çağan, a.g.e.,sf.132

II. TAHAKKUK ZAMANAŞIMI

Tahakkuk zamanaşımı Vergi Usul Kanununda düzenlenmiştir. Söz konusu Kanunun 114'üncü maddesinde “*Vergi alacağıın doğduğu takvim yılını takip eden yılın başından başlayarak beş yıl içinde tarh ve mükellefe tebliğ edilmeyen vergiler zamanaşımına uğrar*” hükmü yer almaktadır Maddede belirtilen 5 yıllık süre kural olarak Vergi Usul Kanunu kapsamındaki bütün vergiler için geçerlidir. Ancak Emlak Vergisi Kanunu ve Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu gibi bazı kanunlarda istisnai düzenlemelerde bulunmaktadır Aşağıda vergi türleri itibariyle tahakkuk zamanaşımı konusu ayrı ayrı incelenecektir:

II.1. Gelir Vergisinde Tahakkuk Zamanaşımı:

Vergi Usul Kanununun 114'üncü maddesine göre gelir vergisinde zamanaşımı süresi beş yıldır. Örneğin hesap dönemi takvim yılı olan (M) mükellefi 2003 takvim yılı gelirinin bir kısmını beyannameşi ne ithal etmemiştir. Bu durumda (M)'ye ait vergi alacağı 2003 yılında doğmuş olacak; beş yıllık zamanaşımı süresi 01.01.2004 tarihinde başlayacaktır. Bu tarihten itibaren beş yıl içinde -yani 31.12.2008'e kadar- eksik beyan edilen gelire ilişkin vergi tarh ve tebliğ edilmezse zamanaşımına uğramış olacaktır

Örnek:

Eğer (M) mükellefi için 01 Ekim 31 Eylül özel hesap dönemi tayin edilmişse bu durumda söz konusu mükellefin 1 Ekim 2003 - 31 Eylül 2004 dönemi içinde elde ettiği gelirin tamamı 2004 yılında elde edilmiş sayılacağından (VUK 174) mükellef için zamanaşımı 01.01.2005'de başlayacaktır.

Örnekten de anlaşıldığı gibi beş yıllık zamanaşımı süresi vergi ala-

cağının doğduğu takvim yılını takip eden yılın başından itibaren başlamaktadır. Ancak yıllara sari inşaat ve onarma işleri yatırım indirimi uygulaması ve kurum stopaj beyannamelerinde özellikli durumlar mevcuttur:

a) Yıllara Sari İnşaat ve Onarma İşlerinde Zamanaşımı

Yıllara sari inşaat ve onarma işlerinde vergi alacağının doğumu bakımından zamanaşımı işin sonuçlandığı tarihi izleyen takvim yılının başından başlar. Yıllara sari işlerle birlikte diğer ticari faaliyetlerin aynı anda yapılması halinde yıllara sari işe ile ilgili gelir ve giderler ile diğer iş ile ilgili gelir ve giderlerin zamanaşımı bakımından ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir.

b) Yatırım İndirimi Uygulamasında Zamanaşımı

Yatırım indirimine mevzu aktif değerlerin (yatırımın hangi safhasında olursa olsun) yatırımın güdülen gaye dışında parça parça satılması veya GVK'nın Ek 2'nci maddesindeki şartlardan herhangi birinin ihlâli halinde, yatırım indirimi dolayısıyla zamanında tahakkuk ettirilmemiş vergiler yönünden vergi ziyayı gerçekleşmiş sayılmakta ve böylece zamanında alınamayan vergiler ile vergi cezalarında zamanaşımı, verginin tarhını veya cezanın kesilmesini gerektiren durumun husule geldiği tarihi takip eden yılın başından itibaren başlamaktadır.(GVK Ek Madde 5)

c) Kurum Stopajında Zamanaşımı

Kurumların Gelir Vergisi Kanununun 94/6'ncı maddesi uyarınca ödedikleri stopajlarda zamanaşımının başlangıcı konusunda vergi idaresi ve Danıştay farklı görüşlere sahiptir. Danıştay'ın görüşüne göre üzerinden vergi kesintisi yapılan kazanç hangi takvim yılına ait ise vergi alacağının o takvim yılında doğduğunu kabul etmek gerek

mektedir. Ancak vergi idaresine göre stopaja ilişkin vergi alacağı kesintinin yapıldığı dönemde doğmaktadır

Örnek:

Martı A.Ş.'nin 1998 takvim yılı 2002 yılında incelenmiş ve 1998 yılı kazancı üzerinden 1999 Nisan ayında da kurum stopajını 40 milyar TL eksik beyan ettiği anlaşılmıştır. Vergi idaresinin görüşüne göre vergi alacağı 1999 da doğmuştur ve zamanaşımı 01.01.2000 tarihinde başlamıştır. Söz konusu vergi alacağı 2004 yılının sonunda zamanaşımına uğrayacaktır.

Danıştay ise bu durumda vergi alacağının 1998 yılında doğduğu, zamanaşımının 01.01.1999 tarihinde başlayacağı ve vergi alacağının 2003 yılının sonunda zamanaşımına uğrayacağı görüşündedir

II.2. Kurumlar Vergisinde Tahakkuk Zamanaşımı

Kurumlar vergisinde zamanaşımı gelir vergisinde olduğu gibi 5 yıl olup vergi alacağının doğduğu takvim yılını takip eden yıldan başlanmaktadır. Ancak tasfiye halinde zamanaşımı ile ilgili bazı özel durumlar vardır.

Her ne sebeple olursa olsun, tasfiye haline giren kurumların vergilendirilmesinde hesap dönemi yerine tasfiye dönemi kaim olur.

Tasfiye dönemi kurumun tasfiye haline girdiği tarihten başlar, bu tarihten aynı takvim yılı sonuna kadar olan dönem ile bu dönemden sonraki her takvim yılı müstakil bir tasfiye dönemi sayılır. Tasfiyenin aynı takvim yılı içinde sona ermesi halinde tasfiye dönemi, kurumun tasfiye haline girdiği tarihten başlar ve tasfiyenin bittiği tarihe kadar devam eder. Bir yıldan fazla süren tasfiyelerde tarih zamanaşımı, tasfiyenin nihayet bulunduğu dönemi takip eden yıldan itibaren başlar. (KVK, md.30)

Örnek:

05.05.1998 yılında tasfiyeye giren Martı A.Ş. tasfiyesini 05.05.2003 yılında tamamlamıştır. Son tasfiye döneminde bazı demirbaş eşya ile isim hakkının satışı nedeniyle şirket 100 milyar TL kar etmiştir. Öte yandan tasfiye işlemleri esnasında şirketin tasfiye döneminde olduğu 1999 yılında kurum kazancını 10 milyar TL eksik beyan ettiği anlaşılmıştır. Bu durumda 1999 yılına ait vergi alacağı için zamanaşımını 2000 yılının başından itibaren değil tasfiyenin bittiği dönemini takip eden 2004 yılının başından başlayacaktır.

II.3. Emlak Vergisinde Tahakkuk Zamanaşımı

Emlak Vergisi Kanununun 40'inci maddesinde "Bildirim dışı kalan bina ve arazinin vergi ve cezalarında zaman aşımı, bu bina ve arazinin bildirim dışı bırakıldığı idarece öğrenildiği tarihi takip eden yılın başından itibaren başlar." Hükmüne yer verilmiştir. Bu hüküm pratik olarak bina ve arazi vergileri bakımından zamanaşımının işlememesi sonucunu doğurur. Uygulamada bina ve arazinin beyan dışı kaldığını idarenin öğrendiği tarihin tespit edilmesi her zaman mümkün değildir.

Danıştay da konu ile ilgili bir kararında kanundaki açık hükmü dikkate alarak emlak vergisinde zamanaşımının beyanname verilmediğinin idarece öğrenildiği günü izleyen yılın başından başlayacağını belirtmiştir²¹

II.4. Veraset ve İntikal Vergisinde Tahakkuk Zamanaşımı

Veraset ve İntikal Vergisi Kanununun 20'nci maddesine göre, veraset ve intikal vergisi mükellefiyetinin, verilen beyannamede gösteril-

21 Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurul Kararı E. No:1993/88 K. No:1994/89

meyen mallar ile beyanname verilmeyen hallerde intikal eden malların idarece tesbit olunduğu tarihte; başlayacağı belirtilmektedir. Bu hüküm ile idarenin bilgisi dışında kalan mallar bakımından adeta sınırsız bir zamanaşımı öngörülmektedir 20 yıl önce gerçekleşen ivazsız intikallerin için bile vergi salınması mümkün hale gelmektedir.

II.5. Damga Vergisinde Tahakkuk Zamanaşımı

Damga vergisinde zamanaşımı 5 yıl olup vergi alacağının doğduğu takvim yılını takip eden yılın başından başlamaktadır Damga vergisinde vergiyi doğuran olay vergiye tabi kağıtların düzenlenmesidir Vergi Usul Kanununun 114'üncü maddesinde "Damga vergisine tabi olup vergi ve cezası zamanaşımına uğrayan evrakın hükmünden tarh zamanaşımı süresi dolduktan sonra faydalanıldığı takdirde mezkûr evraka ait vergi alacağı yeniden doğar" hükmüne yer verilmiştir.

III. DÜZELTME ZAMANAŞIMI

Vergi hatalarının düzeltilmesinde zamanaşımı, düzeltme konusu verginin doğduğu yılı izleyen takvim yılından başlayarak beş yıldır Yani beş yıllık zamanaşımı süresi dolduktan sonra meydana çıkarılan vergi hataları düzeltilemez.(VUK.md.126). Ancak bu durumun iki istisnası vardır:

III.1 Zamanaşımı Süresinin Son Yılında Tarh ve Tebliğ Olunan Vergiler

Düzeltilme zamanaşımı süresi zamanaşımı süresinin son yılı içinde tarh ve tebliğ edilen vergilerde hatanın yapıldığı tarihten başlayarak

bir yıldan aŖađı olamayacaktır(VUK.md.126) Böylece zamanaŖımı süresi en fazla **bir yıl** uzayabilmektedir.

rnek:

Martı A.Ŗ. adına 01.10.2003 tarihinde 1998 takvim yılı için hataen 10 milyarlık kurumlar vergisi tarh ve tebliğ edilmiŖ olsun. Normal - de bu vergi alacağı için düzeltme zamanaŖımı 2003 yılının sonunda dolmaktadır. Ancak söz konusu vergi düzelt zamanaŖımı süresinin son yılında tarh ve tebliğ edildiğinden Martı A.Ŗ. 01.10.2004 tari - hine kadar düzeltme talebinde bulunabilecektir.

III.2 İlanen Tebliğe Tahakkuk Eden Vergiler

İlan yolu ile tebliğ edilip vergi mahkemesinde dava konusu yapılmaksızın tahakkuk eden vergilerde düzeltme zamanaŖımı mükellefe ödeme emrinin tebliğ edildiği tarihten baŖlayarak bir yıldan aŖađı olamayacaktır (VUK.md.126).

rnek:

Martı A.Ŗ. adına 1998 takvim yılı ile ilgili olarak 10 milyarlık ver - gi hataen 20 milyar TL olarak tarh edilmiŖ ve mükellef bilinen ad - resinde bulunamadığından 01.10.2003 tarihinde ilanen tebliğ edil - miŖtir. İlan zerine mükellef bir ay içinde vergi dairesine baŖvur - mağığı için tebliğ 01.11.2003 tarihinde tekemmül etmiŖ (VUK.m106), ve dava açılmadığından tarhiyat 01.12.2003 tarihin - de kesinleŖmiŖtir. Bu durumda ödeme vadesi 01.01.2004 tarihinde dolacak ve tahsilat zamanaŖımı 01.01.2005' te baŖlayarak 2009 yı - lının sonunda dolacaktır. Tahsilat zamanaŖımı içinde örneğin 15.11.2009 yılı içinde mükellefe ödeme emri tebliğ edilmesi duru - munda düzeltme zamanaŖımı 15.11.2010 tarihine kadar uzayacak - tır.

Tarih ihbarnamesinin normal şekilde yapılması halinde bu hükmün uygulanmayacağı açıktır. Ancak ödeme emrinin normal şekilde ya da ilan yolu ile tebliğ edilmiş olması sonucu değiştirmeyecektir²².

III.3 Ödeme Emrinin İlan Yolu İle Tebliğ Edilmesi Durumunda

Vergi Usul Kanununun 126'ncı maddesine göre düzeltme zamanasını İhbarname ve ödeme emri ilan yoluyla tebliğ edilen vergilerde 6183 sayılı Kanuna göre haczin yapıldığı tarihten başlayarak **bir yıldan** aşağı olamayacaktır.

Kanun koyucu bu düzenleme ile mükellefin haciz tatbikine kadar vergi borcundan haberi olmayabileceği ihtimalinden hareketle düzeltme zamanasını için asgari bir süre öngörmüş olmaktadır.

III.4 Şikayet Hakkının Kullanımı

Düzeltilme isteğinin reddi veya reddedilmiş sayılması üzerine, hangi süre içerisinde, şikayet başvurusunda bulunulması gerektiği konusunda Vergi Usul Kanununda açık bir düzenleme yoktur. Ancak bu başvurunun düzeltme zamanasını içerisinde yapılmış olması gerekir²³. Danıştay da bir kararlarında düzeltme başvurusunun reddi üzerine şikayet başvurusunda bulunulabilmesi için, süre bakımından bir kısıtlama olmadığı; zamanasını süresi içinde her zaman bu hakkın kullanılabilceğini belirtmiştir²⁴.

22 ÖZBALCI Yılmaz, Vergi Usul Kanunu Yorum ve Açıklamaları, sf.342

23 CANDANTurgut, Vergilendirme Yöntemleri ve Uzlaşma, sf.216

24 Danıştay 4. Daire, 10.02.1995 E. No: 1994/3704, K. No: 1995/563

IV. VERGİ İNCELEMESİ VE TARH ZAMANAŞIMI

Vergi Usul Kanununun 138'inci maddesine göre tarh zamanaşımı geçtikten sonra vergi incelemesi yapılması mümkün değildir.

V. MÜCBİR SEBEP NEDENİYLE GECİKME HALİNDE ZAMANAŞIMI

Mücbir sebeplerle gecikme Vergi Usul Kanununun 15'inci maddesine göre mücbir sebeplerden her hangi birinin bulunması halinde bu sebep ortadan kalkıncaya kadar süreler işlemez. Bu takdirde tarh zamanaşımı işlemiyen süreler kadar uzar.

VI. ZAMANAŞIMINI SÜRESİNİN DURMASI

Zamanaşımını durduran haller şunlardır:

Zamanaşımı süresinin durmasından maksat zamanaşımı süresinin hesabında durma tarihinden evvelki devre ile durma tarihinden sonraki devrenin toplanmasıdır²⁵

Takdir komisyonuna başvurulması: Vergi hukukumuzda zamanaşımını durduran tek hal takdir komisyonuna başvurulmasıdır.

"Vergi dairesince matrah takdiri için takdir komisyonuna başvurulması zamanaşımını durdurur. Duran zamanaşımı mezkûr komisyon kararının vergi dairesine tevdiini takip eden günden itibaren işleme-ye devam eder."(VUK.md.114)

²⁵ EROĞLU Nurettin, Açıklamalı ve İçtihatlı Vergi Usul Kanunu, sf.169

Örnek:

Martı A.Ş. 1998 yılı kurumlar vergisi beyannamesini vermemiş ve vergi dairesi 15 aralık 2003 de takdir komisyonuna başvurmuş - tur.Takdir komisyonu kararını 15 ocak 2004 de vergi dairesine teb - liğ etmiştir.vergi dairesinin takdir komisyonuna başvurduğu 15 aralık 2003 de tahakkuk zamanasını süresinin dolmasına 16 gün kalmıştır. Bu nedenle takdir komisyonu kararının vergi dairesine tevdi edildiği 15 Ocak 2004 tarihinden itibaren 16 gün içinde ver - gi, ihbarnamesinin şirkete tebliğ edilmesi gerekecektir. Aksi halde vergi alacağı zamanasına uğramış olacaktır.

Takdir komisyon kararının normal zamanasını süresi dolma - dan vergi dairesine tevdi edilmesi durumu: Takdir komisyon ka - rarının normal zamanasını süresi dolmadan vergi dairesine tevdi edilmesi durumunda da takdir komisyonunda geçen sürenin normal zamanasını süresine eklenmesi gerekir.

Örnek:

Martı A.Ş. 1998 yılı beyannamesini vermemiş ve vergi dairesince 01 Ekim 2003 de takdire sevk edilmiştir. Takdir komisyonu iki ay içinde karar vermiş ve kararını 01 aralık 2003 tarihinde vergi da - iresine tevdi etmiştir. Bu halde zamanasını takdir komisyonunda geçen süre kadar uzayacaktır. Başka bir deyişle normal zamanası - mı tarihi olan 31.12.2003 tarihinden iki ay sonra(aylar 30 gün ola - rak dikkate alınmıştır)yani 01.03.2004 tarihinde zamanasını dol - muş olacaktır.

VII. ZAMANAŞIMININ KESİLMESİ

Vergi Usul Kanununda tahakkuk (tarh) zamanaşımının kesilmesi hali özel şekilde düzenlenmiş değildir. Ancak 6183 sayılı Kanunun 103'üncü maddesinde kesilen zamanaşımının ertesi takvim yılı başından yeniden işlemeye başlayacağı hükme bağlanmıştır.

Aslında, kesilen zamanaşımının, kesilmesinden önceki şartlarla yeniden işlemeye başlaması genel bir hukuk kuralıdır. Dolayısıyla tarh zamanaşımı bakımından da normal olarak aynı kuralın geçerli olması gerekir.

Tarhedilen vergi veya kesilen ceza bakımından zamanaşımının kesilmesi pratik yönden sadece tarhiyatın yargı organlarınca usul yönünden terkini halinde önem taşır. Gerçekten de tarh ve tebliğ edilen bir vergi ile ilgili uyuşmazlığın yargı organlarında görüşülmesi sırasında zamanaşımı söz konusu değildir. Tarhiyatın esastan kaldırılması halinde de aynı verginin yeniden istenmesi söz konusu olmaz.

Buna karşılık yargı organları usule ilişkin bir nedenle terkin kararı verdiklerinde, terkin edilen verginin tebliği ile kesilen ve sonradan tekrar işleyecek olan zamanaşımı süresi içinde tarhiyatın usulüne uygun şekilde yenilenmesi söz konusu olabilir.

Ancak Danıştay kararlarında usul yönünden bozulan muameleler hiç yapılmamış farzedilmektedir. Danıştay bir kararında "*takdir komisyonu komisyona katılması gereken mesleki teşekkül mensubu yerine başka bir teşekkülden katılan üye ile karar vermişse bu karar göre yapılan tarh ve tebliğ hiç yapılmamış sayılmakta, dolayısıyla usul yönünden verilen bozma kararı üzerine tarhiyatın usulü*

ne uygun şekilde yapılması için beş yıllık normal zamanaşımı süresinin dolmamış olması gerekmektedir.²⁶ ” şeklinde hüküm vermiştir.

VIII. TAHAKKUK ZAMANAŞIMI İLE İLGİLİ YARGI KARARLARI

1) Özet: Düzeltme zamanaşımı süresi dolmadan yapılan başvurunun reddi işlemine karşı süresinde dava açılmamışsa, zamanaşımı süresi dolduktan sonra yeniden yapılan başvuruya dayanarak dava açılması olanaklı olmadığı hakkında.

İstem Özet: Davacı kurum adına 1980 ve 1981 yıllarına ilişkin olarak 93.204 lira kusur cezası kesilmiş, ödeme emri tebliği üzerine kusur cezası ihtirazi kayıtla ödenmiş, ödenen cezanın iadesi istemiyle yapılan düzeltme ve şikayet başvurusunun reddi yolundaki işleme karşı açılan davayı inceleyen Danıştay Dokuzuncu Dairesi, 10.11.1993 günlü ve E: 1992/1058, K: 1993/3989 sayılı kararıyla; Vergi Usul Kanununun 126 ncı maddesinde öngörülen düzeltme zamanaşımı süresinin geçirildiğini saptayarak davayı reddetmiştir.

Yükümlü kurumun temyiz başvurusunu inceleyen Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu, 09.06.1995 günlü ve E: 1994/306, K: 1995/224 sayılı kararıyla; temyiz istemine konu kararda, 1980 ve 1981 tarih yıllarına ait kusur cezasına karşı 18.06.1991 tarihinde yapılan düzeltme başvurusunun düzeltme zamanaşımı süresi geçtikten sonra yapılmış olduğu gerekçesine dayanılmış ise de, dava dosyasında mevcut 14 Kasım 1986 tarihli yazıdan, 1986/40455 takip

26 Danıştay 4. Daire 18.02.1971, E. No: 1970/404 K. No:1971/1105

sayılı ödeme emri ile istenen 493.204 lira kusur cezasının kaldırılması istemiyle 14 Kasım 1986 tarihinde Yenimahalle Emlak Vergi Dairesi Müdürlüğüne düzeltme başvurusunda bulunulduğu, bu durumda davanın, düzeltme başvurusunun 14 Kasım 1986 tarihinde yapıldığı gözönüne alınarak, kusur cezasının kesildiği ve hatanın yapıldığı tarihin araştırılması suretiyle karara bağlanması gerekirken, davanın reddinde hukuka uygunluk görülmediği gerekçesiyle kararı bozmuştur.

Bozma kararı üzerine davayı yeniden inceleyen Danıştay Dokuzuncu Dairesi, 30.09.1996 günlü ve E: 1995/2642, K: 1996/2866 sayılı kararıyla; yükümlü kurumun maliki bulunduğu taşınmazlar nedeniyle 16.09.1981 tarihinde verdiği beyannamenin yasal süreden sonra verildiğinden bahisle kesilen kusur cezasına ait 16.09.1981 tarihli ihbarnamenin 26.09.1981 tarihinde yükümlüye tebliğ edildiği, aradan dört yıl geçtikten sonra beşinci yılda düzenlenen ödeme emrinin 12.11.1986 tarihinde kuruma duyurulduğu, yükümlünün 14.11.1986 tarihinde iade istemiyle yaptığı düzeltme başvurusu ile yine vergi dairesine yaklaşık beş yıl daha geçtikten sonra yaptığı 18.06.1991 tarihli düzeltme başvuru usulüne, ödeme emrine karşı açılan davanın süresizliği nedeniyle reddine ilişkin olan ve temyiz edilmeksizin kesinleşen vergi mahkemesi kararının girmiş olması nedeniyle vergi dairesine yapılan bu iki başvuru arasında herhangi bir irtibat kalmadığı, öte yandan, bozma kararı üzerine ara kararı ile getirtilen işlem dosyasından, 1980 ve 1981 yıllarına ait emlak vergisine ilişkin kusur cezasına ait ihbarnamenin 26.09.1981 tarihinde yükümlüye tebliğ edildiği, görülmekte olan bu davaya esas olan düzeltme isteminin 18.06.1991 tarihinde, şikayet başvurusunun ise 16.03.1992 tarihinde yapıldığının anlaşıldığı, vergi alacağına doğduğu takvim yılı değil de ihbarnamenin tebliğ tarihi nazara alınsa dahi arada on yıllık bir sürenin bulunduğu, 213 sayılı

lı Vergi Usul Kanununun 114 üncü maddesinde, vergi alacağıın doğduğu takvim yılını izleyen yılın başından başlayarak beş yıllık bir zamanaşımı süresi öngörüldüğü, Yasanın 126 ncı maddesinde, 114 üncü maddede yazılı zamanaşımı süresi dolduktan sonra meydana çıkarılan vergi hatalarının düzeltilemeyeceğinin hükme bağlandığı, bu durumda, ihbarnamenin tebliğ tarihine göre de olayda zamanaşımı bulunduğu, diğer taraftan, vergi dairesinin yeni beyannamenin süresinden sonra verildiğinden bahisle kesilen kusur cezasına ilişkin davanın, Vergi Usul Kanununun 116 ncı ve izleyen maddelerinde düzenlenen vergi hataları kapsamında da görülmediği gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

Karar, davacı tarafından temyiz edilmiş ve olayda düzeltme zamanaşımı bulunmadığı ileri sürülerek kararın bozulması istenmiştir.

...

Türk milleti adına hüküm veren Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulunca, dosyadaki belgeler incelendikten sonra gereği görüldü: Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulunun bozma kararı üzerine verilen ve davacı kurum adına emlak vergisine bağlı olarak kesilip, ihtirazi kayıtlı ödenen kusur cezasının ret ve iadesi için yapılan düzeltme ve şikayet başvurusunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davanın reddi yolundaki karar temyiz edilmiştir.

1980 Genel Beyan Dönemi başında arazi ve arsaları için tek bir beyanname düzenleyerek bu beyannamayı posta ile gönderen davacı kurum, 1980 yılına ilişkin emlak vergisinin birinci taksidini ödedikten sonra vergi dairesi müdürlüğünün 03.11.1980 günlü ve 29641 sayılı yazısıyla arazi ve bina vergisi beyannameleri için görüşmek üzere vergi dairesi müdürlüğüne davet edilmiştir. Bu görüşmede,

araziler ve arsalar için ayrı ayrı beyanname verilmesi gerektiğinin bildirilmesi üzerine, 16.09.1981 tarihinde kurum tarafından yeni beyanname verilmiştir. Genel beyan dönemi başında posta ile gönderilen beyanname verilmemiş sayılarak, 16.09.1981 gününde verilen beyannamenin süresinde verilmediği görüşüyle davacı adına kusur cezası kesilmiş, vadesinde ödenmediği görülerek bu cezanın tahsili amacıyla ödeme emri düzenlenmiştir.

213 sayılı Vergi Usul Kanununun 374 üncü maddesinde, vergi alacağının doğduğu takvim yılını takip eden yılın başından başlayarak beş yıl içinde mükellefe tebliğ edilmeyen kusur cezasının zamanaşımına uğrayacağı, 375 inci maddesinde, vergi cezalarında yapılan hataların vergi hataları için belli edilen usule ve şartlara göre düzeltilileceği, 126 ncı maddesinde ise düzeltme zamanaşımının, 114 üncü maddede öngörülen zamanaşımı süresinin son yılı içinde tarih ve tebliğ edilen vergilerde hatanın yapıldığı tarihten başlayarak bir yıldan aşağı olamayacağı öngörülmüştür. Bu hükümlere göre düzeltmede zamanaşımı süresi azami altı yıl olmaktadır.

Hatanın yapıldığı 1981 yılını takip eden yıldan itibaren beş yıl olan zamanaşımı süresi içinde ve 14.11.1986 tarihinde yapılan düzeltme başvurusu düzeltme zamanaşımı süresinde ise de, bu başvuruya yanıt verilmemek suretiyle kurulan işleme karşı süresinde dava açılmamıştır. Düzeltme zamanaşımı süresi dolduktan sonra ve 1991 yılında aynı konuda yeniden yapılan düzeltme başvurusunun reddi yeni bir dava hakkı doğurmayacağından ve temyiz istemine konu yapılan karar, davanın bozma esasları doğrultusunda yeniden incelenmesi sonucunda verildiğinden istemin kabulüne olanak bulunmamıştır.

Bu nedenlerle temyiz isteminin REDDİNE, 20.11.1998 gününde oy birliği ile karar verildi. **(Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu K.1998/367 E.1997/237, 20.11.1998 tarihli Karar)**

2) *Özet: Ceza kesme işlemine karşı yapılan düzeltme işleminin zamanaşımı nedeniyle incelenemeyeceğine karar vermek için, hatanın doğduğu tarihin esas alınması gerektiği hakkında.*

İstemin Özeti: ... Fabrikaları Anonim Şirketinin sahibi taşınmazlarla ilgili emlak vergisi beyannamelerinin süresinde verilmediği görüşüyle 1980 ve 1981 yıllarına ilişkin olarak 493.204.- lira kusur cezası kesilmiş, ödeme emri tebliği üzerine kusur cezası ihtirazi kayıtlarla ödenmiştir.

Kurumun, ödenen cezanın iadesi istemiyle yaptığı düzeltme ve şikayet başvurusunun reddi üzerine açılan davayı inceleyen Danıştay Dokuzuncu Dairesi 10.11.1993 günlü ve E:1992/1058, K:1993/3989 sayılı kararıyla; emlak vergisi beyannamelerinin hatalı düzenlendiği ve vergi ziyana sebep olduğu iddiasıyla kesilen ve ödeme emri tebliği üzerine ihtirazi kayıtlarla ödenen kusur cezasının iadesi isteminin reddi yolundaki işlemin iptali istenmiş ise de, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 126 ncı maddesinde, zamanaşımı süresi dolduktan sonra meydana çıkarılan vergi hatalarının düzeltilmeyeceği ancak, zamanaşımı süresinin son yılı içinde tarh ve tebliğ edilen vergilerde, düzeltme zamanaşımı süresinin hatanın yapıldığı tarihten başlayarak bir yıldan az olamayacağı kurala bağlandığından, düzeltme zamanaşımı süresinin tarh yılından itibaren azami altı yıl olduğu, olayda 1980 ve 1981 tarh yıllarına ait kusur cezasına karşı on yıl sonra 18.06.1991 tarihinde ... Vergi Dairesi Müdürlüğüne yapılan düzeltme başvurusunun 14.02.1992 tarihinde reddedilmesi üzerine 16.03.1992 tarihinde Maliye Bakanlığı'na şikayet başvurusunda bulunulduğu, şikayet başvurusunun da 08.05.1992 tarihinde reddi üzerine 04.06.1992 tarihinde Danıştay'da dava açıldığı, aradan geçen on yıl içinde yükümlünün çok sayıda başvurusu ve mahalli mahkemede dava açma hali bulun-

makla birlikte, bunların görülmekte olan dava ile ilgisi ve bu dava -
ya etkilerinin bulunmadığı gerekçesiyle, düzeltme zamanaşımı süre -
si geçirildiği için davayı reddetmiştir.

Karar ... Fabrikaları Anonim Şirketi tarafından temyiz edilmiştir.

*Türk Milleti Adına hüküm veren Danıştay Vergi Dava Daireleri Ge -
nel Kurulunca, dosyadaki belgeler incelendikten sonra gereği gö -
rüşüldü: Yükümlü kurum tarafından ihtirazi kayıtlı ödenen 1980 ve
1981 yıllarına ilişkin kusur cezasının iadesi isteminin reddi yolun -
daki işlemin iptali istemiyle açılan davanın reddi yolundaki Danış -
tay Dokuzuncu Dairesi kararı temyiz edilmiştir.*

*Temyiz istemine konu kararda; 1980 ve 1981 tarh yıllarına ait em -
lak vergisi kusur cezasına karşı 18.06.1991 tarihinde yapılan dü -
zeltme başvurusunun düzeltme zamanaşımı süresi geçtikten sonra
yapılmış olduğu gerekçesine dayanılmış ise de, dava dosyasında
mevcut 14 Kasım 1986 tarihli yazıdan, 1986/40455 takip no.lu öde -
me emri ile istenen 493.204.- lira kusur cezasının kaldırılması iste -
miyle 14 Kasım 1986 tarihinde ... Emlak Vergi Dairesi Müdürlüğü -
ne düzeltme başvurusunda bulunulmuş olduğu anlaşılmaktadır.*

*Bu durumda, düzeltme başvurusunun 14 Kasım 1986 tarihinde ya -
pıldığı gözönüne alınarak kusur cezasının kesildiği ve hatanın ya -
pıldığı tarih araştırılmak suretiyle uyuşmazlık hakkında karar veril -
mesi gerekirken, davanın reddinde hukuka uygunluk görülmemiştir.*

*Açıklanan nedenlerle, Danıştay Dokuzuncu Dairesininin 10.11.1993
günlü ve E:1992/1058, K:1993/3989 sayılı kararının BOZULMASI -
NA, 09.06.1995 gününde oyçokluğu ile karar verildi.*

Karşı Oy

X - Düzeltme yoluyla kaldırılması istenen vergi cezasının tahsili için düzenlenen 03.07.1986 günlü ödeme emrinin 12.11.1986 gününde davacıya tebliğ edildiği ve davacının 14.11.1986 gününde vergi dairesi müdürlüğüne düzeltme başvurusunda bulunduğu dosyadaki bilgi ve belgelerden anlaşılmaktadır.

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 116 ve "Düzeltilmede Zamanaşımı" başlıklı 126 ncı maddesi karşısında, henüz tahsil edilmemiş bir vergide hata bulunduğu iddiasının zamanaşımı nedeniyle incelenemeyeceğinin kabulünde isabet bulunmamaktadır.

Esasen davacının düzeltme ve şikayet başvurusu da İdare tarafından bu nedenle reddedilmiş değildir.

Daire kararının, davada ileri sürülen iddialar incelenerek sonucuna göre bir karar verilmesi için bozulması gerektiği görüşüyle kararın gerekçesine karşıyım. (Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu Kararı E.1995-224, K.1994-306 09.06.1995 tarihli Kararı)

3) Özet: *Paydaşlara satıldığı ileri sürülen bağımsız bölümlerin, kayden şirket aktifine alınarak satılmış gösterilmesinden doğan tarhiyatın esaslı incelenerek sonuca varılması gerekirken, zamanaşımına uğradığı için tarhiyatın kaldırılması yasaya aykırı olduğu hakkında.*

İstemin Özeti: *Gayrimenkul alım satımı ve yapımı ile uğraşan yükümlü anonim şirket, sahibi olduğu arsa karşılığı sekiz bloktan oluşan bir inşaat yaptırmak ve bağımsız bölümlerin yüzde 24 ü kendisine ait olmak üzere ortağı olan bir kollektif şirketle 21.04.1974 tarihinde sözleşme imzalamıştır.*

Sözleşme gereği bağımsız bölümler tamamlandıkça yükümlü şirkete devredilmiş, şirketin 1976-1980 takvim yılları hesaplarının incelenmesi üzerine, bağımsız bölümlerin teslim edildikleri yıllarda şirketin mal varlığına dahil edilmediği gerekçesiyle salınan vergiler, 2801 sayılı Kanundan yararlanılarak ödenmiştir.

Daha sonra şirketin 1982 takvim yılı işlemlerinin incelenmesi sonucu düzenlenen 18.07.1985 tarihli inceleme raporuyla; 31.12.1982 tarihli yevmiye kayıtlarıyla bir kısım dairelerin şirket malvarlığına dahil edildiği ve aynı tarihte bu dairelerden B/2 bloktan sekiz ve D/1 bloktan bir bağımsız bölümün maliyet bedeliyle ortaklara satılarak örtülü kazanç dağıtıldığı, ayrıca 1979 ve 1980 takvim yılı zararı olarak indirilen miktarın dönem kazancına ilavesi gerektiği görüşüyle cezalı tarhiyat önerilmiş, Vergi Dairesi Müdürlüğüne de, daire satışlarına ilişkin matrah farkı üzerinden kaçakçılık cezalı, kabul edilmeyen geçmiş yıl zararları nedeniyle doğan matrah farkı üzerinden de kusur cezalı olarak ikmalen kurumlar vergisi salınmıştır.

Bu tarhiyata karşı açılan dava Vergi Mahkemesince kısmen kabul edilmiş ve 1978 yılında arsa payı üzerinden satılan dairelere ilişkin vergiyi doğuran olayın, dairelerin alıcıların ekonomik istifadelerine bırakıldığı 1979 yılında meydana geldiğinin kabulü ve ihbarnamelerin tebliğ tarihine göre olayda zamanaşımı bulunduğu gerekçesiyle, tarhiyatın bu farka ilişkin kısmı kaldırılmış; zarar mahsubuyla ilgili bulunan kusur cezalı kısmı ise onanmıştır.

Vergi Dairesi Müdürlüğüne Kararın; tarhiyatın kaldırılan kısmına ilişkin hüküm fıkrasına karşı temyiz başvurusunu inceleyen Danıştay Dördüncü Dairesi, K.1990/3906 sayılı Kararıyla; yapımçı kollektif şirket tarafından yükümlü şirkete teslim edilen dairelerin 31.12.1982 tarihinde şirketin mal varlığına dahil edildiği ve aynı

tarihte de ortaklara maliyet bedeli üzerinden satıldığı, bu satışla ilgili işlemlerin yine aynı tarih itibariyle şirketin yasal defterlerine intikal ettirildiği, bu durumda 5 yıllık zamanaşımı süresinin son günü olan 31.12.1987 tarihinden önce ve 01.08.1985 tarihinde tebliğ edilen ihbarnamelere göre olayda zamanaşımı bulunmadığı, gerekçesiyle vergi mahkemesi kararını bozmuştur.

Bozma kararına uymayan Eskişehir 2. Vergi Mahkemesi 16.05.1991 tarih ve E.1991/259, K.1991/231 sayılı Kararında; dava dosyasının incelenmesinden, dokuz adet dairenin arsa payının 24.02.1978 ve 21.03.1978 tarihlerinde satıldığının anlaşıldığı, tüm daireler için yapı kullanma izin kağıdının 01.06.1978 tarihinde alındığı, satılan bir kısım dairelerin alıcıları tarafından Emlak Alım Vergisi Beyannamelerinin 19.09.1977 ila 29.08.1980 tarihleri arasında verildiği, bir kısım dairelerin elektriklerinin 1981 yılında bağlandığı, arsa payı üzerinden satılan dairelerin 1982 yılından önce alıcıların ekonomik istifadesine sunulduğu, 1979 yılı işlemleri 1982 yılında incelenen şirket hakkında düzenlenen inceleme raporunda, B/2 ve D/1 bloklardaki bağımsız bölümlerin 1979 yılında arsa sahibi durumda bulunan yükümlü şirkete verilmesine rağmen şirket aktifine alınmamasının eleştirisi konusu yapılması nedeniyle, dairelerin 1982 yılında aktife alınarak maliyet bedeli üzerinden satış gösterildiği, bunun 1979 yılında yapılamayan işlemlerin 1982 yılında tamamlanmasına yönelik olduğu, esasen şirket ortaklarına 1978 yılında satılan dokuz bağımsız bölümden beşinin 1978 ve 1979 yıllarında ortaklarca üçüncü şahıslara tekrar satıldığı dikkate alındığında, söz konusu bağımsız bölümlerin 1982 yılında şirket malvarlığına dahil edilmesinin mümkün olmadığından kendiliğinden ortaya çıkacağı, bu nedenle vergiyi doğuran olayın, dairelerin alıcıların ekonomik istifadesine bırakıldığı 1979 yılında meydana geldiğinin kabulü gerektiği, Vergi Usul Kanunu'nun 114 üncü maddesine göre,

1979 yılı izleyen takvim yılı başından itibaren beş yıl içinde mü - kellefe ihbarname ile tebliğ edilmesi gerekirken, vergilerin bu süre geçirildikten sonra ve 01.08.1985 tarihinde tebliğ edilen ihbarna - me ile duyurulmasından dolayı tarhiyatın zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle ilk kararda ısrar etmiştir.

Israr kararı, vergiyi doğuran olayın 1982 yılında meydana geldiği ileri sürülerek Vergi Dairesi Müdürlüğüne temyiz edilmiştir.

Türk milleti adına

Hüküm veren Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulunca Tet - kik Hakimi Asım Özcan'ın yazılı ve sözlü açıklamaları alınıp dosya incelendikten sonra gereği görüldü:

Gayrimenkul alım-satım ve inşaa ile uğraşan Kurumun maliki bu - lunduğu arsa üzerine bir kollektif şirket tarafından inşaa olunan se - kiz bloklu siteden, sözleşme uyarınca kendisine bırakılan dokuz ba - ğımsız bölümü, 31.12.1982 tarihinde şirket aktifine kaydettikten sonra aynı tarihte maliyet bedeli üzerinden ortaklarına satmasına ilişkin kayıt nedeniyle dağıtmış sayıldığı örtülü kazanç miktarı mat - raha alınarak adına uygulanan tarhiyatı zamanaşımına uğradığın - dan kaldıran Vergi Mahkemesi kararı temyiz edilmiştir.

Vergi ve ceza ihbarnamelerinin incelenmesinden tarhiyatın, 1982 takvim yılı için uygulandığı anlaşılmaktadır. İhbarnamelerin 1985 yılında duyurulmuş olması karşısında, tarhiyatın zamanaşımına uğ - radığından söz edilemez. Ancak, Vergi Usul Kanunu'nun 19 uncu maddesinde vergi alacağıнын, vergi kanunlarının vergiyi bağladık - ları hukuki durum veya olayın tekemmülü ile doğması öngörüldü - ğünden, 1978 yılında bitirilerek şirkete teslim edilen ve aynı yıl paydaşlara satıldığı ileri sürülen bağımsız bölümlerin, salt kayden 1982 yılında şirket aktifine alınarak satılmış gösterilmesinden do -

*ğan tarhiyatın esası incelenerek sonuca varılması gerekirken, za -
manaşımına uğradığından bahisle kaldırılması yolundaki ısrar ka -
rarında yasaya uygunluk görülmemiştir.*

*Açıklanan nedenlerle, Eskişehir 2. Vergi Mahkemesinin 16.05.1991
tarih ve E.1991/259, K.1991/231 sayılı ısrar kararının bozulması -
na, 19.06.1992 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi. (Danıştay
Vergi Dava Daireleri Genel Kurul Kararı. E.1992-284, K.1991-
296 19.06.1992 tarihli Kararı)*

SEKİZİNCİ BÖLÜM

VERGİ CEZALARI ve VERGİ KAÇAKÇILIĞI SONUCU VERİLEN HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZALARDA ZAMANAŞIMI

I. GENEL OLARAK

Vergi cezasını kaldıran nedenlerden birisi vergi cezalarında zamanaşımıdır. Vergi cezaları parasal müeyyidesi olan cezalardır. Bunlar Vergi Usul Kanununda vergi ziyai cezası ve usulsüzlük cezaları şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu cezalara ilişkin zamanaşımı hükümleri de yine Vergi Usul Kanununda yer almaktadır. Diğer taraftan Vergi Usul Kanununda tanımlanan kaçakçılık ve kaçakçılığa iştirak niteliğindeki fiiller nedeniyle hürriyeti bağlayıcı cezalar öngörülmüştür. Hürriyeti bağlayıcı nitelikteki cezalara ilişkin zamanaşımı hükümleri Türk Ceza Kanununda yer almaktadır. Aşağıda bu ceza türleri itibarıyla zamanaşımı hükümleri incelenecektir.

II. VERGİ ZİYAI CEZASINDA ZAMANAŞIMI

Vergi ziyai cezasında, cezanın bağlı olduğu vergi alacağının doğduğu takvim yılını takip eden yılın birinci gününden başlayarak beş yıl içinde kesilmeyen vergi ziyai cezaları zamanaşımına uğramış olur. Bu süre sonunda vergi ziyai cezası kesilmesi söz konusu olmaz.

Bu süre içinde ceza ihbarnamesi tebliğ edilmekle zamanaşımı kesilmiş olur.

III. ÖZEL USULSÜZLÜK CEZALARINDA ZAMANAŞIMI

Vergi Usul Kanununun 353 ve Mükerrer 355'nci maddeler uyarınca kesilecek özel usulsüzlük cezalarında zamanaşımı usulsüzlüğün yapıldığı yılı takip eden yılın birinci gününden başlayarak beş yıldır **Beş yıllık** süre geçtikten sonra artık özel usulsüzlük cezası kesilmesi mümkün değildir.

Bu süre içinde ceza ihbarnamesi tebliğ edilmekle zamanaşımı kesilmiş olur.

IV. GENEL USULSÜZLÜK CEZALARINDA ZAMANAŞIMI

Vergi Usul Kanununun 374'üncü maddesine göre usulsüzlüğün yapıldığı yılı takip eden yılın birinci gününden başlayarak **iki yıl** içinde kesilmeyen usulsüzlük cezaları zamanaşımına uğramış olur

Ancak 336'ncı madde hükmüne göre vergi ziyası cezası ile usulsüzlüğün birleşmesi halinde kesilecek ceza, vergi ziyası cezası için belirlenen zamanaşımı süresi içinde kesilir

İki yıllık zamanaşımı süresi içinde ceza ihbarnamesi tebliğ edilmekle zamanaşımı kesilmiş olur.

V. CEZA ZAMANAŞIMININ DURMASI

Vergi aslı ile ilgili zamanaşımının, matrah takdiri için takdir komisyonuna başvurmakla duracağı, Vergi Usul Kanununun 114'üncü maddesinde hükme bağlanmıştır. Ceza zamanaşımı ile ilgili 374'üncü maddede 114'üncü maddeye ceza zamanaşımı yönünden atıf ya-

pılmıştır Dolayısıyla takdir komisyonunda geçen süre ceza zamanaşımını durdurur

VI. HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZALARDA ZAMANAŞIMI

Vergi Usul Kanununun 359'uncu maddesinde düzenlenen kaçakçılık suçlarının cezaları için zamanaşımı sürelerinin ne olacağı Vergi Usul Kanununda düzenlenmiş değildir. Bu konuda Türk Ceza Kanunundaki zamanaşımı hükümlerine bakmak gerekir.

Suçun işlendiği zamandan veya cezanın kesinleşmesinden itibaren belli sürelerin geçmesine, ceza hukukunda dava ve ceza yetkisini ortadan kaldıracı bir etki tanınmıştır Bu şekilde dava zamanaşımı ve ceza zamanaşımı olmak üzere iki tür zamanaşımından söz edilir.²⁷

VI.1 Dava Zamanaşımı

1) Genel Olarak Dava Zamanaşımı

a) Eski Türk Ceza Kanununa Göre Dava Zamanaşımı

Dava zamanaşımı Eski Türk Ceza Kanununun 102'nci maddesinde düzenlenmişti. Söz konusu madde hükmü aşağıdaki gibidir:

'Kanunda başka türlü yazılmış olan ahvalin maadasında hukuki âmme davası :

- 1) Ölüm ve müebbet ağır hapis cezalarını müstelzim cürümlerde yirmi sene,
- 2) Yirmi seneden aşağı olmamak üzere muvakkat ağır hapis cezasını müstelzim cürümlerde on beş sene,

²⁷ Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ersoy Yüksel, sf.177

3) Beş seneden ziyade ve yirmi seneden az ağır hapis veya beş seneden ziyade hapis yahud hidematı âmmeden müebbeden mahrumiyet cezalarından birini müstelzim cürümlerde on sene.

4) Beş seneden ziyade olmamak üzere ağır hapis veya hapis yahud sürgün veya hidematı âmmeden muvakkaten mahrumiyet cezalarını ve ağır para cezasını müstelzim cürümlerde beş sene,

5) Bir aydan ziyade hafif hapis veya otuz liradan ziyade hafif para cezasını müstelzim fiillerde iki sene,

6) Bundan evvelki bendlerde beyan olunan miktardan aşağı cezaları müstelzim kabahatlerde altı ay geçmesi le ortadan kalkar”

b) Yeni Türk Ceza Kanununa Göre Dava Zamanaşımı

Dava zamanaşımı Yeni Türk Ceza Kanununun²⁸ 66'ıncı maddesinde düzenlenmiştir. Madde hükmü aşağıdaki gibidir. Kanunda başka türlü yazılmış olan hâller dışında kamu davası;

a) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda otuz yıl,

b) Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmibeş yıl,

c) Yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıl,

d) Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda onbeş yıl,

28 5237 sayılı (Yeni) Türk Ceza Kanunu 12.10.2004 tarih ve 25611 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

e) Beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adlî para cezasını gerektiren suçlarda sekiz yıl,

Geçmesiyle düşer.

Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlar hakkında, bu sürelerin yarısının; onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise, üçte ikisinin geçmesiyle kamu davası düşer.

Dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâlleri de göz önünde bulundurulur.

Yukarıdaki fıkralarda yer alan sürelerin belirlenmesinde suçun kanunda yer alan cezasının yukarı sınırı göz önünde bulundurulur; seçimlik cezaları gerektiren suçlarda zamanaşımı bakımından hapis cezası esas alınır

Aynı fiilden dolayı her ne suretle olursa olsun tekrar yağılanması gereken hükümlünün, sonradan yargılanan suça ait üçüncü fıkrafta yazılı esasa göre belirlenecek zamanaşımı göz önünde bulundurulur

...

2) VUK 359/a' da Yer Alan Fiiller Bakımından Dava Zamanaşımı

Vergi Usul Kanununun 359/a bendinde belirtilen fiiller için altı aydan üç yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür. Bu fiiller aşağıdaki gibidir:

1) Vergi kanunlarına göre tutulan veya düzenlenen ve saklanma ve ibraz mecburiyeti bulunan; Defter ve kayıtlarda hesap ve muhase-

be hileleri yapmak, gerçek olmayan veya kayda konu işlemlerle ilgisi bulunmayan kişiler adına hesap açmak veya defterlere kaydı gereken hesap ve işlemleri vergi matrahının azalması sonucunu doğuracak şekilde tamamen veya kısmen başka defter, belge veya diğer kayıt ortamlarına kaydetmek,

2) Vergi kanunlarına göre tutulan veya düzenlenen ve saklanma ve ibraz mecburiyeti bulunan defter, kayıt ve belgeleri tahrif etmek, veya gizlemek (varlığı noter tasdik kayıtları veya sair suretlerle sabit olduğu halde, inceleme sırasında vergi incelemesine yetkili kişilere defter ve belgelerin ibraz edilmemesi gizleme demektir) veya muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenlemek veya bu belgeleri kullanmak(muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge, gerçek bir muamele veya duruma dayanmakla birlikte bu muamele veya durumu mahiyet veya miktar itibariyle gerçeğe aykırı şekilde yansıtan belgedir

Bu fiiller için öngörülen 6 aydan 3 yıla kadar hapis cezası Eski Türk Ceza Kanununun yukarıda belirttiğimiz 102'nci maddesinin 5'inci fıkrası gereğince **beş yıllık** dava zamanaşımı süresine tabidir. Bu kaçakçılık fiilleri nedeniyle 5 yıl içinde dava açılmazsa bu sürenin sonunda dava açılması ve cezaya hükmedilmesi mümkün değildir

Yeni Türk Ceza Kanununun yukarıda belirttiğimiz 66'ıncı maddesinin e bendinde ise söz konusu fiiller için dava zamanaşımı **sekiz yıl** olarak belirtilmiştir. Bu durumda yukarıda belirtilen fiillerin Yeni Türk Ceza Kanununun yürürlüğe gireceği 1 Nisan 2005 tarihinden önce işlenmesi halinde Eski Türk Ceza Kanununa göre 5 yıllık dava zamanaşımı geçerli olacaktır. Bu tarihten sonra işlenmesi halinde ise Yeni Türk Ceza Kanununa göre **sekiz yıllık** zamanaşımının geçerli olması gerekir. Zira hem Eski Türk Ceza Kanununun da hem de yeni Türk Ceza Kanununda "Suçun işlendiği zaman yürürlükte

bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur.” Hükümüne yer verilmiştir.(Eski TCK. md.2/2, Yeni TCK.md. 7/2)

3) VUK 359/b de Yer Alan Fiiller Bakımından Dava Zamanaşımı

Vergi Usul Kanununun 359/b bendinde belirtilen fiiller için on sekiz aydan üç yıla kadar ağır hapis cezası öngörülmüştür Söz konusu fiiller aşağıda yer almaktadır:

1) Vergi kanunları uyarınca tutulan veya düzenlenen ve saklanma ve ibraz mecburiyeti bulunan defter, kayıt ve belgeleri yok etmek veya defter sahifelerini yok ederek yerine başka yapraklar koymak veya hiç yaprak koymamak veya belgelerin asıl veya suretlerini tamamen veya kısmen sahte olarak düzenlemek veya bu belgeleri kullanmak (sahte belge, gerçek bir muamele veya durum olmadığı halde bunlar varmış gibi düzenlenen belgedir),

2) Vergi kanunları uyarınca tutulan veya düzenlenen ve saklanma ve ibraz mecburiyeti bulunan Belgeleri Maliye Bakanlığı ile anlaşması olmadığı halde basmak ya da sahte olarak basmak veya bu belgeleri kullanmak

Bu fiiller için öngörülen 6 aydan 3 yıla kadar ağır hapis cezası da yine Eski Türk Ceza Kanununun 102/5 inci bendine göre **beş yıllık** zamanaşımı süresine tabidir.

Yeni Türk Ceza Kanununun yukarıda belirttiğimiz 66'ncı maddesinin e bendinde ise söz konusu fiiller için dava zamanaşımı **sekiz yıl** olarak belirtilmiştir. Bu durumda yukarıda belirtilen fiillerin Yeni Türk Ceza Kanununun yürürlüğe gireceği 1 Nisan 2005 tarihinden önce işlenmesi halinde Eski Türk Ceza Kanununa göre 5 yıllık dava zamanaşımı geçerli olacaktır Bu tarihten sonra işlenmesi halin-

de ise Yeni Türk Ceza Kanununa göre 8 yıllık zamanaşımının geçerli olması gerekir.

4) VUK 359'da Yer Alan Fiillere İştirak Bakımından Zamanaşımı

Vergi Usul Kanununun 360'ıncı maddesinde birden fazla kişi 359'uncu maddede sayılan fiillerin icrasına iştirak ettikleri takdirde fiili iştirak edenlerden veya doğrudan doğruya beraber işlemiş olanlardan her biri bundan ayrı ayrı maddi menfaat gözetmek şartıyla o fiile mahsus ceza ile cezalandırılacağı, söz konusu fiilleri işlemeye azmettirenlere de aynı cezaların verileceği belirtilmiştir.

Öte yandan aynı maddede kaçakçılık fiillerine maddi menfaat gözetmeksizin iştirak edenlere fiile mahsus cezanın dörtte birinin hükümlenacağı vurgulanmıştır.

Bu düzenlemelerden anlaşılacağı üzere maddi menfaat gösterilerek kaçakçılığa iştirak edilmesi halinde ceza miktarı aynı olduğundan iştirak fiili için geçerli zamanaşımı süresi iştirak edilen fiil için öngörülen zamanaşımı süresi ile aynı olacaktır Dolayısıyla maddi menfaat elde edilerek yapılan iştirak fiili için 5 yıllık dava zamanaşımından söz edebiliriz.

Maddi menfaat gösterilmeden yapılan iştiraklerde ceza miktarı iştirak edilen fiil için öngörülen cezanın dörtte bir kadardır Ancak ceza miktarı dörtte bir oranında azalsa bile dava zamanaşımı bakımından Türk Ceza Kanununun 102/4 üncü maddesi geçerli olduğundan zamanaşımı süresi yine **beş yıl** olacaktır.

Yeni Türk Ceza Kanununun yukarıda belirttiğimiz 66'ıncı maddesinin e bendinde ise söz konusu fiiller için dava zamanaşımı **sekiz yıl** olarak belirtilmiştir. Bu durumda yukarıda belirtilen fiillerin Yeni

Türk Ceza Kanununun yürürlüğe gireceği 1 Nisan 2005 tarihinden önce işlenmesi halinde Eski Türk Ceza Kanununa göre 5 yıllık dava zamaşıımı geçerli olacaktır Bu tarihten sonra işlenmesi halinde ise Yeni Türk Ceza Kanununa göre 8 yıllık zamaşıımının geçerli olması gerekir.

VI.2 Dava Zamaşıımı Süresinin Başlangıcı

Eski Türk Ceza Kanununun 103'üncü maddesine göre dava zamaşıımının başlangıcı tamamlanmış suçlarda fiilin işlendiği gün, teşebbüs halinde kalan cürümlerde son icra hareketi günü mütemadi ve müteselsil suçlarda son teselsül ve temadinin bittiği gün olarak belirlenmiştir.

Yeni Türk Ceza Kanununun 66'ıncı maddesinde de çok benzer bir hükme yer verilmiştir. Buna göre "Zamaşıımı, tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği günden, teşebbüs hâlinde kalan suçlarda son hareketin yapıldığı günden, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği günden... itibaren işlemeye başlar."

Yukarıda belirtilen yasa maddelerine göre hürriyeti bağlayıcı cezalardaki zamaşıımı süresi para cezası niteliğindeki vergi cezalarından farklı olarak fiilin işlendiği gün başlamaktadır.

Örnek:

20 Mart 2004 tarihinde sahte veya muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenleyen Martı A.Ş. hakkında vergi ziyat cezası 5 yıllık zamaşıımına tabi olup bu süre 01/01/2005 tarihinde başlayacaktır. Ancak sahte ve ya muhteviyatı itibari ile yanıltıcı belgeyi kasıtlı olarak düzenleyen Martı A.Ş. ortağı kaçakçılık cezası için öngörülen 5 yıllık dava zamaşıımı süresi 20/03/2004 tarihinde başlayacaktır. Uygulamacıların bu farka dikkat etmeleri gerekir.

VI.3 Dava Zamanaşımının Kesilmesi ve Durması

Eski Türk Ceza Kanununun 104'üncü maddesi dava zamaşımı süresinin kesilmesi nedenlerini mahkumiyet hükmü, yakalama, tutuklama, celp ve ihzar müzakereleri, sanığın adli merciler tarafından sorguya çekilmesi, son tahkikatın açılması kararı, savcılık iddia anamesi olarak sıralamıştır

Dava zamaşımının kesilmesi halinde süreler yeniden işlemeye başlar. Ancak dava zamaşımını kesen nedenler Türk Ceza Kanununun 102. maddede öngörülen süreleri yarısından fazla uzatmaz. Yani kaçakçılık ve iştirak fiilleri için öngörülen 5 yıllık zamaşımı süresinin kesilmesi halinde süre en fazla 2,5 yıl daha uzayacaktır

Örnek:

Martı A.Ş nin ortağı hakkında ki zamaşımı süresi 4. yılında kesilmiş ve süre yeniden işlemeye başlamıştır. yeni işleyecek süre(5+2,5=) 7,5 yıldan daha önceden işleyen 4 yıllık sürenin düşülmesiyle 3,5 yıl olarak hesaplanır.

Dava zamaşımı dava açılması izin veya karar alınmasına veya başka bir mercide çözülmesi gereken sorununun sonucuna bağlı olduğu hallerde izin veya kararın alınmasına yahut bekletici sorununun çözümüne kadar durur.(TCK, 107)

Yeni Türk Ceza Kanununun 67'inci maddesinde de zamaşımının durması ve kesilmesi ile ilgili olarak aynı düzenlemelere yer verilmiştir.

DOKUZUNCU BÖLÜM

GÜMRÜK VERGİLERİNDE ve CEZALARINDA TAHAKKUK ZAMANAŞIMI

I. GÜMRÜK VERGİLERİNDE TAHAKKUK ZAMANAŞIMI

I.1 Zamanaşımının Başlangıcı ve Süresi

4458 sayılı Gümrük Kanununun 197'inci maddesine göre Gümrük vergileri, tahakkukundan hemen sonra beyanname veya beyanname yerine geçen belge üzerinde yükümlüye tebliğ edilir. Yapılan denetimler sonucunda hiç alınmadığı veya noksan alındığı belirlenen veya yukarıda belirtilen şekilde tebliğ edilemeyen gümrük vergilerine ilişkin tebligat, gümrük yükümlülüğünün doğduğu tarihten itibaren **üç yıl içinde** yapılır.

I.2 Zamanaşımının Durması

4458 sayılı Gümrük Kanununun 197'inci maddesine göre gümrük yükümlülüğünün doğduğu olayla ilgili olarak dava açılması zaman aşımını durdurur.

I.3 Zamanaşımının Türk Ceza Kanununa Göre Belirlenmesi Hali

4458 sayılı Gümrük Kanununun 197'inci maddesine göre gümrük vergileri alacakları, ceza uygulamasını gerektiren bir fiile ilişkin olması ve suçun zamanaşımının daha uzun bulunması halinde, bu alacaklar Türk Ceza Kanunundaki dava ve ceza zamanaşımı süreleri içerisinde kovuşturulup tahsil edilir.

II. GÜMRÜK KANUNUNA GÖRE VERİLEN CEZALARDA ZAMANAŞIMI

II.1 Cezaların Mahiyeti

4458 sayılı Gümrük Kanununun “Cezalar” başlıklı Onbirinci Kısımında yer alan 231'inci maddesine göre anılan Kanun hükümlerine aykırı hareket edenlere Kanunda yazılı ceza hükümleri uygulanır. Bu Kanun hükümlerine göre para cezası verilmesinde ve bu cezaların idari itiraz mercilerince hükme bağlanmasında, para cezasını gerektiren eylemde bulunanların kasıtlı olup olmadıkları aranmaz. Gümrük Kanunu hükümlerine göre ceza tayin edilen eylemler hakkında kaçakçılık ve diğer ceza koyan kanunlara göre takibat yapıp, Gümrük Kanununda tayin edilen cezalardan daha ağır bir ceza ile kesin olarak mahkûm edilenler hakkında, ayrıca Gümrük Kanunundaki maddelere göre ceza verilmez.

II.2 Gümrük Kanununun 234'üncü Maddesine Göre Verilen Para Cezalarında Zamanaşımının Başlangıcı

4458 sayılı Gümrük Kanununun 232'inci maddesinin birinci fıkrasına göre aynı Kanunun 234'üncü madde hükümlerine göre alınacak para cezaları, itiraz olmaksızın vergi tahakkukunun kesinleşmesinden veya idari itirazın red kararı ile sonuçlanmasından sonra karara bağlanır. İdari yargı mercilerine başvurulması, gümrük idaresinin ceza uygulamalarını engellemez. Bu fıkraya göre karara bağlanacak para cezalarının zamanaşımı süresi vergi tahakkukunun kesinleştiği tarihi takibeden günden itibaren işlemeye başlar.

II.3 234'üncü Madde Haricindeki Para Cezaları İçin Zamanaşımının Başlangıcı

4458 sayılı Gümrük Kanununun 232'inci maddesinin 2'inci fıkrasına

göre 1 inci fıkrada dışında kalan ve ‘‘Cezalar’’ Kısımındaki madde hü kümelerine göre karara bağlanacak para cezalarının zamanaşımı süresi, sözkonusu maddelerde belirtilen usulsüzlüklerin gümrük idarelerinde tespit edildiği tarihi takibeden günden itibaren işlemeye başlar.

II.4 Zamanaşımının Süresi

4458 sayılı Gümrük Kanununun 232'inci maddesinin 1 inci ve 2 nci fıkalarda belirtilen para cezaları **üç yıl içinde** karara bağlanıp, tebliğ edilmediği takdirde zamanaşımına uğrar İlgilisine tebliğ edilerek kesinleşen para cezaları 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine tabidir.

III. YARGI KARARLARI

Özet : Ek gümrük vergisi ve resmini gümrük yasasındaki zamanaşımı geçtikten sonra ceza zamanaşımı içinde tahakkuk ettirebilmek için şirket yetkilileri hakkında ceza davası açıldığı yolunda bilgi ve - ya belge ibraz etmek gerekir.

İstem Özet: ... Giriş Gümrük Müdürlüğünde tescilli 13.04.1992 gün ve 31870 sayılı gümrük giriş beyannamesi muhteviyatı eşya - deniyle yükümlü adına yapılan ek gümrük vergi ve resimleri tahakkukuna vaki itirazı reddeden işlemi; 1615 sayılı Gümrük Kanununun 86 ncı ve 89 uncu maddelerinden bahisle, dosyanın incelenmesinden, dava konusu ek tahakkukun, fiili ithalatın yapıldığı tarihten itibaren üç yıl geçtikten sonra 03.08.1995 tarihinde yükümlüye tebliğ edildiği, dolayısıyla ek gümrük vergi ve resimlerinin zamanaşımına uğradığının anlaşıldığı, diğer taraftan, Gümrük Kanununun 86 ncı maddesindeki zamanaşımı süresinin geçmesi halinde de; ce -

za uygulanması gerektiği yolunda mahkemece verilmiş bir karar mevcut ise, 86 ncı maddedeki 3 yıllık zamanaşımı süresi aranmaksızın Ceza Kanununda öngörülen ceza ve dava zamanaşımı süreleri içerisinde yapılacak ek tahakkukla gümrük vergi ve resimlerinin takibinin mümkün olduğu olayda, 89 uncu maddenin aradığı şekilde bir kovuşturma yapılmadan, fiilin ceza uygulamasını gerektirdiği yolunda mahkeme tarafından bir karar verilmeden ek tahakkuk yapılmış olması nedeniyle dava konusu ek tahakkukta bu yönüyle de yasaya uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle iptal eden İstanbul 6. Vergi Mahkemesinin 27.05.1997 gün ve E: 1996/1315; K: 1997/624 sayılı kararının; ceza davasının kendi zamanaşımı süresi içinde açılmış olması ve bu hususta henüz bir karar verilmemiş olması, verginin ceza zamanaşımı içinde tarh ve tahsiline mani olmadığından, yükümlü adına yapılan ek tahakkukta yasaya aykırılık bulunmadığı ileri sürülerek bozulması istenilmektedir.

...

Türk milleti adına hüküm veren Danıştay Yedinci Dairesince işin gereği görüldü: Temyiz başvurusu; fiili ithal tarihinden itibaren Gümrük Kanununun 86 ncı maddesinde öngörülen üç yıllık sürenin geçmesinden sonra yapılan ek tahakkuku zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle kaldıran mahkeme kararının bozulması istemine ilişkindir.

Adı geçen Kanunun 86 ncı maddesinde; kanuna göre alınması gereken gümrük vergisi ödenmeden veya eksik ödenerek yurda sokulan eşyadan, bu suretle hiç alınmamış veya noksan alınmış olan vergilerin eşyanın fiili ithal tarihinden itibaren üç yıl içinde ilgili gümrüğünce yazı ile bildirilerek mükelleflerinden isteneceği; 89 uncu maddesinde de, gümrük vergileri alacaklarının ceza uygulamasını gerektiren bir fiile ilişkin olması ve suçun zamanaşımının

daha uzun bulunması halinde, bu alacakların da, Türk Ceza Kanununun dava ve ceza zamanaşımaları hakkındaki süreler içerisinde kovuşturulup tahsil edileceği hükme bağlanmıştır.

Bu hükümlere göre; gümrük vergilerinin noksan ödenmesi veya hiç ödenmemesi sonucunu yaratan eylemin suç oluşturması ve bu suçun tabi olduğu dava ve ceza zamanaşımı süresinin daha uzun olması hallerinde Türk Ceza Kanunundaki daha uzun olan zamanaşımı süresinin uygulanması mümkün olmakla birlikte, bir eylemin suç oluşturduğu açılacak ceza davası sonucunda verilen kararlar kesinlik kazanabileceğinden, anılan sürelerden yararlanılarak ek gümrük vergisi tahakkuku yapılabilmesi, öncelikle bu konuda Cumhuriyet savcılığınca açılmış bir ceza davasının mevcudiyetine bağlı bulunmaktadır.

Ancak, Cumhuriyet savcılığınca ceza davası açılmış olması, idarenin Türk Ceza Kanununda yazılı zamanaşımı sürelerinden yararlanması için yeterli olmayıp, eylemin suç oluşturup oluşturmadığı hususu, ceza davası hakkında verilecek kararlar ortaya çıkacağından, olayda uygulanacak zamanaşımı süresinin ceza mahkemesince verilecek karar sonucuna göre belirlenmesi zorunluluğu ortadadır. Dolayısıyla; ek tahakkuka karşı açılan idari davanın karara bağlanabilmesi için, öncelikle Cumhuriyet savcılığınca açılan ceza davasının sonucunun beklenilmesi gereklidir.

Dairemizin E: 1997/2326 sayılı dosyası içinde mevcut ... Giriş Gümrük Müdürlüğü'nün 22.05.1997 gün ve 42130 sayılı yazısının incelenmesinden, olayla ilgili olarak ... ve ... Cumhuriyet Başsavcılıklarına suç duyurusunda bulunulduğu anlaşılmakta ise de; davalı idarece, temyiz dilekçesinde Cumhuriyet başsavcılıklarına suç duyurusunda bulunulan şirket yetkilileri hakkında ceza davası açıldığı yolunda iddiada bulunulmadığı gibi, bu konuda herhangi bir bil-

gi ve belge de ibraz edilmediğinden, olaya Türk Ceza Kanununda öngörülen zamanaşımı sürelerinin uygulanması mümkün bulunmamaktadır. Bu itibarla, dava konusu ek tahakkuku yazılı gerekçeyle kaldıran mahkeme kararında isabetsizlik görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle, temyiz isteminin reddine; mahkeme kararının ONANMASINA, 09.12.1997 gününde oyçokluğu ile karar verildi.

Ayrıışık Oy

Dosyanın incelenmesinden; ... ve ... Cumhuriyet Başsavcılıklarına suç duyurusunda bulunulduğu anlaşıldığından; zamanaşımı süresinin belirlenebilmesi için, Cumhuriyet başsavcılığınca kamu davası açılıp açılmadığı araştırılarak; açılmışsa, bu davanın sonucunun beklenilmesi ve buna göre davanın karara bağlanması gerekeceğinden, bu yapılmadan verilen temyize konu kararda isabet görülmemiştir.

Bu nedenle, istemin kabulü ile vergi mahkemesi kararının bozulması gerekeceği oyu ile çoğunluk kararına karşıyım. **(Danıştay 7'inci Dairesi K.1997/4562 E.1997/2326 09.12.1997 tarihli Karar)**

ONUNCU BÖLÜM

6183 SAYILI KANUN KAPSAMINDA TAKİPEDİLEN KAMU ALACAKLARI İÇİN TAHSİL ZAMANAŞIMI²⁹

I. TAHSİL ZAMANAŞIMININ MAHİYETİ

Tahsil zamanaşımı kamu alacağını düşüren nedenlerden birisidir. Para cezalarına ait özel Kanunlardaki zamanaşımı süreleri saklı kalmak şartıyla 6183 sayılı Kanunun kapsamına giren bütün kamu alacakları 6183 sayılı Kanunun 102'inci maddesine göre 5 yıllık tahsil zamanaşımına tabidir.

6183 sayılı Kanunun 102'nci maddesinde aşağıdaki hüküm yer almaktadır:

“Amme alacağı, vadesinin rasladığı takvim yılını takip eden takvim yılı başından itibaren 5 yıl içinde tahsil edilmezse zamanaşımına uğrar. Para cezalarına ait hususi kanunlardaki zamanaşımı hükümleri mahfuzdur.

Zamanaşımından sonra mükellefin rızaen yapacağı ödemeler kabul olunur.”

Zamanaşımı bakımından istisnai hükümler mevcut olmayan özel ceza kanunlarındaki amme nevinden para cezalarının Türk Ceza Kanununun 112'inci maddesi gereğince ve özel kanunlarda zamanaşımı hakkında istisnai hükümler mevcut olmayan tazminat ve inzibati mahiyetteki para cezalarının da 6183 sayılı Kanunun 102'nci mad-

²⁹ Bu bölümün hazırlanmasında Yılmaz ÖZBALCI'nın Amme Alacaklarının Tahsil Usulu Hk. Kanun Yorum ve Açıklamaları kitabından yararlanılmıştır.

desi gereğince zamanaşımına tabi tutulması lazımdır (Tahsilat Genel Tebliği 242)

Tahsil daireleri amme alacağının tahsilinde zamanaşımını re'sen dikkate almak zorundadırlar. Zira zamanaşımı kamu düzeni ile ilgili bir düzenlemedir. Ancak zamanaşımından sonra mükellefin rızaen yapacağı ödemelerin kabul edilmesi lazımdır³⁰

II. KANUNUN KAPSAMINDAKİ ALACAKLAR

6183 sayılı Kanun, amme alacağının takip ve tahsil esas ve usullerini düzenleyen bir usul kanunudur. Amme alacağının mahiyet ve miktar itibarıyla kesinleşmesinden sonra devreye girer.

Tahsilat zamanaşımı ile ilgili düzenlemelere geçmeden önce 6183 sayılı Kanunun dolayısıyla bu Kanuna göre "tahsil zamanaşımının" hangi tür alacakları kapsadığını açıklayacağız.

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 1'inci maddesinde Kanunun kapsamı şu şekilde belirlenmiştir: *"Devlete, il özel idarelerine ve belediyelere ait vergi, resim, harç, ceza tahkik ve takiplerine ait muhakeme masrafı, vergi cezası, para cezası gibi asli, gecikme zammı, faiz gibi fer'i amme alacakları ve aynı idarelerin akitten, haksız fiil ve haksız iktisaptan doğanlar dışında kalan ve amme hizmetleri tatbikatından mütevellit olan diğer alacakları ile; bunların takip masrafları hakkında bu Kanun hükümleri tatbik olunur.*

Türk Ceza Kanununun para cezalarının tahsil şekli ve hapse tahvili hakkındaki hükümleri mahfuzdur."

³⁰ ÖZBALCI Yılmaz, Amme Alacaklarının Tahsil Usulu Hk. Kanun Yorum ve Açıklamaları, sf.862

Kanunun 2'inci maddesinde ise “*muhtelif kanunlarda Tahsili Emyal Kanununa göre tahsil edileceği bildirilen her çeşit alacaklar hakkında da bu Kanun hükümleri tatbik olunur.*” hükmü yer almaktadır.

Bu genel belirlemeden sonra 6183 sayılı Kanunun kapsamını aşağıdaki kriterleri kullanarak daha açık şekilde ortaya koyabiliriz.

a) Alacağın Aidiyeti

Amme alacağının takip ve tahsilinin 6183 sayılı Kanuna tabi olabilmesi için Devlete, il özel idarelerine veya belediyelere ait olması gerekir. Bunlar dışındaki bir kamu kuruluşunun alacağı, 6183 sayılı Kanunun kapsamına girmez. Kendi Kanununda özel bir hüküm bulunmadıkça 6183 sayılı Kanuna göre takip ve tahsil edilemez.

b) Alacağın Mahiyeti

Alacağın devlete, il özel idarelerine veya belediyelere ait olmasında tek başına belirleyici ölçüt değildir. Bu sayılanların sözleşmeden, haksız fiil veya haksız iktisaptan doğan alacakları 6183 sayılı Kanuna tabi değildir. Örneğin bir belediyenin kiraya verdiği taşınmazın kira bedelinden oluşan alacağı 6183 sayılı Kanuna göre takip edilemez. Veya bir Bakanlığın (Devletin) bir müteahhit ile yaptığı sözleşmeden doğan tazminat vb. şeklindeki alacağı 6183 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilemez. Bunlar özel hukuk hükümlerine göre işlem görür. bu alacaklar Borçlar Kanununun 125'inci maddesine göre **on yıllık** zamanaşımına tabidir

6183 sayılı Kanuna göre takip edilecek amme alacakları; Devlete, il özel idarelerine veya belediyelere ait olup, bunların sözleşmeden, haksız fiil veya haksız iktisaptan doğanlar dışındaki alacakları ile sınırlıdır

III. 6183 SAYILI KANUNA TABİALACAKLARIN ALACAK TÜRÜ İTİBARIYLA SINIFLANDIRILMASI

1) Vergi, Resim, Harçlar Zam ve Cezaları

6183 sayılı Kanuna göre takip ve tahsil edilecek alacakların büyük kısmı vergi, resim, harç ve bunlarla ilgili zam ve cezalar teşkil eder. Vergi resim ve harçlar VUK kapsamına girer. Bunların tarh ve tahakkuku ile ilgili düzenlemeler VUK ta yer almaktadır. Bunlarda 6183 sayılı Kanun tahakkuk aşaması tamamlandıktan sonra bir takip ve tahsil Kanunu olarak devreye girer.

Gümrük Kanununa göre, ithalde alınan vergi, resim ve harçlar bakımından da durum aynıdır İthaldeki vergilerin fiili gümrükleme sırasında alınması asıldır Ancak, bir şekilde, idarenin sonradan ortaya çıkacak ilave talep konusu vergilerde, tahakkuk aşaması ile ilgili kesinleşmenin ne şekilde gerçekleşeceği takip ve tahsilatın ne zaman başlayacağı keza Gümrük Kanunu ve 2577 sayılı Kanunda belirlenmiştir. Bunlarda da kesin tahakkuk olmadan 6183 sayılı Kanun uygulanması mümkün değildir.

2) Ek Mali Yükümlülükler

ikinci bir grup son yıllarda önemli miktarlara ulaşan fon vb şeklindeki mali yükümlülüklerdir. Bunlardan savunma sanayii destekleme fonu gibi kanuni düzenlemeye bağlanmış olanlarda Vergi Usul Kanununa atıf yapılmış olduğu için, tarh ve tahakkuku itibariyle kesinleşme olmadan 6183 sayılı Kanuna göre takip ve tahsilata girilmesi mümkün değildir.

Buna karşılık kanunlara dayalı olarak kararname ile getirilen fonlarda genellikle sadece 6183 sayılı Kanuna atıf yapılmakla yetinilmekte, ayrıca tarh ve tahakkuk aşaması itibariyle bir düzenlemede ol-

madığından, 6183 sayılı Kanun doğrudan devreye sokulmaktadır. Başka bir ifadeyle bu fonlarda, 6183 sayılı Kanun hem bir tahakkuk hem de bir takip ve tahsil kanunu olarak kullanılmaktadır.

3) SSK Prim ve Diğer Alacakları

3917 sayılı Kanununun 1'inci maddesi ile 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 80'inci maddesinde yapılan değişiklikle “*kurumun süresi içinde ödenmeyen prim ve diğer alacaklarının tahsilinde 21.07.1953 tarih ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanır*” hükmü getirilmiştir.

Daha sonra 4958 sayılı Kanununun 38'inci maddesi hükmü ile 506 sayılı Kanununun 80'inci maddesi tekrar değişmiş ve madde “Kurumun süresi içinde ödenmeyen prim ve alacaklarının tahsilinde, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 51 inci maddesi hariç, diğer maddeleri uygulanır. Kurum, söz konusu Kanunun uygulanmasında Maliye Bakanlığı, diğer kamu kurum ve kuruluşları ve mercilere verilen yetkileri kullanır. şu kadar ki ; Kurumun prim ve diğer alacakları süresi içinde ve tam olarak ödenmezse, ödenmeyen kısmı sürenin bittiği tarihte % 10 oranında arttırılır. Bulunan bu tutara, ödeme süresinin bittiği tarihten başlamak üzere borç ödeninceye kadar, her ay için ayrı ayrı Hazine Müsteşarlığınca açıklanacak Türk Lirası cinsinden iskontolu ihraç edilen Devlet iç borçlanma senetlerinin aylık ortalama faizi, bileşik bazda uygulanarak gecikme zammı hesaplanır. Ancak ödemenin yapıldığı ay için gecikme zammı günlük hesaplanır”

...

hükmüne yer verilmiştir.

Öte yandan 4958 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun

19'uncu maddesinde kurum gelirleri özetle aşağıdaki gibi sıralanmıştır

- 1) Prim gelirleri,
- 2) Menkul kıymet gelirleri,
- 3) Kurumun sahibi veya ortağı bulunduğu müessese ve işletmelerden, iştiraklerden ve bağlı işletmelerden elde edilecek her türlü gelirler,
- 4) Genel bütçeden yapılacak yardımlar,
- 5) Gayrimenkul satış ve kira gelirleri,
- 6) 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 140 ıncı maddesine göre tahsil edilen gelirler,
- 7) Gerçek veya tüzel kişiler tarafından yapılan bağış ve vasiyetler, Kurumca hazırlanan standart form, bilgi taşımaya ve kontrole yönelik araç ve sistemler ile teknolojinin gelişmesiyle uygulamaya girecek manyetik, elektronik veya benzeri araç ve sistemlerin satışından elde edilecek gelirler,
- 8) Gelirlerin nemalandırılmasından elde edilecek gelirler,
- 9) Sağlık tesislerinde verilen sağlık hizmeti nedeniyle elde edilen her türlü gelirler,
- 10) Diğer gelirler

Anılan madde hükmünün devamında ise “*Süresi içinde ödenmeyen gelirler Kurum alacağına dönüşür ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 80 inci maddesine göre gecikme zammı tatbik edilir. Kurum alacaklarının tahsilinde, 6183 sayılı Amme Alacaklarının*

Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 51 inci maddesi hariç, diğer maddeleri uygulanır.” denilmiştir.

Yukarıda belirttiğimiz düzenleme ile SSK'nin tüm gelirlerinin 6183 sayılı Kanun kapsamına alınması hem 6183 sayılı Kanunun ruhuna ters düşmekte hem de kendi içinde tutarsızlık oluşturmaktadır.

Getirilen hükümde prim gelirleri ve idari para cezaları ile kurumun gayrimenkul gelirleri, devlet iç borçlanma senetlerinden elde ettiği gelirler, genel bütçeden alacağı yardımlar ve hatta kendisine yapılan bağış ve yardımlar aynı mahiyette mütaala edilmiştir Bütün bunlar Kurumun prim dışındaki alacakları niteliğindedir Ancak 506 sayılı Kanunun 80'inci maddesine yapılan gönderme ile o maddedeki ‘prim ve diğer alacaklar” için öngörülen cebri takip ve tahsil usulleri ve bu arada tahsil zamanaşımı süreleri 6183 sayılı Kanun tarafından belirlenmek durumundadır Kurum özel hukuk hükümlerine göre kiraladığı gayrimenkulün kirasını süresinde tahsil edemediğinde hem gecikme zammı uygulamak hem de ödeme emri çıkarmak, haciz tatbiki vb şeklindeki cebri takip yollarını kullanma imkanına sahip olma durumuna girer.³¹ Tahsil zamanaşımı süresi de özel hukuk hükümleri yerine 6183 sayılı Kanuna göre belirlenmek durumunda kalır

6183 sayılı Kanun kamu idarelerinin sözleşmeden, haksızfiil ve haksız iktisaptan doğan alacaklarına uygulanamaz. Dolayısı ile 506 sayılı Kanunun 80'inci maddesinde yer alan yetki kurumun kira gelirleri bakımından ne gecikme zammı uygulanması imkanı verir ne de cebri takip ve tahsil hakkı doğurur. Keza tahsil zamanaşımı da 6183 sayılı Kanuna göre değil özel hukuk hükümlerine göre tayin edilir.

31 ÖZBALCI Yılmaz, Amme Alacaklarının Tahsil Usulu Hk. Kanun Yorum ve Açıklamaları, Sf.54

Anlaşıldığı kadarıyla 4958 sayılı Kanunun 19'uncu maddesi hükmü ile asıl hedeflenen 506 sayılı Kanuna göre kesilmekte olan idari para cezalarını 6183 sayılı Kanun kapsamına almaktır. Böylece söz konusu para cezaları 6183 sayılı Kanuna göre gecikme zammı uygulanarak takip ve tahsil edilebilecektir. Bu bakımdan idari para cezaları için 6183 sayılı Kanunda belirlenen tahsil zamanaşımının geçerli olduğunu söyleyebiliriz.

IV. TAHSİL ZAMANAŞIMININ BAŞLANGICI

Tahsil zamanaşımının tatbikinde, zamanaşımının başlangıç tarihinin belirlenmesi önemlidir. 102'inci maddeye göre amme alacağı, vadesinin rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılının başından itibaren 5 yıl içinde tahsil edilmesinde zamanaşımına uğrar. Buna göre tahsil zamanaşımının başlangıç tarihinin tayin edilmesinde amme alacağının vadesinin bilinmesi önem taşır. Bilindiği üzere “**vade**”, ödeme süresinin son gününü ifade etmektedir. (6183 S.K.md. 37 VUK. md.111)

Vade ile ilgili olarak 6183 sayılı Kanunun 37'inci maddesinde yer alan düzenlemeye göre;

Amme alacağı **özel kanunlarında belli edilen zamanlarda** ödenir.

Özel kanunlarda ödeme zamanı tespit edilmemiş amme alacakları Maliye Bakanlığınca belirlenecek usule göre yapılacak tebliğden itibaren **bir ay** içinde ödenir. Bu ödeme süresinin son günü amme alacağının vadesi günüdür.

Bu açıklamalar ışığında çeşitli amme alacakları bakımından tahsil zamanaşımının başlangıcını aşağıdaki şekilde belirleyebiliriz.

IV.1 Özel Kanunlarda Ödeme Vadesi Belli Edilen Alacaklarda Tahsil Zamanaşımının Başlangıcı

Vergi Usul Kanunu kapsamındaki alacaklar kendi kanunlarında belli edilen sürelerde ödenir. Ödeme süresi belirli zaman dilimi ile belli edildiğinde vade sürenin sonuncu günü dolar. Vade günü bu sürenin son günüdür. Zamanaşımı sonuncu günün(vade günü) rastladığı takvim yılını takip eden yılın başından başlayacaktır

Örnek:

Mükellef A 2003 takvim yılına ilişkin gelirini Gelir Vergisi Kanunu - nun 117'inci maddesine göre 2004 Mart ayı içerisinde beyanname ile bildirmiştir. Söz konusu gelir üzerinden tahakkuk ettirilen gelir vergisi Mart ve Temmuz aylarında olmak üzere iki eşit taksitte ödemesi gerekmektedir. Mükellef Mart ayındaki ilk taksidini ödemiş ancak Temmuz ayında ödenmesi gereken 2. taksiti ödemiştir. 2. taksit gelir vergisi için vade günü ödeme süresinin son günü olan 31 Temmuzdur. (resmi tatile rastlamıyorsa). Taksitin bu tarih itibarı ile ödenmemesi halinde 31 Temmuz 2004 ü takip eden 2005 takvim yılının başlangıcı zamanaşımının başlangıç tarihidir. Söz konusu kamu alacağı 2005 yılının başından itibaren 5 yıl(31.12.2009 a kadar) içinde tahsil edilemezse zamanaşımına uğrayacaktır.

IV.2 Sürelerin Uzaması Halinde Tahsil Zamanaşımının Başlangıcı

Mücbir sebep, zor durum, ölüm ve diğer nedenlerle sürelerin uzaması halinde tahsil zamanaşımı uzayan ödeme süresinin son gününü takip eden yılın başından başlayacaktır

Örnek:

A mükellefi 2004 yılı Mart ayı içinde vermesi gereken gelir vergisi beyannamesini 20 Martta ortaya çıkan bir mücbir sebep nedeniyle verememiştir. Mücbir sebep 10 Ocak 2005 te sona ermiştir. Bu halde mücbir sebep ortaya çıktığında 11 günlük beyanname verme süresi olan mükellef 21 Ocak 2005 tarihine kadar beyannamesini vermek durumundadır. Bu halde taksitlerin normal ödeme süreleri olan Mart ve Temmuz ayları geçmiş olduğundan her iki taksidinde beyanname verme süresi içinde (en geç 21 Ocak 2005'e kadar) ödenmesi gerekir. Böylece yeni vade günü 21 Ocak 2005 olacak ve tahsil zamanlaşımı 2006 yılının başından itibaren işlemeye başlayacaktır.

IV.3 İkmalen Re'sen ve idarece Tarh Edilen Vergilerde Tahsil Zamanlaşımının Başlangıcı

İkmalen ve re'sen ve idarece tarh edilen vergiler, taksit zamanlarından önce tahakkuk etmişse, taksit süreleri içinde, taksit süreleri kısmen veya tamamen geçtikten sonra tahakkuk etmişse geçmiş taksitler tahakkuk tarihinden başlayarak bir ay içinde ödenir.(VUK.md.112) Bir aylık sürenin son günü vade tarihi olup, tahsil zamanlaşımı bu günü takip eden yılın başından başlayacaktır

Örnek:

A mükellefinin 2002 takvim yılı hesapları incelenmiş ve matrah farkı tespit edilerek 2 milyar liralık re'sen tarhiyat yapılmıştır. Bu tarhiyata ilişkin Vergi ceza ihbarnamesi mükellefe 05 Mayıs 2004 yılında tebliğ edilmiş mükellef bir ay içinde dava açmadığından 05 Haziran 2004 tarihinde tarhiyat kesinleşmiştir. Bu tarih verginin tahakkuk tarihi olup bundan sonra bir aylık ödeme süresi vardır. Dolayısıyla verginin tamamı(normal taksit süreleri geçtiği için) 05

Temmuz 2004 e kadar ödenmelidir. Bu durumda vade günü 05 Temmuz 2004 olup tahsil zamanaşımı 2005 yılı başından itibaren işleme başlayacaktır.

Vergi mahkemesine dava açma dolayısıyla 2577 sayılı İdariYargılama Usul Kanununun 27/3 maddesi gereğince tahsili durdurulan vergilerden taksit süresi geçmiş olanlar, vergi mahkemesi kararına göre hesaplanan vergiye ait ihbarnamenin tebliği tarihinden itibaren bir ay içinde ödenir.(VUK. md.112) bir aylık sürenin son günü vade tarihi olup, tahsil zamanaşımı bu günü takip eden yılın başından başlayacaktır.

Örnek

A mükellefinin 2002 takvim yılı hesapları incelenmiş ve matrah farkı tespit edilerek 2 milyar liralık re'sen tarhiyat yapılmıştır. Bu tarhiyata ilişkin Vergi ceza ihbarnamesi mükellefe 05 Mayıs 2004 yılında tebliğ edilmiş mükellef bir ay içinde dava açmıştır. Vergi mahkemesi mükellefin aleyhine sonuçlanmış ve vergi mahkemesi kararı mükellefe 10 Eylül 2004 tarihinde tebliğ edilmiştir. Mükellef için bir aylık yasal ödem süresi 10 Ekim 2004 tarihinde dolduğundan vade günü 10 Ekim 2004 tarihidir. Bu halde tahsil zamanaşımı 2005 yılı başından itibaren işlemeye başlayacaktır.

IV.4 Uzlaşma Konusu Vergilerde Tahsil Zamanaşımını Başlangıcı

Uzlaşma vaki olduğunda uzlaşılan vergi ve cezalar uzlaşma tutanağının muhataba tebliğinden itibaren 1 ay içinde ödenir. Bu halde bir aylık sürenin son günü vade tarihi olup, tahsil zamanaşımı bu günü takip eden yılın başından başlayacaktır

Uzlaşma vaki olmadığında, mükellef dava yoluna başvurursa vade

tarihi dava konusu vergi ve cezalarda olduğu gibi belirlenir. Vergi mahkemesi kararına göre hesaplanan vergi ihbarnamenin tebliği tarihinden itibaren bir ay içinde ödenir. (VUK. md.112) bir aylık sürenin son günü vade tarihi olup, tahsil zamanaşımı bu günü takip eden yılın başından başlayacaktır Uzlaşma vaki olmadığında mükellef dava yoluna başvurmazsa, ek dava açma süresinin dolmasından sonraki bir ayın sonunda ödeme vadesi de dolmuş olur. Bu bir aylık sürenin son günü vade tarihi olup, tahsil zamanaşımı bu günü takip eden yılın başından başlayacaktır

Uzlaşmanın temin edilememesi halinde de durum aynıdır Bu halde de ek dava açma süresi vardır. Ek dava açma süresini takip eden bir aylık ödeme süresinin son günü vade tarihi olup, tahsil zamanaşımı bu günü takip eden yılın başından başlayacaktır

IV.5 Vergi Cezalarında Tahsil Zamanaşımının Başlangıcı

Cezaya karşı verhi mahkemesinde dava açılmamışsa dava açma süresinin bittiği tarihten itibaren bir ay içinde ödenir. Cezaya karşı dava açılmışsa, vergi mahkemesi kararı üzerine vergi dairesince düzenlenecek ihbarnamenin ilgiliye tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde ödenir. Görüldüğü gibi, ikmalen re'sen ve idarece tarh edilen vergilere uygulanan ceza kesinleşmesini izleyen bir ay içinde ödenir. Vergi aslının henüz vadesi gelmemiş taksitlerinin daha ilerde ödenecek olması ceza ödemesinin de geciktirilmesini gerektirmez. Bu nedenle cezalarda vade gününün ve dolayısıyla zamanaşımının başlangıç tarihini belirlenmesinde gerekli dikkat gösterilmelidir.

IV.6 Pişmanlıkla Beyan Edilen Matraha Ait Vergilerde Tahsil Zamanaşımının Başlangıcı

Vergi Usul Kanununun 371'inci maddesine göre pişmanlıkla beyan edilen matrahlara ait vergi mükellefin keyfiyeti haber verme tarihinden başlayarak 15 gün içinde ödenmesi gerekir.

Kanatimizce pişmanlıkla verilen beyannameler üzerinden hesaplanan vergi için yeni bir 15 günlük vade tarihi oluşmaktadır. 15 günlük sürenin son günü bu vergiler için vade günü olup, tahsil zamanasını ödeme süresinin son gününü takip eden yılın başından başlayacaktır.

IV.7 Gümrük Vergisi Alacaklarında Tahsil Zamanaşımının Başlangıcı

Gümrük vergisi ve resimlerinin asılları bakımından bilinen anlamda bir ödeme vadesi söz konusu değildir. Ödeme eşyanın gümrüklemesi ile ilgili bir şarttır. Beyannamenin tescilinden sonra, eşyanın gümrükten çekilmesinden vazgeçilmesi halinde, ödeme mükellefiyeti doğmamış olur. Dolayısıyla vergi ve resimlerin asılları bakımından, ödeme vadesinin önemi sonradan ilave olarak istenecek vergi ve resimlerde ortaya çıkar. 4458 sayılı Kanundan önce yürürlükte taşınmış 1615 sayılı Kanuna göre ödeme mükellefiyetinin doğması için, idari itiraz süresinin dolması veya idari itiraza gidilip red kararı alındığında vergi mahkemesinin idari işleme onay vermesi gerekmektedir.

1615 sayılı Kanundan sonra yürürlüğe giren 4458 sayılı Kanunda da idari itiraz esası korunmuştur. Ancak 198'inci maddesinde hiç alınmamış veya eksik alınmış gümrük vergilerinin yükümlüye tebliğinden itibaren on gün içinde ödenmesinin zorunlu olduğu, 242'inci maddesinde idari itiraz yoluna başvurulabileceği, 245'inci maddesinin son fıkrasında ise yükümlülerin kendilerine tebliğ edilen gümrük vergileri için idari yargı merciine başvurularının kararın idare tarafından uygulanmasını önlemeyeceği hükümlerine yer verilmiştir. Buna göre, idari itiraza gidilmiş ve devamında yargıya başvurulmuş olsa bile, ilave olarak talep edilen vergilerin yargı kararı beklenmeden ödenmesi durumu doğmuştur.³²

32 ÖZBALCI Yılmaz, Amme Alacaklarının Tahsil Usulu Hk. Kanun Yorum ve Açıklamaları, sf.37-38

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere hiç alınmamış veya eksik alınmış gümrük vergilerin idarece yükümlüye tebliğini takip eden 10'uncu gün bu vergilerin vade günüdür. Dolayısıyla tahsil zamanasını bu günü takip eden yılın başından başlayacaktır

IV.8 SSK Prim Alacaklarında Tahsil Zamanasının Başlangıcı:

506 sayılı Kanununun 80'inci maddesine göre İşveren, bir ay içinde çalıştırdığı sigortalıların primlerine esas tutulacak kazançlar toplamı üzerinden bu Kanun gereğince hesaplanacak prim tutarlarını ücretlerinden kesmeye ve kendisine ait prim tutarlarını da bu miktara ekleyerek en geç ertesi ayın sonuna kadar Kuruma ödemeye mecburdur. Bu durumda vade günü kesinti yapılan ayı takip eden ayın son günü olup, tahsil zamanasını ödeme süresinin son gününü takip eden yılın başından başlayacaktır

IV.9 Para Cezalarında Tahsil Zamanasının Başlangıcı:

Belediye cezaları, inzibati cezalar gibi adli mahkemelerce hükümlenen belli para cezaları da 6183 sayılı Kanuna göre tahsil edilir. Bunlarla ilgili olarak herhangi bir Kanunda ödeme vadesi belirtilmiş değildir. Dolayısıyla bu tür cezaların kendi prosedürü içinde kesinleşmesinden sonra, 6183 sayılı Kanununun 37'inci maddesine göre borçlusuna bir aylık ödeme vadesi verilmesi gerekir. Bu sürenin son günü borcun vade tarihi olup, tahsil zamanasını vade tarihini takip eden yılın başından başlayacaktır. Uygulamada bir aylık ödeme süresi dikkate alınmaksızın mükelleflere doğrudan ödeme emri gönderilebilmektedir. Kanaatimizce bunun zamanasının başlangıç tarihine bir etkisi bulunmamaktadır.

IV.10 Fonlarda Tahsil Zamanaşımının Başlangıcı

Savunma sanayi destekleme fonu ile ilgili 3238 sayılı Kanunun 15'inci maddesinde, mükellef ve sorumlu sıfatıyla ödenecek fonlar hakkında VUK ve 6183 sayılı Kanun hükümleri uygulanacağı açık olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla ile savunma sanayini destekleme fonu bakımından tahsil zamanaşımı kanunlarda belirtilen vade tarihini takip eden yılın başından itibaren başlayacaktır

Ödeme vadesi bakımından Kanunda belirleme yapılmamış fon ve benzeri yükümlülüklerde ise 6183 sayılı Kanunun 37'inci maddesine göre borçluya bir aylık ödeme vadesi verilmesi gerekir. Bu sürenin son günü borcun vade tarihi olup, tahsil zamanaşımı vade tarihini takip eden yılın başından başlayacaktır

V. TAHSİL ZAMANAŞIMININ KESİLMESİ

6183 sayılı Kanunun 103'üncü maddesine göre aşağıdaki hallerde zamanaşımı kesilir:

- 1) Ödeme,
- 2) Haciz tatbiki,
- 3) Cebren tahsil ve takip muameleleri sonucunda yapılan her çeşit tahsilat,
- 4) Ödeme emri tebliğı,
- 5) Mal bildirimini, mal edinme ve mal artmalarının bildirilmesi,
- 6) Yukarıdaki 5 sırada gösterilen muamelelerden herhangi birinin

kefile veya yabancı şahıs ve kurumlar mümessillerine tatbiki veya bunlar tarafından yapılması,

7) İhtilafli amme alacaklarında kaza mercilerince bozma kararı verilmesi,

8) Amme alacağının teminata bağlanması,

9) Kaza mercilerince icranın tehirine karar verilmesi,

10) İki amme idaresi arasında mevcut bir borç için alacaklı amme idaresi tarafından borçlu amme idaresine borcun ödenmesi için yazı ile müracaat edilmesi.

11) Amme alacağının özel kanunlara göre ödenmek üzere müracaatta bulunulması ve/veya ödeme planına bağlanması.

Kesilmenin rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılı başından itibaren zamanaşımını yeniden işlemeye başlar. Zamanaşımının bir bozma kararı ile kesilmesi halinde zamanaşımını başlangıcı yeni vade gününün rastladığı; amme alacağının teminata bağlanması veya icranın kaza mercilerince durdurulması hallerinde zamanaşımını başlangıcı teminatın kalktığı ve durma süresinin sona erdiği tarihin rastladığı; takvim yılını takip eden takvim yılının ilk günüdür

Bu maddede tahsil zamanaşımını kesen haller belirlenmektedir. Maddenin tedvini sırasında genel icra düzenlemesinde olduğu gibi borçluya borçluya “borçlu” sıfatını bildiren icrai muamelelerin zamanaşımını keseceği esastan hareket edilmekle beraber bu haller maddede tek tek sayılarak sınırlandırılmıştır. Buna göre zamanaşımını sadece maddedeki hallerin gerçekleşmesiyle kesilecektir.

Zamanaşımının kesilmesi halinde daha önce geçmiş olan süre orta-

dan kalkar ve zamanaşımının kesildiği tarihi takip eden takvim yılının başından yeniden işlemeye başlar.

Zamanaşımını kesen halleri ayrıntılı olarak inceleyeceğiz:

1) Ödeme

Ödeme 6183 sayılı Kanununun 40 ve 41'inci maddesindeki esaslar dahilinde yapılır Zira kanununa uygun şekilde yapılan ödeme, ancak bu yolla rızaen yapılan tahsil işlemini ifade eder (VUK. md.23)

Şayet ödeme hususi ödeme şekilleri uyarınca yapılmışsa(md.41) çekin tahsil dairesine veya bankaya verildiği; paranın bankaya veya postaneye yatırıldığı; münakele emri üzerine paranın tahsil dairesi hesabına geçtiği gün ödeme yapılmış sayılacağından, zamanaşımını da o gün kesilmiş sayılır. (6183 sayılı K. md.44)

Çek veya münakele emrinin herhangi bir sebeple tediye edilmemesi halinde amme alacaklısının borçluya karşı rücu hakkı saklı olduğundan (6183 sayılı K. md.42/2) bu hallerde zamanaşımının kesilmesinden söz edilemeyeceği açıktır(6183 sayılı K.md.44/2)

Öte yandan bazı amme alacakları özel kanunlardaki makbuz verilmesinden başka şekillerde ödenmesi halinde de kanuna uygun ödeme bahis konusudur. Pul yapıştırılması veya basılı damga vurulması şekilleri ile yapılan ödemelerde zamanaşımını keserler Damga vergisinde ve harçlarda durum böyledir.

2) Haciz Tatbiki

Borçlunun menkul, gayrimenkul malları ile alacak ve haklarına haciz tatbik edilmesi halinde de zamanaşımını kesilir(6183 sayılı K.md.64,77,78,79,88) buradaki haczin kati haczi ifade ettiğinin bi-

linmesinde yarar vardır. Bu haciz tabiri muaccel hale gelmiş amme alacaklarını kapsamaktadır

Teminat haczinin ve ihtiyati haczin bu fıkra ile herhangi bir ilişkisi yoktur. Zira Kanununun 103'üncü maddesinin 8'inci fıkraya hükmüne göre "amme alacağının teminata bağlanması" da zamanaşımını kesen haller arasında sayılmaktadır. 6183 sayılı Kanununun 10'uncu maddesi hükmüne göre teminat olarak gösterilen menkul ve gayrimenkul mallar haciz varakalarına müsteniden haczolunur. Diğer teminatlar için (para, bankalar tarafından verilen teminat mektupları, hazine tahvil ve bonoları, milli esham ve tahvilat, ve şahsi kefalet) böyle bir kural yoktur. İşin mahiyeti de bunu gerektirmektedir. Yani bunlar haciz işlemi yapılmadan alınan teminatları göstermektedir. 8'inci fıkraya hükmüne göre teminat istenmesi veya gösterilmesi halinde bir kısım teminatlar haciz varakalarına dayanılarak yapılan hacizlerle alınır. Bir kısım teminatlar için ise haciz işlemi yapılmadan teminat alınır veya kabul edilir. Örneğin para, Hazine tahvil ve bonoları v.b. vezne servisince alınarak vezne veya diğer mahfuz kasalarda muhafaza edilir.

Teminat amme alacağını güvence altına almak üzere usul kanunları (VUK ve 6183) ile belirtilen hallerde alınır. Yani bir kısım teminatların hacze dayanılarak kabul edilmesi hali ile, 103'üncü maddenin 2'inci fıkrasında yer alan ve zamanaşımının kesilmesi sonucunu doğuran "haciz tatbiki" işlemini birbirine karıştırmamak gerekir. Gösterilen teminatın tahsil dairesince kabul edilmesi işlemi; bazı ahvalde haciz tatbiki, bazı hallerde gösterilen teminatın fiilen alınarak tahsil dairesine sağlanması şeklinde gerçekleşir ve şahsi kefalette kanunen belli şekillere (hukuki işlemlere) uyulmak suretiyle tamamlanır.

Bu esas dahilinde, örneğin, 6183 sayılı Kanununun 9'uncu maddesine

gore alınmış olan bir teminatın zamanaşımını kesmesinden söz edilemez. Zira, bu maddeye dayanan teminatların menkul ve gayrimenkullerden sağlandığı ve bunların haciz varakalarına dayanılarak haczedilmek suretiyle güvence altına alındığı kabul edilse dahi ortada henüz tahakkuk etmiş bir amme alacağı da söz konusu olmadığına göre, zamanaşımının kesilmesi diye bir olayın cereyan etmesi sözkonusu değildir.

Zamanaşımının başlangıcını tayin için vadenin belli olması gerekir. Halbuki 9'uncu maddeye göre istenen teminat ile ilgili amme alacağı henüz tarh edilmemiştir. Tarh edilmiş olsa dahi henüz kesinleşmediği için vade belli değildir. Tahsil zamanaşımı, tahakkuk etmiş, yani ödenecek aşamaya gelmiş amme alacağı için kanunen belli ödeme süresinin son günü olan vadeye göre hesaplanacak ve ona göre kesilecektir. Bu da teminat haczinin zamanaşımını kesmeyeceğini gösterir.

Diğer taraftan amme alacağının korunmasına yönelik hükümlerden biri olan "ihtiyati haciz" i "haciz tatbiki" kavramı içinde değerlendirmek mümkün değildir. İhtiyati haciz kati hacze dönüştürülmedikçe; 6183 sayılı Kanununun 54 ve müteakip maddeleri uyarınca icrai takibata geçip(ödeme emri tebliğ ederek ödemeye veya mal bildiriminde bulunmaya davet edip, ödeme yapılmaması halinde mal bildiriminde bulunulmuşsa bu bildirimde gösterilen veya tahsil dairesince re'sen tespit edilen mallar üzerine) haciz tatbik ederek icrai takibatın ikinci aşamasına gelinerek amme alacağının cebren tahsili bu hacizle sağlanamaz. Yani amme bir amme alacağının korunmasına yönelik bir tedbirle zamanaşımı kesilmez.örneğin 6183 sayılı Kanununun 9'uncu maddesi gereğince teminat istenmesini mucip hallerin mevcudiyeti halinde hiç bir müddetle sınırlı olmaksızın uygulanan ihtiyati hacizle, ortada henüz tahakkuk etmiş, tahsili kabil

hale gelmiş, (vadesi belirmiş) bir amme alacağı yokken zamanaşımının kesilmesinden söz edilemez. Bu halde gösteriyor ki 103'üncü maddenin 2'inci fıkrasında öngörülen "haciz tatbiki" hükmü, kati ya da normal haczi ifade etmektedir.

3) Cebren Tahsil ve Takip Muameleleri Sonucu Yapılan Her Çeşit Tahsilat

6183 sayılı Kanununun 54'üncü maddesinde yazılı cebren tahsil şekilleri dairesinde yapılan her çeşit tahsilat (74'üncü maddeye dayanarak satılmak suretiyle paraya çevrilen her türlü mallardan sağlanan ve cebre dayanan her türlü tahsilat) da zamanaşımını kesen haller arasında yer almaktadır. 38'inci maddeye göre amme borçlusu tarafından, rızaen yapılan ödemeyi, birinci fıkra hükmüne dahil etmek gerekir. Doğal olarak teminatın paraya çevrilmesi suretiyle yapılan(kefilin takibi suretiyle yapılan tahsilat dahil) tahsilatla borçlunun iflasını istemek suretiyle yapılan tahsilat da 3'üncü fıkra kapsamındadır ve bu hallerde de zamanaşımını kesilir

4) Ödeme Emri Tebliği

Bilindiği üzere icrai takibat ödeme emrinin tebliği veya ödeme emri mahiyetindeki ödeme cetvelinin indirilmesi tarihinde başlamaktadır. İşte bu gibi haller tahsil zamanaşımını kesilmesine yol açmaktadır.

Öte yandan, iflas yolu ile takipte, İcra ve İflas Kanununun 155'inci maddesine göre düzenlenen ve tahsil dairesinin iflas talebinde ihtiva eden ve amme borçlusunun merkezi muamelelerinin bulunduğu icra dairesince tebliğ edilecek ödeme emri de tahsil zamanaşımını keser.

5) Mal Bildirimi, Mal Edinme ve Artmalarının Bildirilmesi

6183 sayılı Kanununun 59'uncu maddesine göre mal bildiriminde bulunulması ve aynı Kanununun 61'inci maddesine göre mal edinme ve artmalarının bildirilmesi de tahsil zamanaşımını kesen hallerdendir

6) Yukarıdaki 5 Sırada Gösterilen Muamelelerden Herhangi Birinin Kefile Veya Yabancı Şahıs ve Kurumlar Mümessillerine Tatbiki veya Bunlar Tarafından Yapılması,

Amme borçlusu kavramına giren bu kişiler hakkında icrai takibat 57'inci madde hükümleri dairesinde yapılır. Bu itibarla, 6183 sayılı Kanunun rızaen ödemeye müteallik 40 ve 41'inci maddeleri ile cebren tahsile ilişkin 54 ve müteakip maddeleri uyarınca yapılan her türlü tahsilat, bu kişilere haciz tatbiki ve ödeme emri tebliği ve bu kişilerin mal bildiriminde bulunmaları ve mal edinme ve artmalarını bildirmeleri tahsil zamanaşımını keser

7) İhtilaflı Amme Alacaklarında Kaza Mercilerince Bozma Kararı Verilmesi

Kaza mercilerince bozma kararı verilmesi de zamanaşımını kesen sebepler arasında sayılmıştır. Zamanaşımının kesilmiş sayılması için sadece bozma kararı verilmiş olması yeterli değildir, bu kararın borçluya tebliğ edilmiş olması da gerekir. Zira, gerekçesinde zamanaşımının borçluya borçluluk sıfatını bildiren muamelelerle kesileceği ifadesi yer almaktadır. Buna göre, zamanaşımının kesilmesi için zamanaşımının borçluya tebliğ edilmesi şartı da aranmalıdır

8) Amme Alacağının Teminata Bağlanması

Amme alacağının teminata bağlanması halinde de zamanaşımını kesilmektedir. Ancak, burada bir nokta önemlidir. Sadece teminatın gös-

terilmiş olması kafi değildir. Gösterilen teminatların, teminatın nevine göre; ya haciz tatbiki veya fiilen amme borçlusundan alınarak veznede veya kasada saklanması veya şahsi kefalette olduğu gibi kefilin veya kefillerin kabul edilmesi ve bunlara ait hukuki işlemlerin tamamlanması suretiyle amme alacağının güvence altına alınması gerekir.

9) Mahkemece Yürütmenin Durdurulmasına Karar Verilmesi

Kaza mercilerince icranın tehirine(yürütmenin durdurulmasına) karar verilmesi de zamanaşımını kesen sebepler arasında sayılmıştır. Kaza mercileri sırasıyla vergi mahkemeleri, idare mahkemeleri, bölge idare mahkemeleri ve Danıştaydır.

10) İki Amme İdaresi Arasında Mevcut Bir Borç İçin Alacaklı Amme İdaresi Tarafından Borçlu Amme İdaresine Borcun Ödenmesi İçin Yazı İle Müracaat Edilmesi.

Amme idarelerinden alacaklı olanın borçlu olana yazıyı tebliğ etmiş olması gerekir. Sadece müracaat yazısı yazılmış olması zamanaşımını kesmez.

11) Amme Alacağının Özel Kanunlara Göre Ödenmek Üzere Müracaatta Bulunulması ve/veya Ödeme Planına Bağlanması

Amme alacaklarının yeniden yapılandırılmasına ilişkin özel kanunlar gereğince bugüne kadar uygulanmakta olan düzenlemelerde borçların yeniden vadelenendirilmeleri 6183 sayılı Kanunun tahsil zamanaşımını ile ilgili hükümleri uyarınca belirli vadeli borçların zamanaşımına uğramaları sonucunu beraberinde getirebilmektedir.

Yapılan bu düzenleme ile, özel kanunları gereği borçlarını yeniden yapılandırmak üzere başvuruda bulunan, ancak ödeme yapmayan

mükelleflerden aranılacak olan kamu alacaklarının tahsilinde ortaya çıkabilecek bu sorunun çözümlenmesi amaçlanmaktadır

VI. ZAMANAŞIMINI KESİLMESİNİN DOĞURDUĞU SONUÇLAR

Zamanaşımı yukarıda sayılan hallerin gerçekleşmesi halinde kesildikten sonra yeni 5 yıllık tahsil zamanaşımı süresi; kesilmenin gerçekleştiği takvim yılını takip eden takvim yılından başlar

Ancak maddenin son fıkrası hükmüne göre;

a- Zamanaşımının bir bozma kararı ile kesilmesi halinde zamanaşımı başlangıcı yeni vade gününün rastladığı takvim yılını izleyen takvim yılının ilk günüdür

Örnek:

A mükellefinin 2002 takvim yılı hesapları incelenmiş ve matrah farkı tespit edilerek 2 milyar liralık re'sen tarhiyat yapılmıştır. Bu tarhiyata ilişkin Vergi ceza ihbarnamesi mükellefe 05 Mayıs 2004 yılında tebliğ edilmiş mükellef bir ay içinde dava açmış ve davayı kazanmıştır. Bunun üzerine vergi dairesi Danıştay'a başvurmuş ve Danıştay vergi mahkemesi kararını bozarak tarhiyatı onaylamıştır. Danıştayın bozma kararı mükellefe 20 Kasım 2004 de tebliğ edilmiş ve 6183 sayılı Kanununun 372inci maddesine göre bir aylık ödeme süresi verilmiştir. Bu halde tahsil zamanaşımı vade günü olan 20 aralık 2004 tarihini takip eden 2005 takvim yılının başından başlayacaktır.

b- Amme alacağının teminata bağlanması veya mahkemelerce yürütmeyi durdurma kararı verilmesi durumunda zamanaşımının baş-

langıcı teminatın kalktığı ve durma süresinin sona erdiği tarihin rastladığı takvim yılını izleyen takvim yılının ilk günüdür

Uygulamada tereddüt uyandıran husus, teminatın hangi hallerde kalkmış sayılacağıdır Maddede buna dair açık bir hüküm yoktur. Değerlendirmenin alınan teminatın niteliğine ve buna uygulanan muamelenin şekline göre yapılması gerekir. Örneğin teminat şartlı ve bir süreye bağlı olarak alınmış olabilir Banka teminat mektupları ve şahsi kefalet duruma örnek teşkil eder. Eğer süreli bir teminat mektubu söz konusu ise sürenin bitmesiyle teminat sona ermiş olur. Nakit, bono, milli esham ve tahvilat gibi tahsil idaresince fiilen teslim alınmak suretiyle vezne veya kasada saklanan teminatlar amme borçlusuna tahsil dairesince iade edildiğinde kalkmış olur.

Teminatın usulüne uygun olarak paraya çevrilmesi durumunda kalkmış olacağı tabiidir.

VII. ZAMANAŞIMININ İŞLEMESİ

6183 sayılı Kanununun 104'üncü maddesi hükmüne göre aşağıda belirtilen sebepler nedeniyle borçlunun hakkında takibat yapılmasına imkan yoksa bu hallerin devamı müddetince zamanaşımı işlemez.

- 1) Borçlunun yabancı memlekette bulunması,
- 2) Hileli iflas etmesi
- 3) Terekesinin tasfiyesi

Zamanaşımı, işlememesi sebeplerinin kalktığı günün bitmesinden itibaren başlar veya durmasından evvel başlamış olan cereyanına devam eder.

Maddede zamanaşımı durduran diğerk bir deyişle işlememesine neden olan durumlar sayılmıştır Maddede sayılan durumların gerçekleşmesi halinde borçlu hakkında takibat yapılması fiilen ve hukuken mümkün değildir. Bu nedenle bu hallerin devamı süresince tahsil zamanaşımı işlemeyecektir. Zamanaşımı işlememesinin (durması) kesilmeden farkı; kesilmede kesilmenin gerçekleştiğı takvim yılını takip eden takvim yılı başından itibaren yeni bir 5 yıllık zamanaşımı süresi söz konusudur. Zamanaşımının işlememesi veya durması halinde ise işlememe veya durma halinin meydana gelişine kadar geçmiş olan zamanaşımı süresinin de işlememe veya durma halinin kalkmasından sonra yeniden işlemeye başlayacak olan zamanaşımı süresine eklenmesi suretiyle 5 yıllık zamanaşımı süresi hesaplanır.

Diğerk taraftan, 506 sayılı Kanununun 80'inci maddesine göre yangın, su baskını ve deprem gibi tabii afete uğrayan ve bunu belgeleyen işverenler ile isteğe bağı sigorta ve topluluk sigortasına devam edenlerin hadisenin vukua geldiğı tarihten itibaren üç ay içinde talepte bulunmaları halinde mevcut prim borçları ile afetin meydana geldiğı tarihten itibaren tahakkuk edecek üç aylık prim borçları hadisenin vuku bulduğı tarihten itibaren bir yıla kadar ertelenebilir.

Prim borcunun ertelendiğı bu sürede zamanaşımından sayılmaz ve ertelenen kısmına gecikme zammı uygulanmaz.

VIII. TAHSİL ZAMANAŞIMI İLE İLGİLİYARGI KARARLARI

1) Ödeme emrinin bağı bulunduğu alacağın zamanaşımına uğraması nedeniyle iptalinde yasaya aykırılık bulunmadığı Hakkında: %10 tamamlayıcı emekli keseneğinin tevkiğ edilmemesi sebebiyle

çkarılan ödeme emrinin, bağı bulunduğu alacağın 6183 sayılı Ya - sanın 102'inci maddesine göre zamanasına uğramış olduğu ge - rekçesiyle İtiraz Komisyonu tarafından iptalinde isabetsizlik bulun - madığından davanın reddine karar verilmiştir.(Danıştay 12. Daire, E.1967/1029, K.1967/2268)

Davanın konusunu, 1943-1944 yılları vergi borcundan dolayı tan - zim ve tebliğ edilen ödeme emri üzerine, mükellefin eşyaları üzeri - ne 14.11.1958 tarihinde tatbik edilen haciz muamelesi sebebiyle açılan istihkak davasının tahsil zamanasını durudurup durdur - mayacağı hususu teşkil etmektedir. 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanununun 102'inci maddesi, amme alaca - ğının vadesinin rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılı başın - dan itibaren 5 yıl içinde tahsil edilmezse zamanasına uğrayaca - ğını, aynı Kanununun 103'üncü maddesinin 2'inci bendi haciz tatbiki - nin zamanasını keseceği, son fıkrası da kesilmenin rastladığı tak - vim yılını takip eden takvim yılı başından itibaren zamanasının yeniden işlemeye başlayacağını hükme bağlamıştır.

Mükellefin eşyaları üzerine 14.11.1958 tarihinde tatbik edilen ha - ciz muamelesi üzerine, annesi ve eşi tarafından Asliye Hukuk Mah - kemesinde bir istihkak davası açılmış olması tahsil zamanasını durduran veya kesen hallerden bulunmamaktadır.

Bu arada her ne kadar mükellefe ait izmir 1404 plakalı bir otomo - bilin trafik kaydına 27.06.1962 tarih ve 319 sayılı haciz şerhi işlen - miş ise de, bu haciz menkul malların haczine dair sözü geçen Ka - nunun 77 ve müteakip maddeleri uyarınca usulüne uygun olarak yapılmış bir haciz mahiyetinde olmadığından zamanasının bu se - beple kesildiği yolunda Vergi Dairesince ileri sürülen defî de varit görülmemiştir.

Mükellefin eşyaları üzerine 14.11.1958 tarihinde tatbik edilen haciz muamelesi sebebiyle kesilen zamanaşımı süresi mezkur 103'üncü maddenin son fıkrası gereğince 01.01.1959 tarihinden itibaren yeniden başlayacağına göre yukarıda 102'inci maddede yazılı 5 yıllık tahsil zamanaşımı süresi 01.01.1964 tarihinde sona ermiş bulunmaktadır.

Bu bakımdan mükellefin eşyaları üzerine mururuzaman hadis olduktan sonra yeniden 23.09.1965 tarihinde tatbik edilen dava konusu haciz muamelesinde kanuna uygunluk görülmemiştir.

Davanın bu sebeple kabulü ile dava konusu 23.09.1965 tarihli haciz muamelesinin iptaline oy çokluğu ile karar verildi.(D.D.K., E.1966/56, K.1966/1653)

2) Ödeme taahhütnamesi amme alacağının tahsil zamanaşımını kesen teminat niteliğinde değildir: 6183 sayılı Kanununun 103. maddesinin 8. bendinde, amme alacağının teminata bağlanmasının zamanaşımını keseği belirtilmiş, maddenin son paragrafında ise amme alacağının teminata bağlanması halinde, zamanaşımının teminatın kalktığı tarihin rastladığı takvim yılının ilk gününden itibaren başlayacağı hükme bağlanmıştır.

...

Uyuşmazlık konusu olayda ise ithalat sırasında tahakkuk ettirilen vergiler, Gümrük Yönetmeliğinin 1554 maddesinde sayılanlardan herhangi bir karşılığında teminata bağlanmamış olup, 87/2 sayılı İhracata Teşvik Tebliğinin 24. maddesinin (f) bendi uyarınca ödeme taahhütnamesi alınma nedeniyle tahsil edilmemiştir.

Dolayısıyla, gerek 6183 sayılı Kanununun 10. maddesinde, gerek gümrük Yönetmeliğinin 1554. maddesinde sayma suretiyle belirti -

len ve teminat olarak kabul edilenlerden olmadığı anlaşılan ödeme taahhütname karşılığında tahsil edilmeyen vergilerin teminatl bir alacak olduğunun kabulü mümkün değildir. (Danıştay 7. Daire 14.10.1997 tarih, E.1996/766, K.1997/3438 sayılı karar)

3) Banka teminat mektupları ile teminata bağlanan alacak teminat mektuplarının geçerlilik süresi boyunca zamanaşımına uğramaz: 6183 sayılı Amme Alacaklarının tahsil Usulü Hakkında Kanunun 102'nci maddesinde; "Amme alacağının, vadesinin rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılı başından itibaren 5 yıl içinde tahsil edilmezse zaman aşımına uğrayacağı" hükme bağlanmakta, aynı Kanunun "zamanaşımının kesilmesi" başlığını taşıyan 103 üncü maddesinde ise; amme alacağının teminata bağlanmasının zamanaşımını keseceği öngörülmüş bulunmaktadır. Yine aynı maddenin son fıkrasında; amme alacağının teminata bağlanması halinde, zamanaşımının teminatın kalktığı tarihin rastladığı takvim yılını izleyen takvim yılı başından itibaren yeniden işlemeye başlayacağı hükmü yer almıştır.

Dava konusu olayda da 13.5.1957 gün ve 1320 sayılı ve 15.4.1957 gün ve 780 sayılı beyannameler kapsamı eşyaya ait gümrük vergi ve resimleri teminata bağlandığından, yukarıda sözü edilen 103 üncü madde uyarınca, teminatın kalkmadığı sürece zamanaşımının işlemeyeceği tabiidir. Süresiz olarak verildiği ihtilafsız bulunan teminat mektuplarının mevzuatta aksine düzenleyici bir hüküm yer almadıkça zamanaşımına uğraması sözkonusu olmadığından teminat mektuplarının konusu olan borcun ödenmesi yolunda davacı Bankaya yapılan bildiri kamu alacağının muacceliyet kesbetmesine neden olamaz. (Danıştay 7. Daire, E.1976/690, K.1977/3035 sayılı karar)

4) Mahsuben yapılan tahsilat, tahsil zamanaşımı süresini keser: Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında 6183 Sayılı Kanununun 102. Maddesinde “Amme alacağı vadesinin rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılı başından itibaren 5 yıl içinde tahsil edilmez - se zamanaşımına...” uğrayacağı hükme bağlanmış ise de, aynı Ka - nunun 103. maddesinde sayılan hallerin vukuu halinde zamanaşımının kesileceği, diğer bir deyişle maddede yazılı işlemlerin biri - nin yapılmış olması halinde evvelce işlemiş bulunan süreler hiç na - zara alınmadan o tarihten itibaren yeni bir 5 yıllık zamanaşımı sü - renin işlemeye başlayacağı kabul edilmiş bulunmaktadır.

Olayda en son 24.12.1965 tarihinde 432.326 sayılı makbuz ile yü - kümlüden 493,20 lira gelir vergisi tahsil edilmek suretiyle işlemek - te olan zamanaşımı kesilmiş bulunduğu ve iptali istenen haciz iş - lemi de, bu tarihten itibaren 5 yıllık zamanaşımı içinde 23.2.1970 tarihinden yapıldığının anlaşılmasına binaen dava konusu işlemde kanuna aykırı bir yön bulunmadığından davanın reddine oybirliği - le karar verildi. (Danıştay 4. Daire, 18.02.1975 tarih, E.1973/6131, K.1975/617 sayılı karar)

5) Başka bir alacakla ilgili ödeme emri zamanaşımını kesmez: Uyuşmazlık; vadeleri 31.7.1967 ve 30.11.1967 olan amme alacağı - na ilişkin ödeme emrinin ilan tebliğinin usulüne uygun olup ol - madığı ve alacağın tahsil zamanaşımına uğrayıp uğramadığı husus - larının tesbitine ilişkin bulunmaktadır.

Ödeme emrine vaki itiraz, amme alacağının 234 lirasının A Malmü - dürlüğü tarafından tahsil edilmesi ve ödeme emrinin 13.12.1972 ta - rihinden itibaren tebliğ olunması gerekçe gösterilerek itiraz komis - yonu tarafından red edilmiş ise de; davacı tarafından temyiz dilek - çesine ekli olarak ibraz olunan belgelerden söz konusu 234 liranın ihtilaf konusu vergi alacağı ile ilgili bulunmadığı, 1971 yılı beyanı -

nın düzeltilmesi dolayısıyla B Vergi dairesi Müdürlüğü hesabına tahsil olunduğu anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan amme alacağının 10.009 liranın üzerinde bulunması nedeniyle ödeme emrinin Ankara ve İstanbul'da neşredilen gazetelerden birinde de ilan olunması gerektiği halde Vergi Usul Kanununun bu hükmüne riayet olunmadığı, adresinin hiçbir zaman Vergi Dairesi Müdürlüğüne itilaf dışında bulunmadığı yolundaki yükümlü iddialarının da kararda karşılanmadığı görülmektedir.

Bu nedenlerle, yukarıda belirtilen hususlarda tartışılarak yeniden bir karar verilmek üzere itiraz komisyonu kararının bozulmamasına, oybirliğiyle karar verildi. (Danıştay 4. Daire, 23.09.1974 tarih, E.1973/5999, K.1974/3187 sayılı karar)

6) Gecikme zammı asulla birlikte zamanaşımına uğrar: 6183 sayılı Kanunun 102. maddesi, amme alacağının, vadesinin rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılı başından itibaren 5 yıl içinde tahsil edilmezse zamanaşımına uğrayacağı hükmünü ihtiva etmekte, 1. maddesinde de gecikme zamları fer'i amme alacağı olarak tavsif edilmektedir.

Bu durumda, vergi aslı zamanaşımına uğradığı takdirde, gecikme zamlarının da asla tabi olarak zamanaşımına uğrayacağı tabiidir.

İhtilaf konusu olayda ise, tahsil zamanaşımına başlangıç olarak amme alacağının vadesinin rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılı esas alınarak, verginin rızaen dahi olsa ödendiği tarihte zamanaşımına uğramış olup olmadığı araştırılarak neticesine göre gecikme zamları hakkında karar verilesi gerekirken, verginin kesinleşme tarihinin nazara alınması suretiyle verilen kararda kanun hükümlerine uyarlık görülmediğinden davanın kabulüyle, itiraz komisyonu kararının bu bakımdan bozulmasına oybirliğiyle karar ve -

rildi. (Danıştay 7. Daire, 14.10.1967 tarih, E.1967/183, K.1967/2291 sayılı karar)

7) Amme alacağının tahsili için yükümlüye ödeme emrinin tebliği ile zamanaşımının kesileceği hakkında: 1953 yılında Ziraat Bankası tarafından Maliyeye devredilen amme alacağı hakkında 1.1.1954 tarihinde işlemeye başlayan süre aşımı, 1958 yılında borçluya tebliğ olunan ödeme emriyle kesilmiş olduğuna ve böylece 1.1.1959 tarihinden itibaren yeniden 5 yıllık tahsil süresi doğduğuna ilişkin İtiraz Komisyonu Kararında mevzuata aykırılık görülmediğinden davanın reddine karar verilmiştir. (Danıştay 12. Daire, 23.12.1965 tarih, E.1965/156, K.1965/1630 sayılı karar)

8) İhracat sayılan yurt içi teslim konusuna ait gümrük vergileri yasa ve gümrük yönetmeliği kapsamında sayılan teminatlardan birine bağlanmıyorsa 5 yıllık tahsil zamanaşımına tabi olduğu hakkında

İstemin Özeti: ... Giriş Gümrük Müdürlüğünde tescilli 09.06.1988 gün ve 13386 sayılı gümrük giriş beyannamesi kapsamında ithal olunarak, 87/2 sayılı İhracatı Teşvik Tebliğinin 42/h maddesi uyarınca ihracat sayılan yurt içi teslim konusuna ait edilecek eşyaya ait ithalde alınması gereken katma değer vergisinin faizi ile birlikte istenilmemesine ilişkin ... Giriş Gümrük Müdürlüğününün 06.10.1994 gün ve MUAFA-8/182 (15198)-11232 sayılı işlemi; Gümrük Kanununun 86. maddesi açıklandıktan sonra, söz konusu madde hükmüne göre davalı idarece, ithalatın yapıldığı 08.06.1988 tarihinden itibaren 3 yıl içinde uyumsuzluğa konu verginin istenilmesi gerekirken, 06.10.1994 tarihinde istenilmesinde yasaya uyarlık görülmediği, öte yandan, davacının taahhüt hesabının kapatılmış olması, ithalde alınan diğer vergi ve resimleri yönünden muafiyetten yararlandırılmış bulunması karşısında, katma değer vergisinin gecikme faizi ile

birlikte istenilmesinde isabet görülmediği gerekçesiyle iptal eden İstanbul 8. Vergi Mahkemesinin 08.11.1995 günlü, E: 1994/2213; K: 1995/1540 sayılı kararının; 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 16. ve 19. maddeleri karşısında, davacı tarafından yapılan ithalatın katma değer vergisi muafiyetinden yararlandırılmayacağı, bu itibarla, söz konusu ithalata ait katma değer vergisinin, Gümrük Kanununun 176. maddesinin 1. fıkrası uyarınca faizi ile birlikte istenilmesinde kanuna aykırılık bulunmadığı, öte yandan, olayda, vergiler teminata bağlandığından zamanaşımının söz konusu olmadığı, ileri sürülerek bozulması istenilmektedir.

...

Türk milleti adına Hüküm veren Danıştay Yedinci Dairesince işin gereği görüldü: Dosyanın incelenmesinden, davacı şirketin 09.06.1988 gün ve 13386 sayılı beyanname kapsamı eşyaları, 27.11.1987 gün ve 87/4-1996 sayılı ihracatı teşvik belgesine istinaden ithal ettiği, ithal sırasında tahakkuk ettirilen katma değer vergisinin mükellefince beyanname üzerinde, "itirazım yoktur" şerhi ile tebellüğ edildiği, söz konusu verginin ihracatı teşvik belgesinin özel şartlar bölümünün 3. paragrafında yer alan "belge kapsamında ithal edilecek maddeler için ödeme taahhütnamesi alındığından ithal sırasında teminat aranmayacaktır." ibaresi uyarınca teminata bağlanmadığı, Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının 11.02.1993 gün ve 18689 sayılı yazısı ile, davacıya ait teşvik belgesine istinaden ithal edilen malların yurt içi teslim ve satışa konulduğunun bildirilmesi üzerine, söz konusu eşyalara ait katma değer vergisi ile birlikte, Gümrük Kanununun 176. maddesinin 1. fıkrasına göre hesaplanan faizin, davaya konu 06.10.1994 gün ve MUAFA-8/182 (15198)-11232 sayılı işlemi ile istenildiği anlaşılmıştır.

1615 sayılı Gümrük Kanununun 88. maddesinde, ödenmeyen güm -

rük vergisi ve diğer vergilerle, gerek bunlara müteallik, gerekse bu kanuna göre karara bağlanmış para cezalarının Amme Alacakları -nın Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre gümrük idare -since kovuşturulacağı belirtilmiş, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun "Tahsil Zamanlaşımı" başlıklı 102. maddesinin 1. fıkrasında ise, amme alacağının, vadesinin rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılı başından itibaren 5 yıl içinde tahsil edilmezse zamanlaşımına uğrayacağı hükmü yer almıştır.

Olayda da, 09.06.1988 tarih ve 13386 sayılı gümrük giriş beyannamesi kapsamında ithal edilen eşyalara ait katma değer vergisinin tahakkuk ettirilerek, aynı gün beyanname üzerinde imzası alınmak suretiyle mükellefine tebliğ edildiği, bu suretle tahakkuku kesinleşen verginin, 6183 sayılı Kanunun yukarıda açıklanan 102. maddesi hükmü uyarınca, vadesinin rastladığı 1988 takvim yılını takip eden 1989 yılı başından itibaren 5 yıl içinde, en son 31.12.1993 tarihine kadar tahsili gerekirken, bu süre geçtikten sonra 06.10.1994 günlü işlem ile istenilmesinde kanuna uyarlık bulunmamaktadır.

Davalı idarenin, uyuşmazlığa konu verginin teminata bağlanmış olması nedeniyle zamanlaşımının işlemeyeceği yolundaki iddiasına gelince; 6183 sayılı Kanunun 102. maddesinde tahsil zamanlaşımına ilişkin düzenlemeye yer verildikten sonra, 103. maddesinde de, zamanlaşımını kesen haller 10 bent olarak sayılmıştır. Anılan maddenin 8. bendinde, amme alacağının teminata bağlanmasının, zamanlaşımını keseceği belirtilmiş, maddenin son paragrafında ise, amme alacağının teminata bağlanması halinde, zamanlaşımının, teminatın kalktığı tarihin rastladığı takvim yılının ilk gününden itibaren başlayacağı hükme bağlanmıştır.

Gümrük Kanununun "Muayene ve Teminat" başlıklı 121. maddesinde, girişte gümrük idaresi tarafından, beyanların incelenerek temi -

nata bağlanması gereken vergilerle eşyanın ayniyetlerini denetleme yarayacak niteliklerinin tespit olunacağı, ilgililerin eşya nevinin en yüksek tarifesi üzerinden teminat vermeyi isterse o yolda işlem yapılacağı hükme bağlanmış, Gümrük Kanununun Uygulanmasına Dair Gümrük Yönetmeliğinin 1554. maddesinde ise, gümrük işlemleri sırasında teminat alınmasına gerek görülen hallerde, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 10 uncu maddesinde sayılanlardan, aşağıda gösterilenlerin teminat olarak idarece kabul olunacağı belirtildikten sonra, kabul olunacak teminatlar 7 bent halinde sayılmıştır.

Uyuşmazlık konusu olayda ise, ithalat sırasında tahakkuk ettirilen vergiler, Gümrük Yönetmeliğinin 1554. maddesinde sayılanlardan herhangi biri karşılığında teminata bağlanmamış olup, 87/2 sayılı İhracatı Teşvik Tebliğinin 24. maddesinin (f) bendi uyarınca, ödeme taahhütname alınması nedeniyle tahsil edilmemiştir.

Dolayısıyla, gerek 6183 sayılı Kanununun 10. maddesinde, gerek Gümrük Yönetmeliğinin 1554. maddesinde sayımla suretiyle belirtilen ve teminat olarak kabul edilenlerden olmadığı anlaşılan ödeme taahhütname karşılığında tahsil edilmeyen vergilerin teminatlı bir alacak olduğunun kabulü mümkün değildir.

Bu itibarla, davaya konu işlemin yukarıda açıklanan gerekçeyle iptali gerekirken, yazılı gerekçeyle iptali yolundaki mahkeme kararında isabet bulunmamakta ise de, karar sonucu itibarıyla yerindedir.

Açıklanan nedenlerle, temyiz isteminin reddine, mahkeme kararının ONANMASINA, 14.10.1997 gününde oybirliği ile karar verildi. (7. Daire E. 1996-766 K.1997 /3438 14.10.1997 tarihli Kararı)

ONBİRİNCİ BÖLÜM

6183 SAYILI KANUNA GÖRE HÜKÜMSÜZ SAYILMADA ZAMANAŞIMI

I. KANUNİ DÜZENLEMELER

6183 sayılı Kanunun “Amme Alacağıın Korunmasına İlişkin Hükümleri” arasında yer alan 26'ncı maddesine göre aynı Kanunun 27, 28, 29 ve 30'uncu maddelerde sözü geçen tasarrufların vukuu tarihinden **beş yıl geçtikten sonra** mezkur maddelere istinaden dava açılmayacağı hükme bağlanmıştır

I.1 Bağışlama ve İvazsız Tasarruflar

Söz konusu Kanunun “İvazsız tasarrufların hükümsüzlüğü” başlıklı 27'inci madde hükmü aşağıdaki gibidir:

‘Amme alacağını ödememiş borçlulardan, müddetinde veya hapsen taziyikına rağmen mal beyanında bulunmayanlarla, malı bulunmadığını bildiren veyahut beyan ettiği malların borcuna kifayetsizliği anlaşılanların ödeme müddetinin başladığı tarihten geriye doğru iki yıl içinde veya ödeme müddetinin başlamasından sonra yaptıkları bağışlamalar ve ivazsız tasarruflar hükümsüzdür”

Kanunun “Bağışlama sayılan tasarruflar” başlıklı takip eden 28'inci maddesinde ise 27'inci maddenin tatbiki bakımından aşağıdaki tasarrufların bağışlama sayılacağı belirtilmiştir:

1) Üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan hısımlarıyla, eşler ve ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) sıhri hısımlar arasında yapılan ivazlı tasarruflar;

2) Kendi verdiği malın, akdin yapıldığı sıradaki değerine göre borç lunun ivaz olarak pek aşağı bir fiyat kabul ettiği akitler,

3) Borçlunun kendisine yahut üçüncü bir şahıs menfaatine kaydı hayat şartıyla irat ve intifa hakkı tesis ettiği akitler.

I.2 Hükümsüz Sayılan Diğer Tasarruflar

Kanunun 29 uncu maddesinde ise “Hükümsüz sayılan diğer tasarruflar” ın neler olduğu sıralanmıştır

Amme alacağını ödemeyen borçlulardan müddetinde veya hapsen tazyıkına rağmen mal beyanında bulunmayanlarla, malı bulunmadığını bildiren veyahut beyan ettiği malların borcuna kifayetsizliği anlaşılanların ödeme müddetinin başladığı tarihten geriye doğru iki yıl içinde veya ödeme müddetinin başlamasından sonra yaptıkları tasarruflardan aşağıda belirtilenler hükümsüzdür.

1) Borçlunun teminat göstermeyi evvelce taahhüt etmiş olduğu hal-ler müstesna olmak üzere borçlu tarafından mevcut bir borcu temin için yapılan rehinler,

2) Borca karşılık para veya mutat ödeme vasıtalarından gayri bir suretle yapılan ödemeler,

3) Vadesi gelmemiş bir borç için yapılan ödemeler.

I.3 Amme Alacağının Tahsiline İmkan Bırakmamak Maksadıyla Yapılan Tasarruflar

Kanun 30'uncu maddesinde ise “Amme alacağının tahsiline imkan bırakmamak maksadıyla yapılan tasarruflar” belirtilmiştir:

Buna göre, borçlunun malı bulunmadığı veya borca yetmediği takdirde amme alacağının bir kısmının veya tamamının tahsiline imkan

bırakmamak maksadıyla borçlu tarafından yapılan bir taraflı muamelelerle borçlunun maksadını bilen veya bilmesi lazım gelen kimselerle yapılan bütün muameleler tarihleri ne olursa olsun hükmüsüzdür.

II. ZAMANAŞIMINI (HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE) MAHİYETİ

Yukarıda belirtilen maddelerde(27,28,29,30) öngörülen tasarrufların gerçekleştiği tarihten itibaren 5 yıl geçtikten sonra iptal davası açılması mümkün değildir Her ne kadar madde hükmü zamanaşımı deyimi itibariyle düzenlenmişse de, buradaki sürenin “hak düşürücü süre” olduğu kabul edilmektedir. Kanunda süreyi kesen veya durduran sebepler ile ilgili olarak herhangi bir belirleme yapılmamış olması da bunu ayrıca teyit etmektedir. Öte yandan, hüküm, İcra İflas Kanununun 284'üncü madde hükmüne tekabül etmektedir. Anılan 284'üncü madde hükmü de “hak düşürücü müddet” başlığı ile düzenlenmiştir³³.

5 yıllık süre hak düşürücü bir süre olmakla beraber, borçlunun batıl bir tasarrufla mülkünden çıkardığı malı henüz teslim etmediği durumlarda kendi nezdinde yapılacak hacze karşı açılacak istihkak davasında, alacaklı tahsil dairesinin süre ile kayıtlı olmaksızın, müdafaa yolu ile iptal iddiasında bulunabileceği kabul edilmektedir.³⁴

Özellik teşkil eden bir diğer durum, 5 yıllık sürenin 27 ve 29'uncu maddelerdeki 2 yıllık süre ile ne şekilde bağdaştırılacağıdır 27 ve 29'uncu maddelerde yer alan süreler 26'ıncı maddeye göre daha özel olduğundan bu sürelerin dolmuş olması halinde, ilgili buldukları iptal nedenleri açısından 26'ıncı maddede öngörülen 5 yıllık sürenin

33 ÖZBALCI Yılmaz, Amme Alacaklarının Tahsil Usulu Hk. Kanun Yorum ve Açıklamaları, sf.321

34 M.R.Belgesoy, İcra İflas Hukuku, Cilt 2, sf.103

uygulanamayacağı, Yargıtay 13'üncü Hukuk Dairesinin 23.09.1974 tarih 2101/2073 sayılı kararındaki değerlendirmenin de bu şekilde olduğu ifade edilmektedir³⁵.

III. HÜKÜMSÜZ SAYILMADA ZAMANAŞIMI İLE İLGİLİYARGITAY KARARI

*6183 sayılı Kanun uyarınca kamu alacağından dolayı en geç, tasarrufun yapıldığı tarihten itibaren 5 yıl içinde iptal davası açılabilir, bu sürenin hak düşürücü süre olduğu hakkında: İcra İflas Kanununun 284'üncü maddesinde ve bunu karşılığı olan Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 26'ncı maddesinde söz konusu edilen müddet zamanaşımı değil, hak düşürücü nitelik taşımaktadır. Her ne kadar bu maddelerin başlıklarında (matlaplarında) zamanaşımı tabiri kullanılmış ise de 538 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sırasında İİK'nun 284'üncü maddesinin başlığı "**hak düşürücü müddet**" olarak düzenlenmiş fakat 6183 sayılı Kanundaki yanlış ibare düzeltilmeyerek devam edegelmiştir.maddenin yazılışı ve kullanılan ibare, müddetin zamanaşımı değil hak düşürücü süre olduğunu açıkça gösterdiğinden, madde başlığında "zamanaşımı" ibaresinin kullanılmış olması sonucu değiştirmez. Böyle hak düşürücü nitelik arzeden sürenin mahkemece re'sen dahi ele alınarak incelenmesi gerekir. Binaenaleyh, kararın (zamanında dermeyan edilmeyip tevsii mahiyeti iddianın incelenemeyeceğiene) mütedair gerekçesinde isabet yoktur. Ancak; tasarruf 20.11.1963 tarihinde yapılmış, davanın açıldığı 16.11.1965 tarihine kadar 26'ncı maddede yazılı 5 yıldan ibaret süre geçememiş bulunduğundan, bu noktaya değinen temyiz itirazı varit görülmedi.(Yrg. İİD.13.06.1967; E.5742, K.5952)*

35 ŞİMŞEK Edip, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Kanunu Şerhi, EKA Yayınları 1990, sf. 221

ONİKİNCİ BÖLÜM

KARAPARA AKLAMA SUÇUNDA ZAMANAŞIMI

I. KARAPARA AKLAMA SUÇUNUN TANIMI

4208 sayılı Karaparanın Önlenmesine Dair Kanununun 2'inci maddesinde **karapara aklama suçu** şu şekilde tanımlanmıştır: “*Karapara aklama suçu Türk Ceza Kanununun 296'ncı maddesinde belirtilen haller haricinde, bu maddenin (a) bendinde sayılan fiillerin işlenmesi suretiyle elde edilen karaparanın elde edenlerce meşruiyet kazandırılması amacıyla değerlendirilmesi, bu yolla elde edildiği bilinen karaparanın başkalarınca iktisap edilmesi, bulundurulması, elde edenlerce veya başkaları tarafından kullanılması, kaynak veya niteliğinin veya zilyet ya da malikinin değiştirilmesi, gizlenmesi veya sınır ötesi harekete tabi tutulması veya bu hareketin gizlenmesi, yukarıda belirtilen suçların hukuki sonuçlarından failin kaçmasına yardım etmek amacıyla kaynağının veya yerinin değiştirilmesi veya transfer yoluyla aklanması veya karaparanın tespitini engellemeye yönelik fiilleri,*” ifade eder.

II. KARAPARA AKLAMA SUÇUNUN CEZASI

4208 sayılı Kanununun 7'inci maddesine göre Karapara aklama suçu fiillerini işleyenler iki seneden beş seneye kadar hapis ve aklanan karaparanın bir katı ağır para cezasıyla cezalandırılır ve nemaları da dahil olmak üzere karapara kapsamındaki mal ve değerler ile bunların ele geçirilememesi halinde bunlara tekabül eden mal varlığının müsaderesine de hükmolunur.

Karapara, terör suçlarından veya Türkiye'ye ithali veya Türkiye'den ihracı kanunla yasaklanmış herhangi bir madde veya eşya kaçakçılığından elde edilmiş veya suç yukarıda belirtilen terör suçlarına kaynak sağlamak amacı ile işlenmiş ise birinci fıkra hükmüne göre faile verilecek hapis cezası dört seneden az olamaz.

Suçun;

a) Karaparanın aklanması maksadıyla teşekkül vücuda getirenler ile idare edenler veya teşekküle mensup olanlar tarafından,

b) Görevi sebebiyle memur ve kamu görevlileri ile 3182 sayılı Bankalar Kanununa, 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanununa, 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununa, 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanuna, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa, Ödünç Para Verme İşleri ile Özel Finans Kurumlarının Kurulması, Faaliyetleri ve Tasfiyelerine İlişkin Esas ve Usulleri düzenleyen mevzuata göre faaliyet gösteren kurumlarda çalışanlar tarafından,

c) Şiddet veya tehditle veya silah kullanarak,

işlenmesi halinde hükmolunacak cezalar, ayrıca bir misli artırılır

Bu suçların tüzel kişilik bünyesinde işlenmesi halinde, üçüncü fıkranın (a) bendi hükmünün uygulanmadığı durumlarda, fiili gerçekleştiren yöneticiler hakkında da aynı cezalara hükmolunmakla birlikte, tüzel kişiler de beşyüzmilyonliradan beşmilyar liraya kadar para cezası ile cezalandırılır

Karapara aklama suçunun, usul veya füruu veya karı-koca veya kardeşlerden biri tarafından karaparanın kaynaklandığı suçları gizlemek amacıyla işlenmesi halinde bu ceza, yarısından üçte ikisine kadar indirilir.

III. KARAPARA AKLAMA SUÇLARINDA ZAMANAŞIMI SÜRESİ

4208 sayılı Kanunun 8'inci maddesine göre Karapara aklama suçlarının kovuşturulmasında zamanaşımı süresi **onbeş yıldır**.

Maddede belirtilmiş olmasa da zamanaşımı fiilin işlendiği günden itibaren başlaması gerekir.

Daha önce 10 yıl olan zamanaşımı süresi, karapara suçlarına ilişkin kovuşturmalar suçun niteliği, organize oluşu ve uluslararası boyutu nedeniyle uzun zaman alabildiğinden, 5020 sayılı Kanunun 16'ncı maddesi ile "onbeş" yıla çıkarmıştır³⁶

IV. KARAPARA AKLAMA SUÇLARINDA ZAMANAŞIMININ KESİLMESİ

4208 sayılı Kanunun 8'inci maddesine göre dava açılması zamanaşımını keser

³⁶ www.tbmm.gov.tr (5020 sayılı Yasanın 16'ncı maddesinin gerekçesi)

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İŞ HUKUKUNDA ZAMANAŞIMI

I. İŞÇİ ÜCRET ALACAKLARINDA ZAMANAŞIMI

4857 sayılı İş Kanununun 32'nci maddesine ücret şöyle tanımlanmıştır: “Genel anlamda ücret bir kimseye bir iş karşılığında işveren veya üçüncü kişiler tarafından sağlanan ve para ile ödenen tutardır.”

Yargıtayın çeşitli kararlarına göre İşçi ücretleri; normal ücret, fazla çalışma ücreti, hafta tatili ve genel tatil ücreti, yıllık izin ücreti, kişisel sözleşme veya toplu sözleşmelerde kararlaştırılmış olan ücret zamları, ikramiye, yemek ve servis ücretleri, yakacak ve giyim yardımları, bayram ve izin harçlıkları ve değişik biçimlerde kararlaştırılmış olan her türlü işçilik haklarıdır.

Ücret, kural olarak, Türk parası ile işyerinde veya özel olarak açılan bir banka hesabına ödenir. Ücret yabancı para olarak kararlaştırılmış ise ödeme günündeki rayice göre Türk parası ile ödenebilir.

4857 sayılı Kanunun 32'inci maddesine göre ücret alacaklarında zamanaşımı süresi **beş yıldır**.

II. İŞÇİ ÜCRET ALACAKLARINDA ZAMANAŞIMININ BAŞLANGICI

İşçilik haklarında zamanaşımının başlangıcı, her bir ücret unsuru için hakkın doğduğu gün veya önceden kararlaştırılan ödeme günü-

dür. Örneğin ücretlerde ödeme günü genellikle işledikten sonra veya ay sonundadır. Kural olarak, her türlü ücret alacağı için zamanaşımı süreleri, hizmet sözleşmesinin devamı süresince işler. Bu nedenle, açılan bir davada, davalı işveren zamanaşımını ileri sürmüştüğü takdirde, her bir ücret alacağı için “ödenmesi gerektiği gün” saptanarak dava tarihinden geriye doğru beş yıllık zamanaşımı süresinin dolup dolmadığına bakılır. Eğer aradan beş yıl geçmişse, süresi dolan ücret unsuru yönünden davalının zamanaşımını savunması dikkate alınır.

III. İŞÇİ ÜCRETLERİNDE ZAMANAŞIMININ İŞLEMEDİĞİ HALLER

1) Ev Hizmetlerinde Çalışan İşçilerin Ücret Alacakları

Ev hizmetlerinde çalışan işçilerin ücret alacakları, hizmet sözleşmesi sürerken zamanaşımına uğramaz. Borçlar Kanununun 132'inci maddesinin 4'üncü bendine göre, hizmet sözleşmesi devam ettiği sürece hizmetçilerin alacakları hakkında zamanaşımı işlemez, durur.

2) Sözleşmenin Sona Ermesi Halinde İzin Ücreti İçin Zamanaşımı

4857 sayılı İş Kanununun 59'uncu maddesine göre iş sözleşmesinin, herhangi bir nedenle sona ermesi halinde işçinin hak kazanıp da kullanmadığı yıllık izin sürelerine ait ücreti, sözleşmenin sona erdiği tarihteki ücreti üzerinden kendisine veya hak sahiplerine ödenir. Bu ücrete ilişkin zamanaşımı iş sözleşmesinin sona erdiği tarihten itibaren başlar.

Eski 1475 sayılı İş Kanununun 56'ıncı maddesinde zamanaşımına ilişkin açık bir hüküm mevcut değildi. Yeni Yasaya böyle bir hüküm

eklenmesinde Yargıtay kararları etkili olmuştur. Örneğin Yargıtay bir kararında “ yıllık ücretli izin alacağı, hizmet sözleşmesinin feshi ile doğar. Bu durumda beş (5) yıllık zamanaşımı süresinin fesih tarihinden başlatılması gerekir” demektedir.³⁷ Bu karar Yargıtay Hukuku Genel Kurulunun bir kararıyla da teyid edilmiştir.³⁸ Söz konusu kararda “ yıllık ücretli izin hakkının işçi tarafından istenmemesi veya işverence kullanılmaması bunun alacağı dönüşmesine neden olmayacağı gibi, dinlenme hakkından vazgeçerek ücretin istenmesi olanağında yoktur Yıllık ücretli iznini kullanan işçiye izin dönemine ilişkin ücretin izne başlamadan önce peşin ödenmesi ve - ya avans verilmesi gerekir. Yıllık ücretli izin hakkı, hizmet akdinin işçi veya işveren tarafından feshi veya işçinin ölümü ile izin ücreti alacağına dönüşür. Bu nedenle akdin feshi ile doğan yıllık izin ücreti alacağının zamanaşımı süresinin fesih tarihinden başlaması gerekir. Somut olayda dava fesih tarihinden itibaren beş (5) yıllık zamanaşımı içerisinde açılmıştır Davacının kullanmadığı yıllık izinlerin tümünün hüküm altına alınması gerekir” denilmiştir

3) Gemi Adamlarının Tazminat ve Ücret Alacaklarında Zamanaşımı

Gemi adamlarının hizmet sözleşmelerinden doğan alacakları hakkında bazı kitaplarda yer alan “TTK 1235/3, 1259 ve 1261 maddelerine göre gemi adamlarının ücret alacakları hizmet ve iş ilişkisinin bittiği tarihten başlayarak bir (1) yıllık zamanaşımına bağlıdır” açıklaması yanlış ve yanıltıcıdırDoğrusu genel iş kanununda olduğu gibidir: yani zamanaşımı süreleri, kıdem ve ihbar tazminatında 10 yıl ve ücret alacaklarında **beş yıldır**.³⁹

37 Yargıtay 9. Hukuku Dairesi, 20.11.1997 gün ve15366-19470 sayılı Karar

38 Yargıtay Hukuku Genel Kurulu, 05.07.2000 gün ve E.2000/9 - 1079K.2000/1103 Karar

39 ÇELİK Ahmet Çelik, Tazminat ve Alacaklarda Zamanaşımı, Legal Yayıncılık, sf. 322

Yargıtayın bu konuda ‘Türk Ticaret Kanununun 1259'uncu maddesinin 1'inci fıkrasında yazılı 1 yıllık zamanaşımı, aynı Kanunun 1235'inci maddesi uyarınca gemi adamlarının hizmet ve iş sözleşmelerinden doğan alacaklarının bir rüçhan hakkı olarak gemi bedeli üzerindeki talepleri ile ilgili olup, genel olarak, hizmet ve iş sözleşmelerinden doğan ücret alacakları Borçlar Kanununun 125'inci maddesi uyarınca **beş yıllık** zamanaşımına tabidir” demektedir.⁴⁰

IV. KIDEM TAZMİNATINDA ZAMANAŞIMI

Kıdem tazminatının kaç yıllık zamanaşımına tabi olduğu yasada gösterilmemiştir. Ancak yargı kararlarında ve doktrinde bunun işçi ticreti kavramı içinde düşünülemeyeceği, bu nedenle Borçlar Kanununun 126'ıncı maddesinin uygulanamayacağı, kıdem tazminatının ya sadan doğmuş bir hak olması ve Borçlar Kanununun 125'inci maddesinde “bu Kanunda başka hüküm bulunmuyorsa her dava **on senelik** zamanaşımına tabidir” denilmesi karşısında kıdem tazminatı zamanaşımının on (10) yıl olacağı biçimindedir⁴¹

Kıdem tazminatına uygulanacak zamanaşımının başlangıcı, 1475 sayılı İş Kanununun 14'üncü maddesinde⁴² açıklanan nedenlerle iş sözleşmesinin sona erdiği gündür. Bu nedenler:

- a) işveren tarafından sözleşmenin haksız feshi
- b) işçi tarafından sözleşmenin haklı feshi

40 Yargıtay 9. Hukuku Dairesi, 01.10.1990 gün ve 6166-9791 sayılı Karar

41 ÇEMBERCİ Mustafa, İş Kanunu Şerhi, 1986,sf.512-513

42 4857 sayılı yeni iş kanununun 120'nci maddesine göre 1475 sayılı İş kanununun 14'üncü maddesi hala yürürlüktedir

- c) İşçinin askere gitmesi
- d) işçinin yaşlılık veya malüllük aylığı almak amacıyla işten ayrılması
- e) kadın işçinin evlilik nedeniyle işten ayrılması
- f) işçinin ölümü nedeniyle sözleşmesinin sona ermesi

Bu nedenlerden herhangi birinin ortaya çıktığı gün kıdem tazminatına ilişkin zamanaşımının başlangıcı olacaktır Kıdem tazminatı bu tarihten itibaren ve 10 yıl içinde istenmemesi halinde işverene karşı açılacak bir davada davalı işverenin zamanaşımı defini ileri sürebilecektir.

V. HİZMETLERİN BİRLEŞTİRİLMESİ DURUMUNDA KIDEM TAZMİNATINDA ZAMANAŞIMI

Hizmetlerin birleştirilmesi durumunda eski dönem çalışmaları zamanaşımına uğramaz. Bu konu ile ilgili olarak verilen bir yargıtay kararında “işçinin akdinin feshedilip daha sonra yeniden işe alınması durumunda, önceki dönem çalışmaları yönünden zamanaşımının işlemeyeceğine” hükmedilmiştir⁴³. Başka bir Yargıtay kararında da “Hizmet süresinin birleştirilmesi suretiyle kıdem tazminatı ödenmesi isteğine ilişkin davalar zamanaşımına bağlı değildir” denilmiştir.⁴⁴

43 Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 21.02.1995 gün 16560-5227 sayılı Karar

44 Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 05.10.1987 gün 7828-8824 sayılı Karar

VI. İHBAR TAZMİNATLARINDA ZAMANAŞIMI

İhbar tazminatlarında uygulanacak zamanaşımı konusunda da iş Kanununun da hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla Borçlar Kanununun 125'inci maddesindeki on yıllık zamanaşımı ihbar tazminatı taleplerinde de geçerli olacaktır. Her ne kadar ihbar tazminatının ücret mi tazminat mı olduğu zaman zaman tartışılabilirse de Yargıtay kararlarında ve doktrindeki yaygın görüş ‘yasalarda özel hüküm bulunmayan durumlarda Borçlar Kanununun 125'inci maddesindeki **on yıllık** zamanaşımının uygulanacağı’ yönündedir⁴⁵

İhbar tazminatlarında zamanaşımının başlangıç tarihi iş sözleşmesinin haksız fesih tarihidir.

VII. İŞ HUKUKUNDA ZAMANAŞIMI İLE İLGİLİ YARGI KARARLARI

*Davacı, fazla mesai ücret farkı, hafta tatili ücret farkı, istihsal farkı, bayram, ilave tediye, ikramiye ve sair farklarının ödetilmesine karar verilmesini istemiştir. Yerel mahkeme, isteği hüküm altına almıştır. Hüküm süresi içinde davalı avukatı tarafından temyiz edilmiş olmakla, dosya incelendi, gereği konuşulup düşünüldü: **Karar:** 1- Dosyadaki yazılara, toplanan delillerle kararın dayandığı kanuni gerektirici sebeplere göre, davalının aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan temyiz itirazları yerinde değildir. 2- Davacı, 31.12.1984-06.11.1987 tarihleri arasında gerçekleşen kimi işçilik hakları için 04.02.1992 tarihli dilekçe ile dava açmıştır. Davalı ise süresinde zamanaşımı definde bulunmuştur. Davacı 04.02.1992 ta -*

45 ÇELİK Ahmet Çelik, a.g.e., Sf. 319

*rihinde açıldığına göre beş yıllık zamanaşımına tabi olan istekleri - nin 04.02.1987 tarihinden öncesi zamanaşımına uğradığının kabu - lü ile bu tarihten 06.11.1987 tarihine kadar doğan haklarının hü - küim altına alınması gerekir. Bu husus üzerinde durulmadan söz ko - nusu tüm süreye ait isteklerin hükiim altına alınmış olması isabetsiz olup, bozmayı gerektirmiştir. **Sonuç :** Temyiz olunan kararın yuka - rıda gösterilen nedenle **Bozulmasına**, peşin alınan temyiz harcının istek halinde ilgiliye iadesine 20.11.1995 gününde oybirliğiyle ka - rar verildi. (Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, E.1995-17818, 20/11/1995 tarihli Karar)*

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SSK MEVZUATINDA ZAMANAŞIMI

I.KAPSAM

506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununda hak kazanılan bazı gelir ve aylıklar için zamanaşımı süresi öngörülmüştür. Öte yandan kurumca verilen idari para cezaları içinde tahakkuk zamanaşımı niteliğinde zamanaşımı süresi tespit edilmiştir. Tahakkuk edip ancak ödenmeyen pirim borçları için tahsil zamanaşımı süresi ise 6183 sayılı Kanunda belirlenmiştir. Aşağıda bu süreleri ayrıntılı olarak inceleyeceğiz.

II. BAZI GELİR VE AYLIKLARIN TALEP EDİLMESİNDE ZAMANAŞIMI

II.1. İş Kazaları Meslek Hastalıkları ve Ölüm Sigortalarından Hak Kazanılan Gelir ve Aylıklarda Zamanaşımı

İş Kazası ve Meslek Hastalığının Tanımı

İş Kazası: 506 sayılı Yasanın 11 /A maddesinde “iş kazası” aşağıdaki hal ve durumlardan birinde meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedence veya ruha arızaya uğratan olaydır:

- a) Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada,
- b) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş dolayısıyla,

c) Sigortalının, işveren tarafından görev ile başka bir yere gönderilmesi yüzünden asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,

d) Emzikli kadın sigortalının çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,

e) Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere toplu olarak götürülüp getirilmeleri sırasında,

Meslek Hastalığı: 506 sayılı Kanununun 11/B maddesinde “meslek hastalığı” sigortalının çalıştırıldığı için niteliğine göre tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, sakatlık veya ruhi arıza halleridir.

506 sayılı Kanuna göre tespit edilmiş olan hastalıklar listesi dışında herhangi bir hastalığın meslek hastalığı sayılıp sayılmaması üzerine çıkabilecek uyuşmazlıklar, Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulu'nca karara bağlanır.

Zamanaşımı Süresi

506 sayılı Kanununun 99'uncu maddesine göre söz konusu Kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde,

-iş kazalarıyla

-meslek hastalıkları ve

-ölüm sigortalarından

hak kazanılan gelir ve aylıklar hakkı doğuran olay tarihinden itibaren beş (5) yıl içinde istenmezse zamanaşımına uğrar. Bu durumda olanların gelir ve aylıkları yazılı istek tarihini takibeden aybaşından itibaren başlar.

II.2. Diğer Haklar İle Hastalık ve Analık Sigortasından Doğan Haklar İçin Zamanaşımı

506 sayılı Kanununun 99'uncu maddesine göre, iř kazalarıyla meslek hastalıkları sigortasından kazanılan diğer haklar ile hastalık ve analık sigortalarından doğan haklar ise, hakkı doğuran olay tarihinden itibaren **beř yıl** içinde istenmezse dūřer.

II.3. Geçici İş Görmezlik denegi ve Herhangi Bir Döneme İlişkin Gelir veya Aylık İçin Zamanaşımı

506 sayılı Kanununun 99'uncu maddesine göre, geçici iş görmezlik denegini veya herhangi bir döneme ilişkin gelir veya aylığını **beş yıl** içinde almayanların, söz konusu denek, gelir veya aylıkları ödenmez.

II.4. Doğum Yardımı İçin Talep Suresi

506 sayılı Kanununun 47'inci maddesine gore doğum yardım parası alabilmek için, doğumun ** ay** içinde Kuruma bildirilmesi şarttır.

II.5. Yaşlılık Aylığı Bağlanmasında Grev ve Lokavtta Geçen Sürelerin Borçlanılması İçin Başvuru ve deme Süreleri:

506 sayılı Kanununun 60'ıncı maddesinin F bendinde yaşlılık aylığı bağlanmasında sigortalıların grev ve lokavtta geçen süreleri, grev ve lokavttın sona ermesinden itibaren altı ay içinde kendilerinin veya hak sahiplerinin yazılı talepte bulunmaları halinde ve söz konusu Kanununun 78'inci maddesi ile belirlenen prime esas kazancın alt ve st sınırları arasında olmak suretiyle, talep tarihindeki tutarı üzerinden hesaplanacak malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primini tebliğ tarihinden itibaren **altı ay** içinde ödemeleri şartı ile borçlandırılır

III. İŞVERENE KARŞI AÇILACAK TAZMİNAT DAVALARINDA ZAMANAŞIMI

Borçlar Kanununun 125'inci maddesine hükmüne göre İş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle işverene karşı açılacak maddi ve/veya manevi tazminat davalarında zamanaşımı on (10) yıldır

IV. ZAMANAŞIMININ BAŞLANGICI

- a) Ölümlü davalarda zamanaşımının başlangıcı kural olarak olay tarihidir.
- b) Bedensel zararlarda, sürekli işgörmezliğe ilişkin kesin raporun öğrenildiği tarih zamanaşımının başlangıcı olacaktır. Eğer bedensel zararda değişen ve gelişen bir durum varsa, bu gelişimin son bulunduğu, en son kontrol kaydından sonra işgörmezlik oranının keskinleştiği tarih 10 yıllık sürenin başlangıcı olacaktır.
- c) Bedensel zararın zaman içinde artması durumunda, işgörmezlik oranında her artış yeni bir dava ve yeni bir on yıllık zamanaşımı süresinin başlangıcı olacaktır.
- d) Meslek hastalığı kesin biçimde saptanıp kurumca işgörmezlik oranı bildirilmediği sürece zamanaşımı işlemeyiz. Ne zaman ki hastalık belli olmuştur, o zaman on yıllık zamanaşımı süresi işlemeye başlar.
- e) Meslek hastalığı da zaman içinde artış gösterebilir. Her artış yeni bir dava nedeni yeni bir on yıllık zamanaşımı süresinin başlangıcı olacaktır.
- f) İşçinin meslek hastalığından ölmesi halinde haksahipleri için

maddi ve manevi tazminat hakkı doğar. Bu halde dava zamanaşımının başlangıç tarihi içinin ölüm günüdür.

V. ZAMANAŞIMININ BAŞLANGICINA İLİŞKİN YARGI KARARLARI⁴⁶

1) İş kazası sonucu sürekli işgörmelik kaybına uğrayan işçinin açtığı maddi ve manevi tazminat davasında, Borçlar Kanunu 125'inci maddesindeki 10 yıllık zamanaşımının, haksız eylemin vuku bulduğu tarihten değil, sigortalı işçide oluşan sürekli işgörmelik oranının olduğu tarihte başlaması gerekir. (Yargıtay 21.HD. 23.03.1999, 1998/9048- 1999/1982)

2) Uğradığı meslek hastalığı sonucu malul kalan işçinin, artan maluliyet sebebiyle işverene karşı açtığı tazminat davasında 10 yıllık zamanaşımının başlangıcı, maluliyet artışının hekim raporuyla tespit edildiği tarihtir.(Yargıtay 9.HD.30.03.1996,2336-7539)

3) Zamanla artan meslek hastalığında hastalığın her artış kaydettiği tarihin yeni bir zamanaşımının başlangıcı sayılması, ve maluliyet derecesinin karşılığı olan gelir kaybının 10 yıllık zamanaşımına uğramayan miktarının tahsiline karar verilmesi gerekir.(Yargıtay HGK 18.10.1970, E.1970/9 26 K 635)

4) Meslek hastalığı nedeniyle maluliyet derecesinin her artış kaydedişi, zararların istenmesine ilişkin yeni bir zamanaşımı istenmesine tabi, yeni bir olgudur. Her maluliyet derecesinin zamanaşımı, bu derecenin kesinleştiği tarihten başlar. Davacının meslek hastalığı -

46 ÇELİK Ahmet Çelik, a.g.e, sf. 330

nın ilk tespit tarihi 29.06.1956 ise de, bu tarihte maluliyet derecesi belli değildir. Maluliyet derecesinin her artış kaydediği zararların istenmesine ilişkin yeni bir zamanaşımına tabi olacak yeni bir ol - gudur. Ve her maluliyet derecesine ilişkin zamanaşımının başlangıç tarihi bu derecenin kesinleştiği tarihtir. Davacının işgörmelik de - recesi 16.06.1958 tarihinde saptanmış, ve dava 15.08.1966 tarihin - de açılmıştır. Kuşkusuz dava tarihinden geriye doğru 10 yıl dışında maluliyet derecesi belli ise uğranılan zararlara ilişkin dava kesimi zamanaşımına uğrar. Ancak olayda %40 maluliyet derecesine iliş - kin rapor tarihinden dava tarihine kadar 10 yıl geçmediğinden za - manaşımından sözedilmez.(Yargıtay HGK. 21.09.1977 gün 1976/10 -2004E. 1977/739 K.)

VI. SSK ve BAĞ-KUR RÜCU DAVALARINDA ZAMANAŞIMI

VI.1.SSK Rucu Davaları ve Zamanaşımı

SSK tarafından sigortalı işçiye veya hak sahiplerine bağlanan gelir - lerin peşin değerleri üzerinden işverene veya üçüncü kişilere karşı açılan geri alma davalarına Borçlar Kanununun 125'inci maddesin - deki 10 yıllık zamanaşımı uygulanır Bunun dayanağı Borçlar Kanu - nunun 332/2'inci maddesi olup, zamanaşımının başlangıcı aynı Ka - nunun 128'inci maddesine göre belirlenir. Buna göre, iş kazası ve - ya meslek hastalıkları sigorta kolundan işçiye veya hak sahiplerine bağlanan gelirlerde kanun, kararname ve katsayı değişiklikleri ne - deniyle yapılacak artışların her biri için yeni bir on yıllık zamanaş - mı, kurum yetkili organlarının gelir bağlama onay tarihinden itiba - ren işlemeye başlayacaktır. Bu süreler sonsuza kadar uzayabilecek - ken 01.07.1994 gün ve 3-4 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Ka - rarı ile çözüm bulunmuş, 506 sayılı Kanunun 26'ncı maddesinin 1'inci fıkrasını değiştiren 20.06.1987 gün ve 3395 sayılı Kanunun

2'inci maddesi ile tazminat tutarına tavan sınırı konularak denge sağlanmıştır.

VI.2 Bağ-Kur Rucu Davalarında Zamanaşımı

Bağ-Kur rucu davaları yönünden ise 20.06.1987 gün ve 3396 sayılı Kanunun Ek Geçici 23'üncü maddesi ile ilk bağlanan gelirin peşin değerinden sonra artan gelirler için rucu davası açılması olanağı ortadan kaldırılmış ve kesin sınır konulmuştur

VI.3 Sigorta Rucu Davalarında Zamanaşımı ile İlgili Yargı Kararları

1) *Sigorta ödencesini ödeyen sigortacının zarara yol açan kişiye karşı, sigorta ettirenin ardılı sıfatıyla açacağı davanın zamanaşımı, sigorta ettirenin aynı kişiye açabileceği davanın zamanaşımına bağlıdır ve aynı tarihte başlar. (17.01.1972 gün ve 2/1 sayılı içtihadı Birleştirme kararı)*

2) *İşçi Sigortalı Kurumununun zarardan sorumlu olanlara karşı açacakları rucuen ödence davalarındaki zamanaşımı süresi, sigortalının o kişilere karşı açabileceği davalardaki zamanaşımı süresi - ne tabidir. (31.03.1954 gün ve 18/11 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı)*

İş kazası ve meslek hastalıklarına maruz kalan sigortalılara ya da bunların hak sahiplerine, iş kazası ve meslek hastalıkları sigortası kolundan, Sosyal Sigortalar Kurumunca bağlanan gelirlerde; Kanunun kararname ve katsayı değişikliği nedeniyle yapılacak artışların 506 sayılı Kanununun 26/1 maddesi çerçevesinde, sorumlulardan geri istenebileceği, bu bağlamada açılacak rucu davalarının Kanundan doğan ve temelinde geri alma hakkı bulunan ve kendine özgü nitelikte haleflik hukuki temeline dayandığı ve 10 yıllık akdi za-

manaşımına tabi olduğu ve zamanaşımının, her bir gelir artışının Kurum'un yetkili organlarınca onaylandığı tarihten itibaren başla - yacağı.(01.07.1994 gün ve 3/3 Sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı)

3) Davada uyumsuzluk konusu olan husus, zamanaşımının oluşup oluşmadığı, ve 506 sayılı Kanununun 9 ve 10'uncu maddeleri çerçeve - sinde işveren aleyhine açılan rucu davalarının hangi tür zamanaşımına tabi olduğudur. Aynı Yasanın 26'ıncı maddesine dayanan rucu davaları 10 yıllık zamanaşımına tabidir. Haksız fiile ilişkin zamana - şımı süresinin 506 sayılı yasanın 9 ve 10'uncu maddelerine daya - nan davalarda uygulanması mümkün değildir. Bu davalarda 10 yıl - lik zamanaşımına tabidir, ve başlangıcı gelir artışının kurumun yet - kili organlarınca onaylandığı tarihtir. (Yargıtay Hukuk Genel Kuru - lu 18.03.1998, E.1998/10-229 K.234)⁴⁷

VII. TESPİT DAVALARINDA HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE

VII.1. Kanun Hükmü

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 79'uncu maddesinin 8'inci fıkrasına göre "Yönetmelikle tespit edilen belgeleri işveren tarafın - dan verilmeyen veya çalıştıkları Kurumca tespit edilemeyen sigor - talılar, çalıştıklarını hizmetlerinin geçtiği yılın sonundan başlayarak 5 yıl içerisinde mahkemeye başvurarak alacakları ilam ile ispatla - yabilirlerse, bunların mahkeme kararında belirtilen aylık kazanç toplamları ile prim ödeme gün sayıları nazara alınır"

⁴⁷ ÇELİK Ahmet Çelik, a.g.e, sf. 331-332

VII.2. Tesbit Davasının Koşulları

- a) “Tespit davasının” konusu, işçinin işyerindeki çalışmalarının sigortaya bildirilmemiş ve primlerinin ödenmemiş olması
- b) Hizmet tespiti davası açan işçi, bu işyerinde “zaman” ve “bağımlılık” unsurlarını içerecek biçimde “işçi” olarak çalıştığını kanıtlamalıdır
- c) İşyeri 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu kapsamında veya kapsama alınacak nitelikte bir işyeri olmalıdır
- d) İşçi bu işyerinde kesintisiz çalışmış olmalı, veya aralıklı çalışmış ise, tespitini istediği dönem için Yasada öngörülen dava açma süresini geçirmemiş olmalıdır

VII.3. Tesbit Davasında Süre

- a) Yasada 5 yıllık bir dava açma süresi öngörülmüş olup, bu süre öğetide ve Yargıtay kararlarında **hak düşürücü** süre olarak nitelenmektedir.
- b) 5 yıllık dava açma süresi, Yasa hükmüne göre, işçinin **isten ayrıldığı yılın sonundan başlayarak** hesaplanacaktır. Bu demektir ki, eğer işçi işyerinden ayrılmadan (çalışmakta iken) tespit davası açmış ise süre söz konusu olmayacaktır.
- c) İşçinin aynı işyerinde veya aynı işverenin değişik işyerlerinde geçen çalışmalarının tümü, “hizmet tesbiti davasının” konusu olabilir iken, Yargıtay'ın 1995 yılından sonra değişen kararları yüzünden, kesintili çalışmaların 5 yıldan önceye ilişkin bölümü için hak düşürücü sürenin dikkate alınması biçiminde bir uygulama başlatılmıştır

VII.4. Tesbit Davasında Süreye İlişkin Bazı Yargıtay Kararları

1) Kuruma bildirilmeyen hizmetlerin, sigortalı hizmet olarak tesbitine ilişkin davanın, tespiti istenilen hizmetin sona erdiği tarihten itibaren yılın sonundan başlayarak **5 yıl içinde** açılması gerekir.(10. HD. 22.09.1998, 6473-5880)

2) 506 sayılı Kanun madde 79/8 de öngörülen süre, hak düşürücü süre niteliğinde olup, zamanaşımı süresinin kesilmesi veya durmasına ilişkin kurallar burada uygulanmaz. Giderek davacının aynı işyerlerinde bu tarihlerden sonra çalışmasını sürdürmesi veya 5 yıllık hak düşürücü süre içerisinde tekrar aynı işyerine girerek çalışması da hak düşürücü sürenin işlemesine engel değildir. (10. HD. 10.09.1996, 7556-6608)

3) Kuruma bildirilmeyen hizmetlerin, sigortalı hizmet olarak değerlendirilmesi davaları, hizmetlerin geçtiği yılın sonundan başlayarak, hak düşürücü süre içinde açılmalıdır. Bu davalar kamu düzenine ilişkin olduğundan, deliller doğrudan taplanır. Zamanaşımının kesilmesine ve durmasına ilişkin hükümler uygulanmaz.. (10. HD. 10.09.1996, 7554-6607)

4) 4506 sayılı Kanun madde 79/8'inci maddesi hükmünce, Kuruma bildirilmeyen hizmetlerin sigortalı hizmet olarak değerlendirilmesine ilişkin davanın tespiti istenilen hizmetin sona erdiği tarihten itibaren yılın sonundan başlayarak 5 yıl içinde açılması gerekir.

Davacının tespitini istediği çalışmalardan bir kesiminin ise 10.09.1987- 31.12.1989 tarihleri arasında geçtiği, mahkemeye ise 10.01.1995 tarihinde başvurduğu, hizmetin geçtiği yılın sonu olan 1989 tarihinden dava tarihine kadar hak düşürücü sürenin fazlasıyla geçtiği dosya içeriğinden anlaşılmaktadır. Öte yandan davacının aynı işyerinde bu tarihten sonra çalışmasını sürdürmesinin veya 5

yıllık hak düşürücü süre içerisinde tekrar aynı işyerine girerek çalışmasının hak düşürücü sürenin işlemesine engel olmayacağı ve hak düşürücü sürenin kesilmesinin veya durmasının mümkün bulunmadığı gerçeği de ortadadır.

Mahkemece açıklanan maddi ve hukuki olgular nazara alınarak, davanın 10.09.1987- 31.13.1989 tarihleri arasında kalan kesiminin hak düşürücü süre nedeniyle reddi gerekirken yazılı biçimde hüküm konulması usul ve Kanuna aykırıdır. (10. HD. 14.05.1996, 3896-4008)

VII.5. Hak Düşürücü Sürenin Uygulanmayacağı Durumlar

a) Belgelerin, işveren tarafından Kuruma verilmiş olması durumunda 5 yıllık hak düşürücü süre işlemez. (10. HD. 11.05.1990, 4606-4607)

b) 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 79/8 maddesinde sözü edilen belgelerden “işe giriş bildirgesinin” Kuruma verilmiş olması durumunda, sigortalı çalıştırıldığı bilinmediği Kurumca ileri sürülemez. Bildirgenin Kuruma verildiği tarihten başlayarak, kesintisiz devam eden çalışmalar hakkında, artık hak düşürücü sürenin geçtiğinden sözedilemez. (10. HD. 06.02.1992, 1991/8391 - 1992-1093)

c) Ücret bordrosunda, sigortalı işçinin ücretinden prim kesildiği sabit olan durumlarda, 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 79/8 maddesindeki hak düşürücü süre dikkate alınmaz. (10. HD. 11.06.1991, 2229-6151)

d) Resmi kuruluşlarda geçen eski sigortalı hizmetlerin tespiti davalarında, ilgilinin ücretlerinden sigorta primi kesilmekle birlikte; bilgisizlik, kayıtsızlık ve muhasebe hatası sonucu Kuruma intikal etti

rilmediği sabit olan hallerde, hak dūřürtücü süre uygulanmaz. Tersinin kabulü, işverenin ihmal ve kusurundan kaynaklanan işlemlerin hukuksal sonuçlarını sigortalı işçiye yüklemek olur ki buna ne Yasaca ne de hukukça olanak vardır. (10. HD. 20.02.1990, 696-1549)

e) Resmi bir kuruluş olan işveren ile sigortalının yasanın öngördüğü hak ve yükümlülükleri yerine getirdikleri tartışmasız olan sigortalı hizmetlerin tespiti davasında, 506 sayılı Yasanın 79/8'inci maddesindeki hak dūřürtücü süre ileri sürülemez. Aksinin kabulü, Kuruma kendi kusurundan yararlanma olanağı tanımak ve sonuçlarını da sigortalıya yüklemek olur. (10. HD. 27.10.1987, 6068-5567)

VIII. HESAP KARTLARI İÇİN YAPILACAK İTİRAZDA ZAMANAŞIMI

506 sayılı Kanunun 119'uncu maddesine göre sigortalı hesap kartları ve muhteviyatı hakkında Kuruma yapılacak itirazların yazı ile bildirilmesi gerekir

Bu hesap kartları ve muhteviyatına:

A) İşveren tarafından düzenlenerek verilmesi gereken hallerde çalışılan takvim yılından,

B) Kurumca düzenlenerek verilmesi halinde, sigortalılarca alındığı tarihten,

Üç yıl geçtikten sonra yapılacak itirazlar dinlenmez.

IX. SOSYAL SİGORTALAR KURUMUNCA VERİLECEK İDARİ PARA CEZALARINDA ZAMANAŞIMI

IX.1 İdari Para Cezaları

506 sayılı Kanununun 140'ıncı maddesine göre Sosyal Sigortalar Kurumu dayanağı belirtilmek suretiyle;

a) Anılan Kanununun 8'inci maddesinde belirtilen bildirgeyi Kurumda belirtilen tarihte Kuruma vermeyenlere,

1) Bilanço esasına göre defter tutmak zorunda olanlar için üç aylık asgari ücret tutarında,

2) Diğer defterleri tutmak zorunda olanlar için iki aylık asgari ücret tutarında,

3) Defter tutmak ile yükümlü olmayanlar için bir aylık asgari ücret tutarında,

b) Anılan Kanununun 9'uncu maddesinde belirtilen bildirgeyi yasal süresi içinde Kuruma vermeyenlere, her bir sigortalı için aylık asgari ücret tutarında, bildirilmeyen sigortalıların çalışma izninin olmaması durumunda asgari ücretin iki katı tutarında ;

c) Anılan Kanununun 79'uncu maddesinin birinci fıkrasının uyarınca ve rilmesi gereken belgeleri anılan fıkroda belirtilen sürede Kuruma vermeyenlere her bir fiil için aylık asgari ücretin üç katını geçmemek kaydıyla belgenin ;

Asıl nitelikte olması halinde belgede kayıtlı sigortalı sayısı başına aylık asgari ücretin 1/5' i tutarında,

Ek belge niteliğinde olması durumunda sigortalı sayısına bakılmaksızın aylık asgari ücretin 1/8' i tutarında,

Hiç belge vermeyenlere ise sigortalı sayısı üzerinde durulmaksızın her ay için aylık asgari ücretin üç katı tutarında,

d) Defter ve belgeleri ibraz etme yükümlülüğünü Kurumca yapılan yazılı ihtarla rağmen on beş gün içinde mücbir sebep olmaksızın yerine getirmeyenlere;

Bilanço esasına göre defter tutmakla yükümlü iseler aylık asgari ücretin on iki katı tutarında,

Diğer defterleri tutmakla yükümlü iseler aylık asgari ücretin altı katı tutarında,

Defter tutmakla yükümlü değil iseler aylık asgari ücretin üç katı tutarında,

Defter ve belgelerinin tümünü bu bentte belirtilen süre içinde ibraz etmekle birlikte, yönetmelikte belirtilen usul ve esaslara uygun olarak düzenlemeyenlere, her bir geçersizlik hali için, ibraz edilmemesi üzerine uygulanan miktarları aşmamak kaydıyla aylık asgari ücretin yarısı tutarında,

e) Anılan Kanunun 79'uncu maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen yükümlülüğü yönetmelikle belirlenen sürede yerine getirmeyenlere aylık asgari ücretin iki katı tutarında,

f) Bu Kanunun 90'ncü maddesinde belirtilen yükümlülükleri Kurumca yapılan yazılı ihtarla rağmen üç gün içinde yerine getirmeyenlere aylık asgari ücret tutarında,

İdari para cezası verilmektedir.

IX.2. İdari Para Cezalarının Ödeme Vadesi ve Zamanaşımı

İdari para cezaları ilgiliye tebliğ edilmekle tahakkuk eder ve tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde Kuruma ödenir veya aynı süre içinde Kurumun ilgili ünitesine itiraz edilebilir. İtiraz takibi durdurur. Kurumca itirazı reddedilenler; kararın kendilerine tebliğ tarihinden itibaren altmış gün içinde idare mahkemesine başvurabilirler. Mahkemeye başvurulması cezanın takip ve tahsilini durdurmaz. Tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde Kuruma ödenmeyen idari para cezaları, anılan Kanunun 80'inci maddesi hükmü gereğince hesaplanacak gecikme zammı ile birlikte tahsil edilir.

Yukarıda sayılan idari para cezasını gerektiren fillerin işlendiği günden itibaren beş yıl içinde tebliğ edilemeyen idari para cezaları zamanaşımına uğrar.